

SAKSDOKUMENT

Behandles av:	Møtedato:	Saksnr.:
KOMITE FOR MILJØ- OG SAMFUNNSUTVIKLING	14.06.2010	22/10
KOMMUNESTYRET	21.06.2010	73/10

Arkivsaksnr.: 10/630
 Arkivkode: 130 &13
 Saksbehandler: Guro Haug

UTKAST TIL KLIMA- OG ENERGIPLAN AKERSHUS - HØRING

SAMMENDRAG

Forslag til Klima- og energiplan Akershus er en oppfølging av klimahandlingsplanen for Oslo-regionen, vedtatt i 2005. Planen inneholder en oversikt over status og trender for fylkets klimagassutslipp 1991-2007 (for sektorene transport, stasjonær energi og avfallshåndtering) og trendfremskrivning til 2030, samt demografiske utviklingstrekk i Akershus og Oslo. Videre foreslår planen en visjon og mål for klimagassutslippet i regionen, og delmål for transport, forbruk og avfall, stasjonær energi, klimatilpasning, utdanning og kompetanse og landbruk, både internt for fylkeskommunens virksomhet og for fylket som helhet. Planen gir også en beskrivelse av fylkeskommunens oppgaver og handlingsrom. Totalt forelås det i planen 42 tiltak for å nå målene. Av dette er 12 interne, 18 samarbeidstiltak innen Akershus og 12 samarbeidstiltak i Osloregionen/nasjonalt.

Rådmannen synes Klima- og energiplanen har ambisiøse og gode målsettinger og inneholder mange gode forslag til tiltak. Tiltak innenfor transportsektoren og tiltak knyttet til innkjøp bør i større grad beskrives. I tillegg bør det beregnes kostnader og hva de enkelte tiltakene medfører av reduserte klimagassutslipp for fylket. Rådmannen savner en tydeligere tidsramme for planen. Planen har for øvrig et riktig omfang og en hensiktsmessig struktur. Fylkeskommunens rolle synes godt beskrevet.

INNSTILLING

1. Nittedal kommune synes Klima- og energiplan Akershus har forslag til ambisiøse og gode mål for reduksjon av det totale utslippet av klimagasser, og for de 6 ulike delmålene innenfor områdene transport, forbruk og avfall, stasjonær energi, klimatilpasning, utdanning og kompetanse og landbruk.
2. Klima- og energiplan Akershus viser at utslippene fra transport har en alarmerende utvikling. Nittedal kommune synes det i liten grad er beskrevet tiltak innenfor transportsektoren som kan gi reduksjon i bilbruken, f.eks. utbygging av kollektivsystemet, bygging av gang- og sykkelveier. Dette til tross for at transport er det området hvor fylkeskommunen har en stor rolle, både som eier av store deler av vegnettet, som deleier i kollektivtransporten og som regional utviklingsaktør.
3. Klima og energiplanen inneholder mange gode forslag til tiltak. Nittedal kommune synes det bør beregnes kostnader og hva de enkelte tiltakene vil medføre av reduserte klimagassutslipp for fylket, slik at det blir mulig å vurdere om de foreslåtte tiltakene er tilstrekkelig for å nå målsetningene.
4. Nittedal kommune synes det i planen bør fokuseres mer på innkjøp. Akershus fylkeskommune er en stor forbruker av varer og tjenester. I tillegg bør fylkeskommunen ha en tydeligere rolle som regional utvikler/pådriver for å bidra til og legge til rette for økt kompetanse om miljøvennlige innkjøp i kommunene. Nittedal kommune savner en tydeligere tidsramme for

planen. Planen har for øvrig et riktig omfang og en hensiktsmessig struktur.
Fylkeskommunens rolle synes godt beskrevet.

RÅDMANNEN I NITTEDAL, 03.06.2010

Anne-Birgitte Sveri

Vedlegg:

1. Høring av utkast til Klima- og energiplan Akershus. Brev av 26.03.10 fra Akershus fylkeskommune med planforslag.

Andre saksdokumenter (ikke vedlagt):

Utrykte vedlegg fås ved henvendelse til ordførerens sekretær

SAKSFRAMSTILLING**Bakgrunn for saken**

Akershus fylkeskommune har i brev av 26.03.10 oversendt høringsutkast av "Klima- og energiplan Akershus". Planen er en bestilling fra Fylkestinget som i 2007 ba om at det *utarbeides en regional klimaplan med ambisiøse mål for reduksjon av utslippene av klimagasser. Akershus skal være et klimapolitisk foregangsfylke*. Planen viderefører det planarbeidet som var nedlagt gjennom klimasamarbeidet i Oslo-regionen (1999 – 2008). Høringsfristen er satt til 01.07.10.

I høringen ønsker fylkeskommunen synspunkter på

- om planen har rett ambisjonsnivå, rett omfang og om planens struktur er hensiktsmessig
- om fylkeskommunens rolle er godt beskrevet
- planutkastets forslag til tiltak

Saksopplysninger

Fylkeskommunene Akershus, Oslo og Buskerud gikk i 1999 sammen om å utforme en klimapolitikk for Osloregionen. Samarbeidet har resultert i faglige underlag for en strategi (vedtatt 2003) og handlingspakke (vedtatt 2005) for redusert energibruk og utslipp av klimagasser, med mål om å oppfylle Norges Kyoto-forpliktelse uten økt elektrisitetsforbruk, og med delmål for tiltaksområdene stasjonær energibruk (oppvarming/kjøling), transport og avfallshåndtering.

Erfaringene fra det tiårige klimasamarbeidet har vist at det er stor forskjell på handlingsrommet til Oslo kommune og til de to andre partnerne. Dette har tydeliggjort et behov for en klimaplan som er tilpasset handlingsrommet til Akershus fylkeskommune. Fylkestinget ba følgelig ved sin behandling av Økonomiplan 2008-2011 om at "det utarbeides en Regional klimaplan med ambisiøse mål for reduksjon av utslippene av klimagasser. Akershus skal være et klimapolitisk foregangsfylke". Planen skal tydeliggjøre fylkeskommunens rolle og handlingsrom, samt konkretisere effektive, fylkeskommunale utviklingstiltak, inkludert informasjon og holdningsskapende arbeid.

Planens innhold

Vi vil nedenfor gjengi utdrag fra forslag til Klima- og energiplan Akershus. For nærmere informasjon om de enkelte punktene vises det til planen som følger vedlagt (vedlegg 1).

Trender og utvikling

Forslaget til Klima- og energiplan Akershus oppsummerer innledningsvis trendene i utslippene av klimagasser slik:

- klimagassutslippene i Osloregionen var i 2006 15 % høyere enn i 1990/91
- klimagassutslipp per capita er om lag uendret fra 1991 til 2006
- klimastrategiens mål kan nås når det gjelder utslippene fra
 - o avfallshåndtering (minst 30 % reduksjon i forhold til 1997)
 - o oppvarming/kjøling (minst 35 % reduksjon), når man ser bort fra forutsetning om nullvekst i elektrisitetsforbruket
- veksten i utslippene fra transportsektoren er alarmerende og hadde i 2007 økt med 50 % i forhold til 1991 (målsetningen i klimastrategien var ingen økning i forhold til 1997)
- samlet har utslippene av klimagasser i Akershus økt med 26 % fra 1991 til 2007. Transport utgjør ca. 80 % av de totale klimagassutslippene.

- pga utslippsveksten fra transport vil det ikke være mulig for Osloregionen å oppfylle Kyoto-protokollen
- de totale klimagassutslippene per innbygger kan reduseres ved en mer effektiv utnyttelse av knutepunktene infrastruktur (energiforsyning, vannforsyning og kollektive transportsystemer)

Visjon, mål og delmål

Planen har følgende forslag til visjon:

Vår visjon er at utviklingen i Akershus skal baseres på prinsippene om langsiktig bærekraft med så lave klimagassutslipp at fylket framstår som en foregangsregion i internasjonal målestokk

Siden hovedmålet i Klima og energistrategien for Osloregionen, vedtatt i 2003, om at Osloregionen skal redusere sine klimagassutslipp i overensstemmelse med Kyoto-protokollens mål for Norge uten å øke elektrisitetsbruken utover dagens nivå ikke lenger lar seg gjennomføre, foreslås følgende nye regionale klimamål for Akershus:

Frem til 2030 skal Akershus halvere sitt klimagassutslipp, sett i forhold til 1991-nivået.

I tillegg er det utviklet delmål for de ulike tiltaksområdene transport, forbruk og avfall, stasjonær energi, klimatilpassning, utdanning og kompetanse, samt landbruk. Alle tiltaksområder har fylkesmål og interne mål for Akershus fylkeskommune.

For vegtrafikk, avfallshåndtering og stasjonær energi er det foreslått tallfestede mål for klimagassutslippene:

- Klimagassutslipp fra vegtrafikk skal innen 2030 reduseres med 20 % i forhold til 1991
- Klimagassutslipp fra avfallshåndtering skal innen 2030 reduseres med 80 % i forhold til 1991
- Klimagassutslipp fra stasjonær energi i Akershus skal reduseres med 80 % innen 2030 i forhold til 1991
- I egne bygg skal fylkeskommunen redusere og legge om 25 % av energibruken innen utløpet av 2012. Bruk av fossile energibærere til oppvarming skal være utfaset i løpet av 2012.

Øvrige mål er beskrevet.

Handlingsrom og virkemidler

Fylkeskommunens roller, handlingsrom og virkemidler innen ulike ansvarsområder er beskrevet i handlingsplanen.

Transport. Fylkeskommunen er en sentral aktør for utvikling av vegutbygging og kollektivtilbudet i regionen. Sammen med Oslo kommune eier fylkeskommunen kollektivselskapet Ruter. Fylkeskommunen er eier/forvalter av et stort vegnett og eier 60 kjøretøyer. Oslopakke 3 er plan for vegutbygging og drift og utbygging av kollektivtrafikk i Oslo og Akershus (2008-27). I Oslopakke 3 er det lagt opp til at 20 milliarder skal gå til kollektivtrafikk og 33 milliarder til vegutbygging. Prinsippene for styring av Oslopakke 3 ble lagt frem i Stortingsmelding 13. mars 2009 sammen med Nasjonal transportplan.

Forbruk og avfallshåndtering. Fylkeskommunen har et begrenset handlingsrom innenfor forbruk og avfall, men er en stor innkjøper og kan bruke miljøkrav med livsløpsanalyser som et klimatiltak i utforming av innkjøpspolitikk. Avfallsrådet for Oslo og Akershus er en viktig fylkeskommunal arena for informasjonsutveksling og koordinering i regionen.

Stasjonær energi. Akershus energi er det viktigste verktøyet for fylkeskommunen for å øke bruken av fjernvarme i fylket. I egen drift er fylkeskommunen ansvarlig for drift av 34 videregående skoler, og har inngått rammeavtale med ENOVA om energiomlegging og -sparetiltak.

Klimatilpasning. Fylkeskommunen har en viktig rolle i å bidra med kunnskap i regionen innenfor klimatilpasning, både om hvilke klimaendringer vi vil oppleve, hvilke funksjoner og områder som er mest sårbare og hvilke tilpasningsstrategier som er mest kostnadseffektive. For fylkeskommunen er det viktig å gå igjennom virkemidler i alle sektorer i egen virksomhet. Kulturarv/kulturvern trekkes frem som et eksempel på en sektor som direkte påvirkes av klimaendringer og hvor økt samarbeid over sektorgrenser er viktig.

Utdanning og kompetanse. Fylkeskommunen har et helhetlig ansvar for videregående opplæring i fylket. Fylkeskommunen driver 34 videregående skoler og to folkehøgskoler. Fylkeskommunen har også en kompetanse og innovasjonsrolle gjennom "Ungt Entreprenørskap", Innovasjon Norge i Oslo Akershus og Østfold, Kunnskapsbyen Lillestrøm, Høgskolen i Akershus og frivillighetsorganisasjoner.

Landbruk. Fylkeskommunen har en begrenset rolle som utviklingsaktør i landbruket. Gjennom forvaltningsrevisjonen styrkes innovasjonsaspektet. Hvam videregående skole har flere landbruksfaglige pilotprosjekter i Akershus av regional og nasjonal betydning.

Tiltak for å nå målene

I Klima- og energiplanen er det foreslått overordnede tiltak og tiltak knyttet til de ulike delmålene transport, forbruk og avfall, stasjonær energi, klimatilpasning, utdanning og kompetanse, samt landbruk. De overordnede tiltakene omfatter etablering av styringsverktøy, som forbruksorientert klimaregnskap, indikator- og rapporteringssystem, utredninger av regionalt veiledningskontor og ENØK-fond, samarbeid med kommunene gjennom klimadialog, klimaforum og prosjektet "Framtidens byer" og i tillegg til en handlingsplan for egen virksomhet, hvor miljøløsning og miljøsertifisering vil inngå.

Tiltakene knyttet til delmålene er delt inn i tre kategorier: fylkeskommunens interne tiltak, samarbeid innen Akershus og samarbeid i Osloregionen og nasjonalt. Foreslåtte tiltak er blant annet ladepunkter for elbil, økokjøring, innfasing av hydrogen- og biogassbusser, grønn virksomhet, gjenbruksordninger, regional plan for masseforvaltning, lavere metanutslipp fra deponier, utbygging av fjernvarme, tilskudd til konvertering fra olje- til biokjele, utrede regionale klimakonsekvenser, kompetanseheving om klimatilpasning, økt klimakompetanse i landbruket, klimaskolering i fylkeskommunen, redusert erosjon, samarbeid for økt bruk av bioenergi, o.s.v.

Flere av tiltakene planlegges startet i 2010 eller i 2012. Noen tiltak er allerede startet og/eller anses å være løpende. Kostnader knyttet til de enkelte tiltakene er i liten grad beregnet. For følgende tiltak er det satt av midler gjennom Akershus Miljøfond: støtteordning ladepunkter elbiler (kr. 1 mill), produksjon av hydrogen (HyNor) (kr. 10 mill), lavere metangass for deponier (kr. 1 mill), energiomlegging og utfasing av oljekjel i egne bygg (kr. 14 mill) og nettsted for ENØK og utfasing av oljefyr (kr. 0,25 mill). I tillegg er det beregnet at kostnadene til kjøp av klimavoter for flyreiser vil beløpe seg til kr. 10.000 pr år.

Det henvises til planen for nærmere beskrivelse av de enkelte tiltakene. Tiltakene er til orientering oppsummert i en tiltakstabell på side 51 i planen.

Forhold til eksisterende plandokumenter

Forslag til klima- og energiplan Akershus har pr i dag ikke status som fylkesdelplan. Fylkestinget har likevel åpnet opp for å benytte innsigelse mot kommunale arealplaner som er i strid med planen. Planen vil være underlag i det pågående arbeidet med regional planstrategi, som forventes ferdigstilt i

løpet av 2010. Det vil i forbindelse med dette arbeidet bli vurdert hvilken planstatus som vil være mest formålstjenlig.

Endelig vedtatt Klima- og energiplan for Akershus vil bli lagt til grunn for videre planlegging i kommunen. Flere av målsetningene og tiltakene er i samsvar med det Nittedal kommune selv har forslått i vår egen forslag til klima- og energiplan.

Økonomiske konsekvenser

Forslag til Klima og energiplan Akershus har ingen direkte økonomiske konsekvenser for kommunen.

Miljøkonsekvenser

Skal vi klare og løse klimaproblemene må det gjøres der folk bor og arbeider. Fylkeskommunen har en viktig regional funksjon både som pådriver, forvalter og utvikler innenfor ansvarsområdene som beskrevet i planen. For at regionen skal få redusert sine samlede utslipp er det viktig at også fylkeskommunen har et høyt ambisjonsnivå i sitt klima- og energiarbeid.

Risiko- og sårbarhetsanalyse (beredskap)

Klimaendringene antas å bli en utfordring for kritisk infrastruktur, bl.a. for transport, strøm og telekommunikasjon. Klimatilpasning har et eget kapittel i forslag til Klima- og energiplan Akershus.

Konsekvenser for universell utforming (Diskriminerings og tilgjengelighetsloven)

Ikke relevant.

RÅDMANNENS VURDERING

Planen har relativt ambisiøse målsetninger, når det gjelder reduksjon av klimagassutslippene totalt og fra sektorene transport, avfallshåndtering og stasjonær energi. Rådmannen er av den oppfatning at dette er nødvendig ut i fra den betydningen klimautfordringene nå har.

Klima- og energiplan Akershus viser at utslippene fra transport har en alarmerende utvikling. Utslipp fra transportsektoren utgjør rundt 80 % av Akershus-utslippene, og utslippsveksten har stor betydning for den totale utslippsutviklingen i Akershus. Det går frem av planen at det ikke lenger er mulig å oppnå Kyoto-målet uten av fylket kompenserer sine utslipp ved kjøp av klimakvoter. Rådmannen synes det i liten grad er beskrevet tiltak innenfor transportsektoren som kan gi reduksjon i bilbruken (f.eks. utbygging av kollektivsystemet, bygging av gang- og sykkelveier). Dette til tross for at transport er det området hvor fylkeskommunen har en stor rolle, både som eier av store deler av vegnettet, som deleier i kollektivtransporten og som regional utviklingsaktør.

Når det gjelder øvrige tiltaksområder, har Klima- og energiplanen tatt høyde for at fylkeskommunen i liten grad har direkte myndighet. Mange av tiltakene er derfor utredninger for å bedre kunnskapsgrunnlaget, samt informasjonstiltak overfor kommuner og allmennhet. Mer konkrete gjennomføringstiltak er knyttet til videre utbygging av fjernvarme basert på fornybar energi (ikke vannkraft) gjennom eierskapet i Akershus Energi, samt utfasing av fossil energi i egne bygg. Rådmannen synes planen inneholder mange gode forslag til tiltak.

Alle beskrevne tiltak vil, direkte eller indirekte, kunne medføre reduserte klimagassutslipp. Rådmannen synes det i liten grad er beregnet hva de enkelte tiltakene vil medføre av reduserte klimagassutslipp for fylket. Det er også i liten grad beregnet kostnader knyttet til de enkelte tiltakene. Rådmannen synes på bakgrunn av den manglende beskrivelsen av forventet reduksjon av klimagassutslipp at det er vanskelig å vurdere om de foreslåtte tiltakene er tilstrekkelig for å nå målsetningene.

Rådmannen synes det i planen bør fokuseres mer på innkjøp. Akershus fylkeskommune er en stor forbruker av varer og tjenester. I tillegg bør fylkeskommunen ha en tydeligere rolle som regional

utvikler/pådriver for å bidra til og legge til rette for økt kompetanse om miljøvennlige innkjøp i kommunene.

Rådmannen savner en tydeligere tidsramme for planen. Rådmannen synes for øvrig at planen har et riktig omfang, en hensiktsmessig struktur og fylkeskommunens rolle synes godt beskrevet.

19 APR. 2010

10/630 1

Nittedal kommune	
Arkivsak	SENTRALADMINISTRASJONEN
Saksbeh.	Centra Kopi til
19 APR. 2010	
Emnekode	v 130 213
Objektkode	

Høringsinstanser etter adresseliste

Vår saksbehandler
Stig Hvoslef
Telefon 22 05 56 18

Vår dato
26.03. 2010
Deres dato

Vår referanse (oppgis ved svar)
2009/5654-10 SEN 130
Deres referanse

Høring av utkast til Klima- og energiplan Akershus

Akershus fylkeskommune sender med dette utkast til *Klima- og energiplan Akershus* til høring med høringsfrist 1. juli 2010.

Planen er en bestilling fra Fylkestinget (sak 96/07) som har bedt om at det "utarbeides en regional klimaplan med ambisiøse mål for reduksjon av utslippene av klimagasser. Akershus skal være et klimapolitisk foregangsfylke." Planen viderefører det planarbeidet som er nedlagt gjennom klimasamarbeidet i Osloregionen (1999-2008).

Foreliggende høringsutkast skiller seg fra gjeldende regionplan, *Klima- og energihandlingspakke for Osloregionen*, på flere måter. Målene er avstemt med Oslo kommune med hensyn til tid (2030) og ambisjonsnivå (halvering av 1991-utslippsnivået). Ifølge en tidligere utredning (*Klimahandlingsplan 2030 for Osloregionen*) kan dette gjennomføres også om man tar høyde for antatt befolkningsvekst. Flere tiltaksområder er tatt inn i planen; nye områder er landbruk, utdanning/ kompetanse og klimatilpasning. Dessuten redegjør planutkastet for rollene til offentlig forvaltning og næringsliv.

Gjennom denne høring ønsker fylkeskommunen synspunkter på:

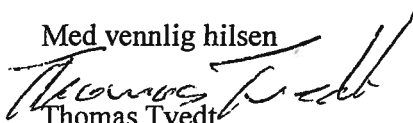
- Om planen har rett ambisjonsnivå
- Om planen har rett omfang
- Om planens struktur er hensiktsmessig
- Om fylkeskommunens rolle er godt beskrevet
- Planutkastets forslag til tiltak

Høringsutkast av Klima- og Energiplan Akershus, sammen med elektronisk svarsjema ligger ute på <http://www.akershus.no/politikk/horinger>. Alternativt kan svar sendes med ordinær post til:

Akershus fylkeskommune
Postmottak
Postboks 1200 Sentrum
0107 OSLO

Høringsinnspillene vil være gjenstand for politisk og administrativ oppfølging før fylkestingsbehandling høsten 2010.

Med vennlig hilsen

Thomas Tvedt
ass. Fylkesdirektør (sign.)

Stig Hvoslef
teamleder klima - utslipp

Klima- og energiplan Akershus

Høringsutkast

AKERSHUS
FYLKESKOMMUNE

Forord

De tre fylkeskommunene Akershus, Oslo og Buskerud gikk i 1999 sammen om å utforme en klimapolitikk for Osloregionen. Samarbeidet har resultert i faglige underlag og en strategi og handlingspakke for reduksjon av energibruk og klimagassutslipp, samt utredning av klimakonsekvenser i dette århundret. Strategien ble vedtatt i 2003 og fulgt opp med en handlingspakke (vedtatt 2005) som konkretiserte tiltak og virkemidler for å kunne nå strategiens hovedmål samt delmålene for stasjonær energi, transport og avfall. Det ble i 2005 vedtatt å utarbeide en evaluering/statusrapport for samarbeidet fram til 2007, og en klimakonsekvensutredning. Oslo kommune vedtok samtidig å halvere sitt klimagassutslipp innen 2030.

Administrativt fulgte Akershus fylkeskommune opp vedtaket fra 2009 med å styrke sin klimafaglige kapasitet, og igangsette arbeidet med en klimahandlingsplan for Akershus fylke. Planen er basert på erfaringer/ faglig underlag fra klimasamarbeidet, i tråd med fylkestingets vedtak (2007) om en ambisiøs handlingsplan som vil manifestere Akershus som foregangsfylke. Planen skal tydeliggjøre fylkeskommunens rolle og handlingsrom, samt konkretisere effektive, fylkeskommunale utviklings tiltak, inkludert informasjon og holdningsskapende arbeid.

For planarbeidet er det etablert en arbeidsgruppe ved Avdeling for regional utvikling. Det er utviklet fremtidsbilder i et 40-årsperspektiv, som er drøftet på avdelingsmøte og med Hovedutvalg for samferdsel og miljø. Også fylkesplanutvalget er orientert om planarbeidet. Det er videre arrangert en målkonferanse for relevante aktører i Akershus-samfunnet, med deltakelse fra Oslo kommune. Under arbeidet er det innhentet råd fra en rekke fagmiljøer knyttet til seks utvalgte delområder.

Planen bygger i stor grad på klimasamarbeidets siste rapport (*Klimahandlingsplan 2030 for Oslo-regionen*) som i tillegg til en statusgjennomgang angir mulige tiltak for å oppnå en halvering av klimagassutslipp i Osloregionen innen 2030. Det er også tatt hensyn til Oslo kommunes tiltaksplan som er lagt til grunn for byens deltakelse i regjeringsinitiativet *Framtidens byer*, et 6-årig program rettet mot 13 storbykommuner, blant dem Oslo, Bærum og Drammen. *Framtidens byer* forutsetter et tett samarbeid i hovedstadsområdet, "Oslo-Akershusbyen", og klimasamarbeidet i Oslo-regionen ble i 2008 avsluttet i den form det har hatt siden 1999.

I foreliggende handlingsplan presenterer styringsgruppen fylkets klimautvikling og gjennomgår tiltaksmuligheter, reduksjonspotensial, virkemidler og strategier, med tidshorisont 2030, i tråd med tidsramme angitt av Stortinget og av Oslo kommune. Planen er et faglig underlag for fylkeskommunens videre deltagelse i *Framtidens byer* gjennom et samarbeid med Oslo og Bærum.

Inntil videre vil handlingsplanen ha samme status som gjeldende *Klima- og energihandlingspakke*. Dette er ikke en fylkesdelplan som kommunene må legge til grunn for sin planlegging. I sitt 2005-vedtak åpnet Fylkestinget likevel for å benytte "innsigelse mot kommunale arealplaner når disse er i strid med handlingspakka". Klimahandlingsplanen vil være underlag i det pågående arbeidet med regional planstrategi. I planstrategien vurderes hvilken planstatus som vil være mest formålstjenlig for klimaplanen.

Oslo, 22.01.10

Thomas Tvedt
ass. fylkesdirektør

Daniel Molin
prosjektleder

Stig Hvoslef
spesialrådgiver

Innhold

Forord	3
Innhold	5
Akershus-trenden viser utslippsvekst til 2030	7
INNLEDNING	7
Klimasamarbeidet i Osloregionen har redusert utslippsveksten	7
STATUS OG TRENDER FOR FYLKETS KLIMAGASSUTSLIPP	7
DEMOGRAFISKE UTVIKLINGSTREKK I AKERSHUS OG OSLO	9
Fylkeskommunens handlingsrom	11
FYLKESKOMMUNENS OPPGAVER OG HANDLINGSROM	11
KOMMUNALE KLIMA- OG ENERGIPLANER	12
TIDSHORISONT FOR ET FYLKESKOMMUNALT KLIMAMÅL	14
Relevante tidshorisonter	14
Hva bør påvirke valg av tidshorisont?	14
Visjon, mål og overordnede tiltak i Akershus	17
AVGRENSING OG RAPPORTERING AV MÅL	18
OVERORDNEDE TILTAK	20
Utslipp fra transport skal reduseres med 20 prosent innen 2030	23
MÅL TRANSPORT	23
BAKGRUNN OG STATUS	23
HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – TRANSPORT	24
DELMÅL OG TILTAK	25
Utslipp fra avfallshåndtering skal reduseres med 80 prosent innen 2030	27
MÅL – FORBRUK OG AVFALL	27
BAKGRUNN OG STATUS	27
HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – FORBRUK OG AVFALL	29
DELMÅL OG TILTAK	30
Utslipp fra stasjonær energi skal reduseres med 80 prosent innen 2030	33
MÅL STASJONÆR ENERGI	33
BAKGRUNN OG STATUS	33
HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – STASJONÆR ENERGI	34
TILTAK	35
Klimatilpasning skal integreres i fylkeskommunal planlegging	37
MÅL KLIMATILPASNING	37
BAKGRUNN	37
STATUS	38
HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – KLIMATILPASNING	39
TILTAK	40
Klima og miljø skal styrkes i utdanning og kompetanse	41
MÅL UTDANNING OG KOMPETANSE	41
BAKGRUNN OG STATUS	41
HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – UTDANNING OG KOMPETANSE	41
TILTAK	42
Landbruk skal bidra til økt bruk av biomasse og reduserte klimagassutslipp	45
MÅL LANDBRUK	45
BAKGRUNN	45
STATUS JORDBRUK	45
STATUS SKOGSBRUK	46
HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – LANDBRUK	48
TILTAK	48
Tiltakstabell [ikke ferdigstilt]	51
Referanseliste og bakgrunnsdokumenter	53

Akershus-trenden viser utslippsvekst til 2030

INNLEDNING

Fylkeskommunene Akershus, Oslo og Buskerud gikk i 1999 sammen om å utforme en klimapolitikk for Osloregionen. Det regionale samarbeidet har gitt faglig underlag for en strategi (vedtatt 2003) og handlingspakke (2005) for redusert energibruk og utslipp av klimagasser, med mål om å oppfylle Norges Kyoto-forpliktelse (som utgjør én prosent utslippsvekst fra 1990 til 2010, målt som et gjennomsnitt for 2008-12) uten økt elektrisitetsbruk, og med delmål for tiltaksområdene stasjonær energibruk (oppvarming/kjøling), transport og avfallshåndtering.

Erfaringene fra det tiårige klimasamarbeidet har vist at det er stor forskjell på handlingsrommet til Oslo kommune og til de to andre partnerne. Dette har tydeliggjort et behov for en klimaplan som er tilpasset handlingsrommet til Akershus fylkeskommune. Fylkestinget ba følgelig ved sin behandling av Økonomiplan 2008-11 (sak 96/07) om at det "utarbeides en Regional klimaplan med ambisiøse mål for reduksjon av utslippene av klimagasser. Akershus skal være et klimapolitisk foregangsfylke." Det vil være en viktig oppgave å sette konkrete og forpliktende mål som kan oppfylles ved bruk av fylkeskommunes virkemidler.

Regjeringen ønsker gjennom klimaprogrammet *Framtidens byer* (2008-14) å konsentrere innsatsen om de 13 største bykommunene i landet (bl.a. Oslo, Bærum og Drammen), og har bedt fylkeskommunene støtte opp om programmet. Dette har endret rammene for det tiårige Osloregionsamarbeidet som er avviklet fra 2009, idet det fokus er flyttet til de to regionale sentrene "Buskerud-byen" og "Oslo-Akershusbyen". For sistnevnte er det under oppstart et samarbeid ledet av Oslo kommune, Bærum kommune og Akershus fylkeskommune.

Klimasamarbeidet i Osloregionen har redusert utslippsveksten

Klimagassutslippet i Osloregionen var i 2006 ca 15 prosent høyere enn i 1990-1991. Dette er 5-7 prosent lavere enn klimastrategiens trendframskrivning. Vi mener klimasamarbeidet har bidratt til denne lavere utslippsveksten, ved å øke oppmerksomheten om behovet for utslippsreduksjon og bidra til økt kunnskapsnivå. Dessuten er det iverksatt utslippsreduserende tiltak, hvor forsert fjernvarmeutbygging er det mest omfattende.

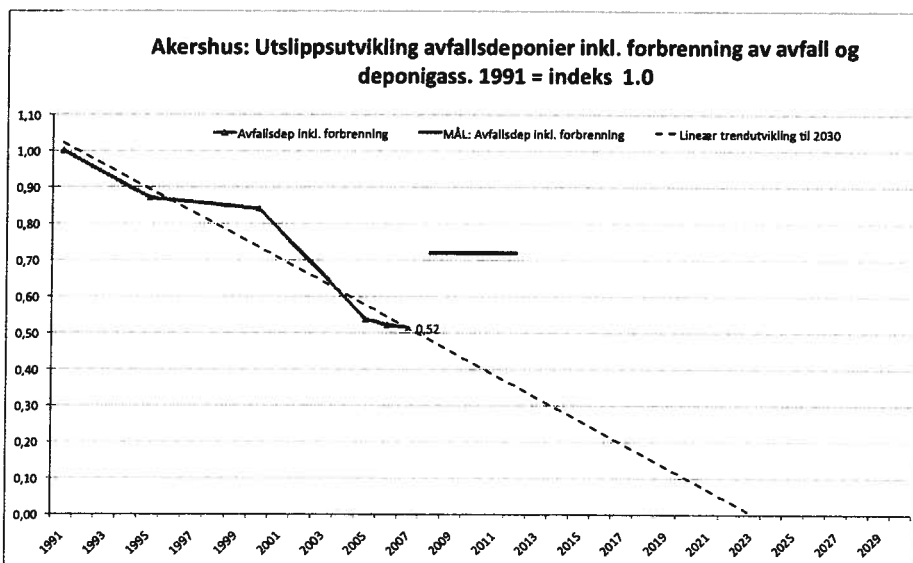
På grunn av utslippsveksten fra transport, vil det ikke være mulig for Osloregionen å oppfylle Kyoto-forpliktelsen. På grunn av befolkningsvekst er imidlertid Osloregionens klimagassutslipp per capita om lag uendret fra 1991 til 2006, jf vedlagte *Klimahandlingsplan for Osloregionen 2030*.

STATUS OG TRENDER FOR FYLKETS KLIMAGASSUTSLIPP

For å nå Kyoto-målet har klimastrategi og -handlingspakke som nevnt delmål for transport, oppvarming og avfallshåndtering. Figurene under viser utslippsutviklingen 1991-2007, delmål-nivå for hvert av tiltaksområdene ("Kyoto-nivå" for figur 4) og trendframskrivning til 2030.

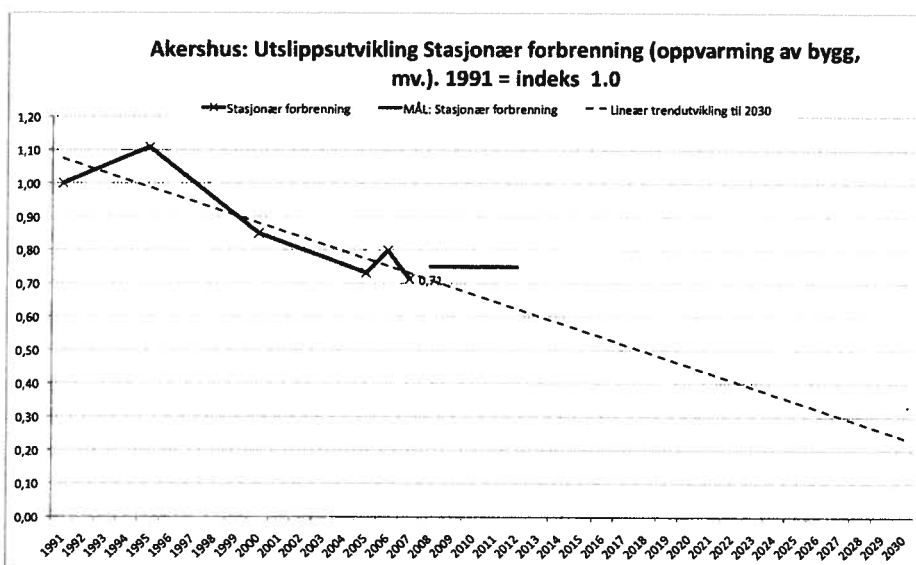
Trendframskrivningen er en forlengelse av de siste 15 årenes utvikling i befolkningens mengde, teknologiutvikling og effektivisering, aktivitetsnivå og valg av energikilder. Den viser hvor kraftig veksten i utslippene og aktivitetsnivået i regionen har vært og kan forventes å bli med dagens politikk. Utslippsveksten vil likevel kunne dempes ved teknologiske sprang eller ved en raskere innfasing av mer utslippseffektiv teknologi enn det som legges til grunn her.

Figur 1 viser at klimastrategiens avfallsmål vil kunne nås god margin, selv om figuren bare viser en del av utslippene fra avfallshåndtering. Vi mangler tall for totalutslippet fra avfallssektoren, men den bidrar neppe med mer enn rundt fem prosent av de samlede utslipp i Akershus.

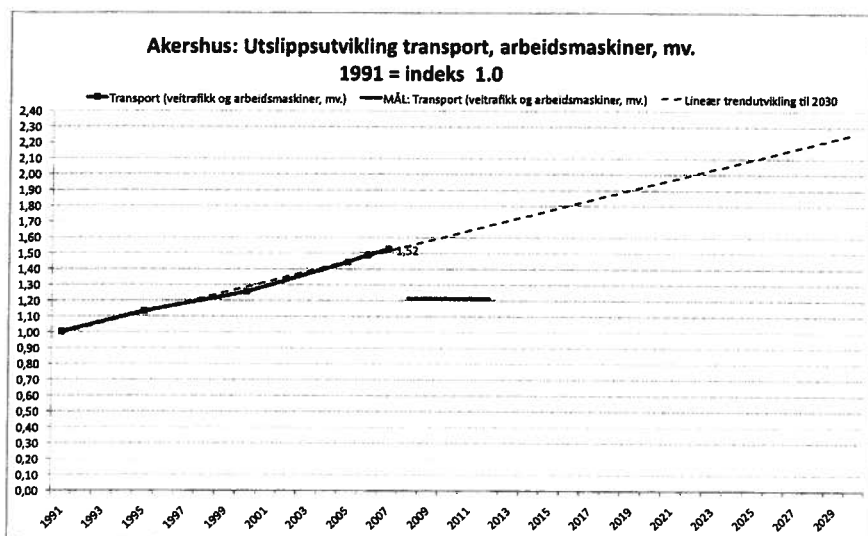
Figur 1. Utslippsutvikling fra avfallssektoren. Kilde: Civitas 2009

Også for oppvarming/kjøling vil utslippsmålet trolig nås, hvis man ser bort fra fylkestingets 2003-forutsetning om 0-vekst i el-bruken, jf figur 2. Utslipp fra dette tiltaksområdet bidrar med noe under 10 prosent av Akershus' klimagassutslipp.

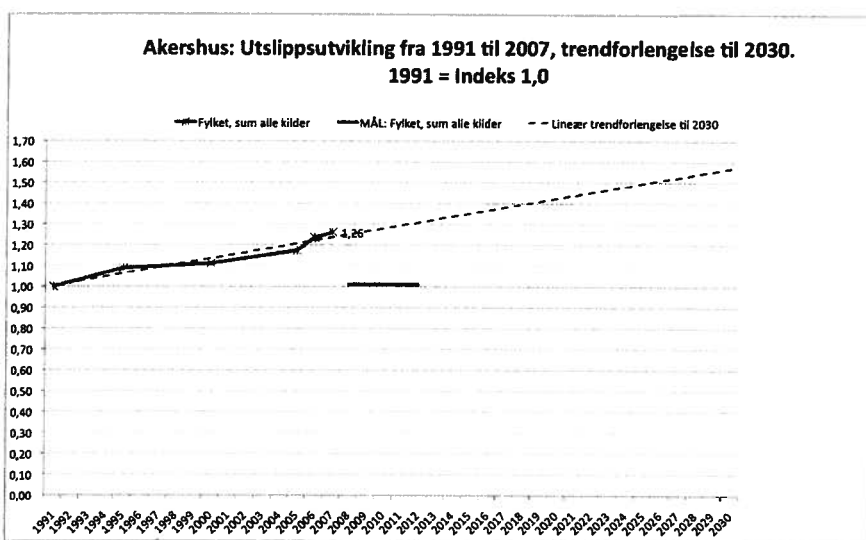
Figur 2. Utslippsutvikling ved oppvarming og kjøling. Kilde: Civitas 2009

For transportsektoren er imidlertid utviklingen alarmerende. I 2007 var utslippene økt mer enn 50 prosent fra 1991, jf figur 3, og det er så langt ingen tegn til utslippsreduksjon. Ettersom transportsektoren utgjør rundt 80 prosent av Akershus-utslippene, har utslippsveksten stor betydning for den totale utslippsutviklingen i Akershus.

Figur 3. Utslippsutvikling fra transportsektoren. Kilde: Civitas 2009

Som det framgår av figur 4 har Akershus-utslippet økt med 26 prosent fra 1991 til 2007. Det er derfor ikke lenger mulig å oppnå Kyoto-målet uten at fylket kompenserer sitt utslipp ved kjøp av klimavoter. Ettersom det ikke har lyktes å snu utslippsveksten fra transportsektoren, er det heller ikke mulig å angi når Kyoto-målet kan nås.

Figur 4. Utslippsutvikling 1991-2007, alle kilder. Kilde: Civitas 2009

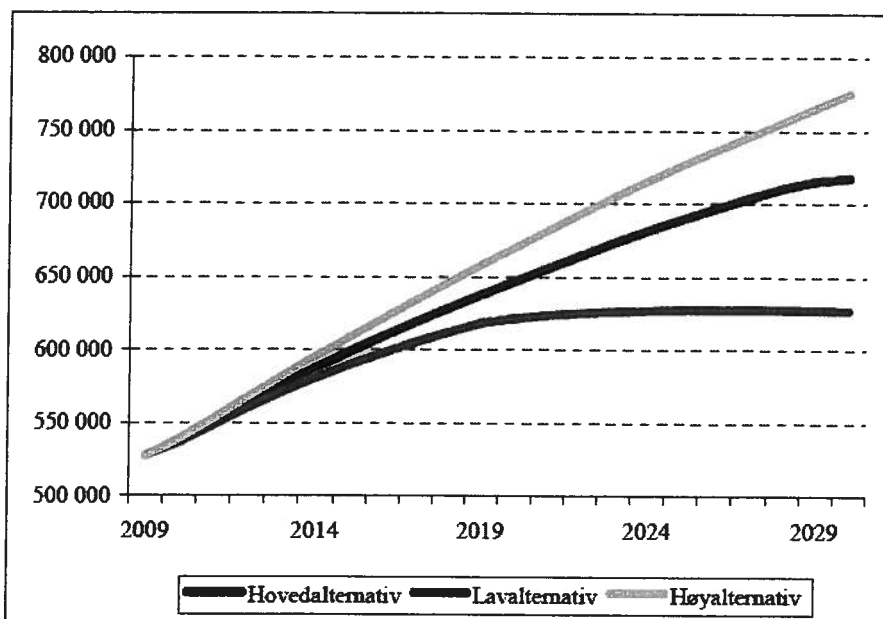
DEMOGRAFISKE UTVIKLINGSTREKK I AKERSHUS OG OSLO

Akershus og Oslo har siden begynnelsen av femtitallet hatt en økning i folketallet fra om lag 617 000 ved utgangen av 1950 til om lag 1,1 millioner ved utgangen av 2008¹. Akershus har hatt størst vekst, med hele 188 prosent, mens. Oslos vekst lå på 32 prosent. Samlet hadde de to fylkene 23 prosent av Norges befolkning ved utgangen av 2008, mot 19 prosent ved utgangen av 1950. Denne utviklingen er del av en sentraliseringstendens i landets bosettingsmønster.

Det vil alltid være usikkerhet knyttet til en befolkningsframskrivning. Framskrivningens forutsetninger som forventet levealder, fruktbarhet og flytting, blir generelt stadig mer usikre jo lengre fram i tid framskrivningen strekker seg. For å illustrere dette, er det utarbeidet tre

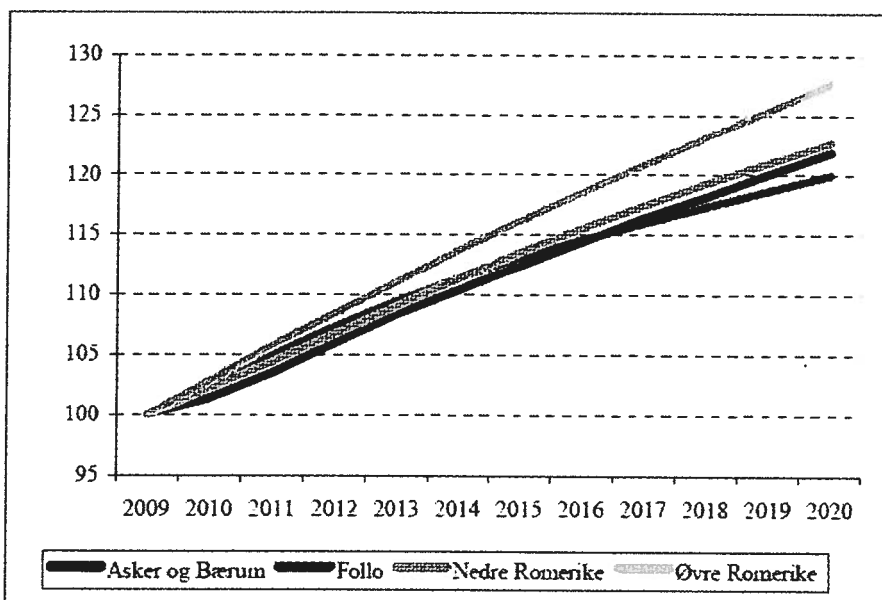
¹ Se *Befolkningsframskrivning for Akershus og Oslo 2010-2030*; <http://www.akershus.no/file.php?id=12513>.

alternative framskrivninger, et høyalternativ, et hovedalternativ og et lavalternativ, jf figur 5. Hovedalternativets forutsetninger vurderes som mest realistiske.

Figur 5. Framskrevet folke­mengde i Akershus 2010-2030

I Akershus (hovedalternativet) ventes den sterkeste befolkningsveksten å komme i kommunene på Øvre Romerike, med en vekst på om lag 28 prosent fram mot 2020, jf figur 6.

Figur 6. Framskrevet prosentvis befolkningsutvikling for regioner i Akershus 2010-2030, indeks 2009 = 100.

Når det gjelder utbygging knyttet til bosetting og transport, er det sannsynlig at det vil skje en ennå sterkere utvikling enn hittil. Samlet bygger dette opp under knutepunktene infrastruktur for energiforsyning, vannforsyning og de kollektive transportsystemene. Infrastrukturen vil dermed kunne utnyttes mer effektivt. Dermed vil de totale klimagassutslippene per innbygger kunne reduseres.

Fylkeskommunens handlingsrom

For å bidra til å tydeliggjøre fylkeskommunens handlingsrom er det utviklet framtidssbilder for et mulig Akershus rundt 2050. Ambisjonen om langsiktig bærekraft er analysert gjennom faktorer som befolkningsvekst, økte energipriser og endret mobilitet, høyere matvarepriser, strengere krav til arealbruk, og strengere krav til utslipp av klimagasser. Framtidssbildene har vært diskusjonsgrunnlag og bakgrunnsdokument i arbeidet med klimahandlingsplanen. Arbeidet med framtidssbildene løftet fram betydningen av tidlige valg, f.eks. vil planlegging og bygging av infrastruktur i dagens Akershus, være den infrastruktur vi skal leve med i 2050.

FYLKESKOMMUNENS OPPGAVER OG HANDLINGSROM

Nasjonale føringer for Norges klimagassutslipp fremkommer i Stortingsmelding nr. 34 (2006-2007) *Norsk klimapolitikk*². Klimaforliket³ fra 2007 inneholder et skjerpet mål om karbonnøytralitet frem mot 2030. Kyoto-forpliktelsen skal overoppfylles med ti prosentpoeng og;

”Som en del av en global og ambisiøs klimaavtale der også andre industriland tar på seg store forpliktelser, er partene enige om at Norge skal ha et forpliktende mål om karbonnøytralitet senest i 2030. Det innebærer at Norge skal sørge for utslippsreduksjoner tilsvarende norske utslipp i 2030.”

Etatsgruppen *Klimakur 2020* gjennomgår i en rapport de viktigste internasjonale virkemidler som påvirker norsk klimapolitikk⁴. Kyoto-protokollen som ble vedtatt i 1997, og er forankret i FNs klimakonvensjonen, samt en ny framtidig klimaavtale etter Kyoto-protokollens periode 2008-2012, vil legge viktige rammer for norsk klimapolitikk. Rapporten til *Klimakur 2020* ser også på EUs lovverk og hvordan EØS-avtalen påvirker norsk klimapolitikk.

Utredningene til Klimasamarbeidet i Osloregionen danner grunnlaget for fylkeskommunens handlingsplan. Fylkeskommunen har i tillegg regionale roller som ikke omfattes av handlingspakken og av *Klimahandlingsplan 2030*. Fylkeskommunen har en viktig klimapolitisk rolle innen samferdsel gjennom sin rolle som eier/ forvalter av et stort veinett og som utbygger av/ tilrettelegger for kollektivtrafikk. Eierskapet i Akershus Energi gir videre Akershus fylkeskommune en betydelig rolle innen stasjonær energi i fylket. Også ansvaret for all videregående opplæring gir fylkeskommunen et klimapolitisk virkemiddel.

Fylkeskommunen er også planmyndighet og kulturminnemyndighet, og har er en viktig regional utviklingsaktør innen områder som næringsutvikling, kultursektoren, folkehelse, friluftsliv og vannforvaltning. Som utviklingsaktør prioriterer Akershus fylkeskommune infrastrukturutvikling og arealplanlegging, utbygging og tilrettelegging av kollektivtransport, næringsutvikling og innovasjon, kulturformidling/ -utvikling, levekår/folkehelse/friluftsliv, tilrettelegging og formidling av kulturminnevern, og internasjonalt arbeid.

Fylkeskommunens styrke ligger i dens regionale overblikk og i dens samling av kompetanse som kommunene og privat sektor kan dra nytte av.

² <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/2006-2007/Stmeld-nr-34-2006-2007-.html?id=473411>

³ http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/Klima/avtale_klimameldingen.pdf

⁴ <http://www.klimakur2020.no/Templates/Public/Pages/Article.aspx?id=653&epslanguage=en>

Akershus fylkeskommune er en regional utviklingsaktør som:

- Utarbeider regional planstrategi og regionale planer i nært samarbeid med kommuner, statlige etater og andre offentlige og private aktører. Fylkesplanen trekker opp mål og strategier for den regionale utviklingen i fylket når det gjelder bl.a. areal- og transportbruk, kompetanse, verdiskapning og velferd.
- Har et overordnet ansvar for samordning av arealpolitikk, regional planlegging, vern av kulturminner.
- Har ansvar for videregående opplæring, lærlingeordningen, voksenopplæring og pedagogisk-psykologisk tjeneste/oppfølgingstjeneste. Fylkeskommunen driver 34 videregående skoler, to folkehøgskoler, og skoler for elever i sosiale og medisinske institusjoner.
- Yter tilskudd til kollektivtrafikken og har ansvar for bygging og vedlikehold av kollektivlinjer, fylkesveier, driver trafiksikkerhetsarbeid, transport av funksjonshemmede og skoleskyss.
- Bidrar til økt verdiskapning i fylkets næringsliv bl.a. gjennom tiltak for innovasjon og nyskapning, og utvikling av samspillet mellom næringsliv og forskning.
- Yter tilskudd til friluftsansasjoner og andre frivillige organisasjoner og fordeler spillemidler.
- Er eiere av energiselskapet Akershus Energi AS.
- Forvalter/ har interesser i en betydelig byggemasse gjennom egen virksomhet og som utviklingsaktør, blant annet som eier av 34 og leietaker for 2 skoler, gjennom tannhelsetjenesten, kulturinstitusjonene og sentraladministrasjonens lokaler.

KOMMUNALE KLIMA- OG ENERGIPLANER

Kommunenes innsats i klimaarbeidet er avgjørende. Kommunen er premissgiver for arealutvikling og utvikling av infrastruktur gjennom planstrategi, kommune- og kommunedelplaner. Dessuten er kommunen reguleringsmyndighet etter plan- og bygningsloven, tilrettelegger for utvikling av lokalt og regionalt næringsliv, lokal vei-eier, og en betydelig byggeier og innkjøper i egen virksomhet. I en rapport fra forskningssenteret CICERO anslås det at om lag 20 prosent av de nasjonale klimagassutslippene er knyttet til kommunale virkemidler og tiltak som transport, avfall og stasjonær energibruk. Tilrettelegging for og samarbeid med Akershus-kommunene er derfor et prioritert klimatiltak for Akershus fylkeskommune.

Tidshorisonter og mål for klima- og energiarbeidet varierer i de planer som er utarbeidet i kommunene i Akershus⁵. Figur 7 viser status for Akershus-kommunenes arbeid med klima- og energiplaner. For å øke effekten av klimatiltak i fylket, er det et fylkeskommunalt mål å bidra til bedre samordning av klimaarbeidet mellom kommunene og mellom kommunene og fylkeskommunen, uten at dette går på bekostning av det kommunale selvstyret.

⁵ "Klimaplaner i Akershus, gjennomgang av status i kommunene" - Opheim og Selvig, november 2009.

TIDSHORISONT FOR ET FYLKESKOMMUNALT KLIMAMÅL

Ulike aktører nasjonalt, regionalt og lokalt, opererer med forskjellige tidshorisonter for klimamål og klimahandlingsplaner. Noen velger korte tidshorisonter, mens andre har relativt lange tidsperspektiver. Her skisseres noen faktorer som ligger til grunn for valg av tidshorisont for foreliggende klimahandlingsplan.

Relevante tidshorisonter

Noen av de mest aktuelle tidshorisontene innen norsk og internasjonal klimapolitikk fins i:

- Stortingets klimaforlik som målsetter at Norge skal være karbonsøytralt innen 2030
- Klimakur 2020, Regjeringens pågående arbeid med å utrede tiltak og virkemidler for å redusere de norske utslippene av klimagasser med 15 - 17 mill tonn innen 2020 (målsatt i Klimaforliket)
- Framtidens Byer (utviklingsprogram mellom Regjeringen, KS og 13 bykommuner), med mål om å utvikle mer klimavennlige byområder innen en 6-årig tidsramme (2008-2014).
- Enovas kriterier for støtte til utarbeidelse av lokale energi/klimaplaner, med tidshorisont på minimum 5 år (og oppfordring om å rapportere inn måloppnåelse i minimum 5 år)
- Oslopakke 3, med mål frem til 2027 og et første handlingsprogram frem til 2013⁶.
- Kyoto-protokollen, som setter mål for 2010 og strekker seg frem til 2012
- EUs 20-20-20-mål for utslippsreduksjon, energieffektivisering og bioenergi til 2020

Hva bør påvirke valg av tidshorisont?

Det er fordeler og ulemper ved valg av både korte og lange tidshorisonter. Valg av tidshorisont bør først og fremst ta utgangspunkt i *handlingsplanens hensikt og karakter*. Klimahandlingsplanen er ment å være en plan som skal lede til konkrete tiltak. Drøfting av virksomhetsområder, reduksjonspotensial, virkemidler, roller og prioriterte innsatsområder er derfor viktige deler av planen og vedlagte bakgrunnsdokumenter.

Langsiktige mål angir retning og danner grunnlag for en nedbrytning til delmål med kortere tidshorisonter. Korte tidshorisonter er nødvendig for praktisk handling, evaluering og oppfølging. Delmål med korte tidshorisonter forutsetter at rammene for arbeidet de langsiktige målene er tydelige. Dersom dette ikke er tilfelle, risikeres dårlig ressursbruk og svake resultater.

En klimahandlingsplan kan altså ha ulik karakter avhengig av de utfordringer den er ment å møte (for å realisere utslippsreduksjoner), og den konteksten den for øvrig må forholde seg til. Følgende typer forhold er blitt vurdert som vesentlige med tanke på valg av tidshorisont(er):

- Fylkeskommunens virksomhetsområder, ansvar, virkemidler, og rolle
- Samsvar med andre politikkområder og andre relaterte aktørers valg av tidshorisonter (fylkeskommunen vil ofte samarbeide med ulike aktører, og "samkjøring" av tidshorisonter vil kunne styrke samarbeidet og bedre resultatoppnåelsen)
- Fylkeskommunens virksomhetsområde og karakter (ulik tidshorisont vil kunne være operasjonelt for ulike virksomhetsområder)
- Politisk engasjement og vilje til "å gå foran" og sikre kontinuitet i arbeidet

⁶ http://www.akershus.no/tema/Aktuelt/arkiv/?article_id=30410

- Statistikk og faktagrunnlag (viktig for planens relevans, gjennomføringsevne, evaluering og måling av resultatoppnåelse)

En avveining av de forhold og faktorer som er skissert over, tilsier at det vil være fornuftig å ha en overordnet tidshorison, hvor 2030 fremstår som et naturlig valg på grunn av Klimaforliket og statlige satsninger. Målet som foreslås for Osloregionen i *Klimahandlingsplan 2030 for Oslo-regionen* (2009) er reduksjon av utslippene med 50 prosent fra 1991 til 2030. Det foreslåtte målet for regionen er som nevnt i tråd med Stortingets mål om en global temperaturøkning på maksimalt +2 °C. Dette er også EU-kommisjonens forslag til langsiktig klimamål. Med faglig grunnlag i *Klimahandlingsplan 2030* vil det følgelig være rasjonelt at Akershus' klimahandlingsplan har hovedmål for dette tidsrommet. Dette er også tidsperioden Oslo har laget mål for; dermed vil Oslo- og Akershus-målene kunne avstemmes – til beste for klimasamarbeidet.

Kortsiktige tidshorisonter bør også benyttes. Bruk av lengre tidshorisonter (f.eks. 2050) kan dessuten bidra til å fremskynde viktige fylkeskommunale vedtak som har langsiktige virkninger.

Visjon, mål og overordnede tiltak i Akershus

Vår visjon er at utviklingen i Akershus skal baseres på prinsippene om langsiktig bærekraft, med så lave klimagassutslipp at fylket framstår som en foregangsregion i internasjonal målestokk⁷.

Med utgangspunkt i Osloregionens klima- og energistrategi foreslås denne visjonen videreført for Akershus.

Hovedmålet i Klima- og energistrategi for Osloregionen, vedtatt av fylkestinget 2003 og gjentatt 2005, "Osloregionen skal redusere sine klimagassutslipp i overensstemmelse med Kyoto-protokollens mål for Norge uten å øke elektrisitetsbruken utover dagens nivå", lar seg ikke lenger gjennomføre. Det foreslås følgelig et nytt, regionalt klimamål for Akershus:

Frem til 2030 skal Akershus halvere sitt klimagassutslipp, sett i forhold til 1991-nivået.

Dette målet bygger på det faglige grunnlaget utviklet gjennom Osloregionens klimasamarbeid. Det vil imidlertid være aktuelt med en faglig vurdering spesielt for Akershus. En første oppfølging av foreliggende handlingsplan må derfor være å gjennomføre en mulighetsanalyse slik det er gjort for osloregionsamarbeidet. Denne vil danne grunnlaget for vurdering av mål ved første rullering av denne klimahandlingsplanen. En slik mulighetsanalyse vil også måtte omfatte planens delmål, og eventuelt føre til innbyrdes justeringer.

For denne klimahandlingsplanen er det utviklet delmål for seks tiltaksområder. Vi mener en slik oppdeling vil gi best mulig måloppnåelse for hovedmålet. I tillegg til de fire tiltaksområdene som benyttes av *Framtidens byer*: transport, stasjonær energi til oppvarming og kjøling av bygg, forbruk/avfall og klimatilpasning; er det utviklet delmål for landbruk og utdanning/kompetanse. Alle tiltaksområder har fylkesmål og interne mål for Akershus fylkeskommune.

Tiltakene er inndelt i tre kategorier: fylkeskommunens interne tiltak, samarbeid innen Akershus, og samarbeid i Osloregionen og nasjonalt. Kategoriene tydeliggjør samarbeidsrelasjoner som bør søkes for å nå målene.

⁷ Klimavisjonen i *Klima- og energistrategi for Osloregionen*, vedtatt av fylkestinget 2003, gjentatt 2005.

Delmål transport

Fylkets areal- og transportpolitikk skal minske behovet for bilbruk og føre til en volumnedgang av veitrafikken i Akershus. Klimagassutslipp fra veitrafikk i Akershus skal innen 2030 reduseres med 20 prosent i forhold til 1991-nivået.

For egen virksomhet skal fylkeskommunen i løpet av 2010 utvikle ambisiøse mål for utskifting av fossilt drivstoff i egen kjøretøypark, og igangsette tiltak for å redusere bilbruken.

Delmål forbruk og avfall

I Akershus skal klimagassutslipp fra avfallshåndtering innen 2030 reduseres med 80 prosent i forhold til 1991-nivået. Det utvikles virkemidler som muliggjør en betydelig reduksjon av Akershus' globale klimautslipp (direkte og indirekte) innen 2030.

I egen virksomhet reetablerer fylkeskommunen ordningen "Grønn virksomhet" hvor miljøinnkjøp, økt gjenvinning og forbruksreduksjon prioriteres. Oppnådd klimagevinst skal kunne rapporteres.

Delmål stasjonær energi

Klimagassutslipp fra stasjonær energi i Akershus skal innen 2030 reduseres med 80 prosent i forhold til 1991-nivået. Elektrisitetsbruken skal ikke økes ut over 2010-nivået.

I egne bygg skal fylkeskommunen redusere og legge om 25 % av energibruken innen

utløpet av 2012. Bruk av fossile energibærere til oppvarming skal være utfaset i løpet av 2012.

Delmål klimatilpasning

Akershus-samfunnet skal ha god oversikt over kommende klimaendringer og være robust mot ekstremvær. Innen 2030 er det etablert beredskap for pågående og kommende klimaendringer.

For egen virksomhet etablerer fylkeskommunen tilstrekkelig kompetanse slik at klimatilpasning integreres i ROS-analyser.

Delmål utdanning og kompetanse

Innen 2030 har Akershus et nasjonalt ledende kompetansemiljø og næringsliv innen klima og energi, hvor hele kompetansekjeden fra grunnskole til næringsliv er ivaretatt.

For egen virksomhet driver fylkeskommunen løpende skolering i klimaspørsmål og innehar tilstrekkelig kompetanse på området. Det er i løpet av 2012 utviklet et relevant utdanningstilbud i de videregående skolene innenfor området.

Delmål landbruk

Landbruket i Akershus skal bidra til reduserte klimagassutslipp gjennom tiltak både innen jord- og skogbruk.

I egen virksomhet skal fylkeskommunen bidra til økt bruk av bioenergi, og til økt bruk av massivtre i egen bygningsmasse.

AVGRENSING OG RAPPORTERING AV MÅL

Per capita-mål. I osloregionsamarbeidet ble det i slutfasen diskutert om det vil være hensiktsmessig å endre det regionale målet fra dagens totalutslippsmål til et mål for personutslipp. Dette ble aktualisert med Statistisk sentralbyrås offentliggjøring (2008) av befolkningsframskrivning for Oslo og Akershus, som viste høy befolkningsvekst de neste 20 år.

Denne diskusjonen ble ikke avsluttet, og det kan være aktuelt å gjøre en vurdering av dette saksfeltet i det videre arbeidet med klimahandlingsplanen.

Indirekte utslipp. Innenfor en mindre geografisk region kan det være stor forskjell i brutto-utslipp (direkte utslipp) og nettoutslipp (indirekte eller forbruksorientert utslipp). Norge importerer en stadig større andel av sine forbruksvarer. Vestlandsforskning har for Stavanger kommune beregnet at det forbruksorienterte utslippet per innbygger er opp til 6-8 ganger høyere enn det direkte utslippet (produksjonsorientert). Det er rimelig å anta at forholdene er om lag de samme for Osloregionens innbyggere, dvs. regionen inkludert indirekte utslipp har et klimagassutslipp per innbygger på ca 17 tonn CO₂-ekvivalenter. Da er utslipp fra produksjon av elektrisitet inkludert.

For å skaffe kunnskap om fylkets globale klimapåvirkning, anbefales å etablere et system for forbruksorientert utslippsregnskap for Akershus. Et slikt system kan så danne grunnlaget for å formulere mål som også inkluderer indirekte utslipp. Til klimahandlingsplanen er det gjort et enkelt klimaregnskap for fylkeskommunen, basert på vår KOSTRA-rapportering, se referanseliste. Det foreslås å utvikle dette regnskapet slik at det omfatter all kommunal og fylkeskommunal virksomhet i Akershus.

Intern handlingsplan. Det foreslås utarbeidet en handlingsplan/tiltaksprogram for egen virksomhet og drift av fylkeskommunen. Handlingsplanen skal samle relevante fylkeskommunale tiltak i et oversiktlig dokument. Det foreslås videre å etablere et klimaforum som gis ansvaret for fremdriften og kan løfte inn nye tiltak og vurdere delmål i planen. Parallelt foreslås utredet bruk av miljøledelse og sertifisering for å styrke fylkeskommunens klimarelaterte miljøarbeid.

Indikatorer, rapportering og sertifisering. Rapportering er et viktig virkemiddel for å sikre god prioritering av tiltak. I arbeidet med klima- og energihandlingspakken har erfaringen vært at det kan være vanskelig å måle klimaeffekten av tiltak. Det pågår arbeid på nasjonalt nivå for å utvikle gode indikatorer og øke presisjonsnivået ved klimarapportering. Det er et mål å tilrettelegge for et treffsikkert rapporteringssystem ved hjelp av relevante indikatorer.

I arbeidet med klimahandlingsplanen er det gjort en vurdering av sertifisering som klimapolitisk verktøy, se referanseliste. Vår konklusjon er at miljøledelse og sertifisering er et gode virkemidler for å sikre effektiv gjennomføring og rapportering av klimatiltak. Av systemer for miljøledelse fremheves Miljøfyrtårn og ISO 14001, der Miljøfyrtårn for fylkeskommunal virksomhet kommer ut som det mest kostnadseffektive systemet.

Klimastatistikk. Fylkeskommunen ønsker å være en pådriver for utforming av regional klimastatistikk. Dette vil samtidig innebære et tett samarbeid med kommunene i Akershus. God statistikk er et viktig grunnlag for at fylkeskommunen kan ha en foregangsrolle i egen drift.

OVERORDNEDE TILTAK

Tiltak M1: Klimasamarbeid i Osloregionen

Delmål: Samarbeidsavtale med Oslo og Bærum.

Tidshorisont: 2010

Kostnad: Ordinær virksomhet

Ansvar: Utarbeides av sentraladministrasjonen
Arbeidet i Framtidens byer, 2008-2014, organiseres i nettverk innenfor fire innsatsområder; arealbruk og transport, stasjonær energibruk i bygg, forbruksmønstre og avfall, og tilpasning til klimaendringer.

En samarbeidsavtale mellom Oslo, Bærum og Akershus innenfor Framtidens byer utvikles og vedtas i løpet av 2010.

Tiltak M2: Forbruksorientert utslippsregnskap

Delmål: Tilby alle kommuner i Akershus et regnskap for indirekte utslipp.

Tidshorisont: 2012

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Utarbeides av sentraladministrasjonen
Det utvikles et forbruksorientert utslippsregnskap for regionen som kan inkludere utslipp fra prosesser utenfor Akershus. Det etableres også et tilbud til alle kommuner om regnskap og rapport på kommunale indirekte utslipp.

Tiltaket er et viktig pedagogisk verktøy, og vil på sikt kunne stimulere til klimarelevante virkemidler ved økt kunnskap om klimaeffekter av forbruk.

Tiltak M3: Indikator- og rapporteringssystem

Delmål: Bedre styring og kommunikasjon med fokus på egen virksomhet.

Tidshorisont: Løpende

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Det pågår et arbeid med klimaregnskap og rapportering, blant annet i regi av KS, Framtidens byer og SSB. Det er uttrykt et ønske om samarbeid med fylkeskommunen for å få utviklet et hensiktsmessig rapporteringsverktøy.

Det bør i tillegg søkes samarbeid med andre regioner og forskningsmiljøer for utvikling av klimarapportering tilpasset fylkeskommunens og kommunenes rapporteringssystem.

Tiltak M4: Klimadialog med kommunene

Delmål: Regional kompetanseheving

Tidshorisont: Løpende

Kostnad:

Ansvar: Sentraladministrasjonen og regionrådene.

Det skal legges til rette for å heve kompetansen og styrke nettverk innen Akershus på område klima.

Regionrådene er blant våre viktigste arenaer for utveksling av erfaring i et regionalt perspektiv. Tiltaket viderefører støtte til kommunale klimahandlingsplaner via klimanettverkene i regionrådene i Akershus.

Tiltak M5: Handlingsplan for egen virksomhet

Delmål: Styrking av klimaarbeid i egen virksomhet

Tidshorisont: 2010

Kostnad: Ordinær virksomhet

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Det tas frem en egen handlingsplan for Akershus fylkeskommunes virksomhet og drift. Handlingsplanen skal synliggjøre og følge opp interne tiltak i klimahandlingsplanen.

Planen skal utvikle interne tiltak i ressursbruk i sentraladministrasjonen.

Tiltak M6: Klimaforum i Akershus

Delmål: Sterkere forankring og regional deltakelse i klimaarbeid.

Tidshorisont: 2010

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Utarbeides av sentraladministrasjonen
For å sikre fremdrift i gjennomføring av klimaplanen foreslås at det etableres et klimaforum/arbeidsgruppe etter mønster fra andre kommuner og fylkeskommuner. Dette er ment som en møteplass hvor aktører fra Akershus-samfunnet kan drøfte klimapolitiske temaer og initiere samarbeid.

Forumet innleder en dialog for å legge til rette for et grønt næringsliv i Akershus.

Tiltak M7: Miljøledelse og miljøsertifisering

Delmål: Økt bevissthet i fylkeskommunens organisasjon

Tidshorisont: 2012

Kostnad: Ca. NOK 20 000, årlig servicegebyr og andre kostnader må utredes videre.

Ansvar: Tiltaksansvar og koordinering vil ligge hos fylkeskommunen.

Miljøsertifisering, med fokus på egen virksomhet, er et tiltak for å styrke klimaarbeidet. Etter innspill om miljøsertifisering fra Vestregionen har vi vurdert ulike sertifiseringssystemer og er kommet til at Miljøfyrtårn-sertifisering er mest hensiktsmessig verktøy for fylkeskommunen.

Tiltaket inkluderer støtte til kommunale sertifisører med mål om å bidra til at all kommunal virksomhet er sertifisert innen en nærmere definert tidsramme.

Tiltak M8: Utredning av regionalt veiledningskontor

Delmål: Informasjonsspredning og kompetanse

Tidshorisont: 2012

Kostnad: Ulike løsninger og kostnader utredes.

Ansvar: AFK, Oslo kommune, Bærum kommune.

Erfaringene fra Osloregionsamarbeidet har vist at det ovenfor allmennheten og privat sektor er behov for en mer aktiv klima- og energiveiledning i regionen. En veiledningsenhet vil kunne øke den regionale kapasiteten betydelig.

Tiltaket er ment å bidra til økt kompetanse hos viktige målgrupper i Osloregionen. Temaet diskuteres i Øst-landssamarbeidet.

Tiltak M9: Utredning av klima-/energifond i Akershus

Delmål: Omlegging fra fossil til bioenergi

Tidshorisont: 2012

Kostnad: Utrede i sak.

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Det er etterspurt en lignende ordning som Oslos ENØK-fond for å tilrettelegge og gjøre overgang til miljøvennlig oppvarming mer attraktivt.

Tiltaket vurderer å opprette et felles regionalt klimafond med statlig medvirkning, etter mønster fra Oslo kommune.

Utslipp fra transport skal reduseres med 20 prosent innen 2030

MÅL TRANSPORT

Fylkets areal- og transportpolitikk skal minske behovet for bilbruk og føre til en volumnedgang av veitrafikken i Akershus. Klimagassutslipp fra veitrafikk i Akershus skal innen 2030 reduseres med 20 prosent i forhold til 1991-nivået.

For egen virksomhet skal fylkeskommunen i løpet av 2010 utvikle ambisiøse mål for utskifting av fossilt drivstoff i egen kjøretøypark, og igangsette tiltak for å redusere bilbruken.

For å få gjennomført en reduksjon vil det være nødvendig med en hel pakke av tiltak og virkemidler som i stor grad er avhengige av hverandre for å gi effekt. Slike tiltak dreier seg om reduksjon av personbilbruken, overgang fra bilbruk til kollektivtransport, gang- og sykkeltransport, omlegging og effektivisering av godstransport, og effektivisering og økt bruk av fornybar energi i kjøretøyparken.

BAKGRUNN OG STATUS

Utslipp fra transport øker både i Akershus og i hovedstadsregionen. Klimagassutslipp fra transport i Osloregionen var i overkant av 3 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2006, og utgjorde mer enn 65 prosent av samlet utslipp. SSBs 2007-tall for Akershus viser at transport står for 80 prosent av klimagassutslippet. Av dette utgjør utslipp fra lette kjøretøyer mer enn 60 prosent.

For å styrke den regionale planleggingen i hovedstadsområdet har regjeringen pålagt Oslo kommune og Akershus fylkeskommune å samarbeide om framtidige areal- og transportløsninger på tvers av fylkesgrensen. Det utarbeides nå en strategi for areal og transport, som skal være grunnlaget for videre plansamarbeid.

Fylkestinget vedtok i 2004 en knutepunktstrategi for å samle befolkning og virksomhet rundt definerte kollektivknutepunkt. Fra 2008 er strategien fulgt opp med et treårig by- og tettstedsprosjekt.

Flerkjernet utvikling av Osloregionen med skinnegående transport og busstransport mellom kjernene er viktig for trafikkutviklingen. Ruter er fylkeskommunens verktøy for kollektivtrafikk, og et bedre kollektivtilbud er høyt prioritert. Det satses nå på forenklet sonestruktur, samordnet rutetilbud, og samordning med jernbanen og NSB.

I Akershus er det lagt vekt på å styrke kommunene i arbeidet med egne klima- og energiplaner for å utvikle lokal klimapolitikk. Som en del av dette arbeidet har Akershus fylkeskommune publisert en rapport om utslipp fra lette kjøretøyer i Akershus-kommunene. Rapporten danner underlag i kommunens arbeid med å redusere transportutslipp.

HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – TRANSPORT

- Stat** Regjeringen legger nasjonale føringer på transportpolitikken gjennom Nasjonal transportplan. Våren 2009 la regjeringen fram *Nasjonal transportplan 2010–2019, St.meld. nr. 16 (2008–2009)*. Nasjonal transportplan (NTP) er en stortingsmelding om hovedutfordringene i transportpolitikken de neste 10 årene, og hvordan regjeringen ønsker å møte disse. Klimamålet i NTP er en reduksjon av utslipp fra transportsektoren med mellom 2,5 og 4,0 tonn CO₂ innen 2020. NTP blir lagt fram hvert fjerde år.
- NTP tar også opp godstransport, transport på jernbane og sykkelpolitikk. Det er Statens vegvesen og Vegdirektoratet som har utviklingsansvaret for Nasjonal transportplan.
- Staten er ansvarlig for de statlige vegene, som fra første januar 2010 skifter navn fra stamveger til riksveger.
- Fylkeskommune** Akershus fylkeskommune er en sentral aktør i arbeidet med å utvikle kollektivtilbudet i regionen, og det er foretatt vesentlige justeringer og endringer i perioden. Sammen med Oslo kommune eier Akershus fylkeskommune kollektivselskapet Ruter.
- Fra 2010 styrkes fylkeskommunens rolle som eier av veg ved at alle riksveger utenom stamvegene overtas av fylkeskommunen. Mål for Akershus fylkeskommune som vegeier er uttrykt i *Regional planstrategi og Handlingsprogram for fylkesveger*.
- Oslopakke 3 er plan for vegutbygging og drift og utbygging av kollektivtrafikk i Oslo og Akershus. Tidshorizonten er 2008 til 2027. Inntektene er i hovedsak bompenger, statens riksvegmidler og 75-øre påslaget på kollektivbillettene. Inntektssiden over en 20-års periode er anslått til 53 milliarder kroner i Oslopakke 3. Det er lagt opp til at 20 milliarder – i alt 40 prosent – skal gå til kollektivtrafikk. Prinsippene for styring av Oslopakke 3 ble lagt fram i en stortingsmelding 13. mars 2009 sammen med Nasjonal Transportplan.
- Fylkeskommunen har også en egen kjøretøypark på cirka 60 biler i egen virksomhet.
- Kommune** Kommunene er en viktig tilrettelegger av miljøvennlige transportmåter for innbyggene. Alle kommuner i Akershus som har utarbeidet energi- og klimaplaner har kommunale mål for reduksjon av utslipp fra transport. Som støtte i dette arbeid har fylkeskommunen produsert kommunal transportstatistikk for Akershus.

Kommunene er ansvarlige for kommunale veger, og som utbygger av gang- og sykkelveger. Infrastruktur for busser, og parkeringspolitikk er viktige aspekter i dette arbeidet.

Arealplanlegging er et virkemiddel for kommunen. Kommunene har mulighet til å redusere transportomfang ved å legge boliger, handel og næringsvirksomhet til kollektivknutepunkter, og bruke areal- og transportpolitikken aktivt. Arealutvikling er dog et langsiktig virkemiddel i denne sammenheng.

Næringsliv Næringsliv og handel kan drivemobilitetsplanlegging, blant annet ved å igangsette tiltak i egen virksomhet og for å endre transportvaner blant de ansatte.

Næringslivet har en viktig rolle som forbilde ved tiltak i egen virksomhet, for eksempel i egen kjøretøypark og som flåteeier.

DELMÅL OG TILTAK

De interne tiltakene igangsettes i 2010 og inngår i den interne klimahandlingsplanen som er foreslått som et tiltak for å satse på tiltak i drift av egen virksomhet.

Tiltak og delmål kategori 1: Interne tiltak.

Tiltak T1: Insentiver for økt kollektivbruk

Delmål: Redusert bilbruk

Tidshorisont: 2012

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen ved ARU og B&I.

Det legges til rette for økt kollektivbruk og iverksettes en formålstjenlig parkeringspolitikk overfor egne ansatte og besøkende. Det settes mål om å mobiliseringsplanlegge egen virksomhet og vurdere avbøtende tiltak for å stimulere til mindre bilbruk. Støtte til kollektivreiser og månedskort for ansatte utredes.

Tiltak vurderes for bedre tilrettelegging for bruk av sykkel. For å støtte eksisterende sykkelstrategier vurderes en regional sykkelstrategi med bakgrunn i Nasjonal Transportplan og prosjekt Sykkelbyer ved Statens Vegvesen.

Tiltak T2: Klimakvoter for flyreiser

Delmål: Kjøp av klimakvoter til alle flyreiser ved sentraladministrasjonen i fylkeskommunen.

Tidshorisont: Fast ordning, oppstart i 2010

Kostnad: Estimert til 10 000 kr/år.

Ansvar: Sentraladministrasjonen og Bygg & Innkjøp

Etter vedtak fra Fylkestinget. Tiltaket er igangsatt av flere offentlige og private aktører. Så vidt vi vet er Østfold fylkeskommune den første fylkeskommunen med et slikt tiltak gjennom en ordning for kvotekjøp som SFT fra oktober 2008 har administrert.

Tiltak T3: Lavutslippsbiler i egen drift

Delmål: Femti prosent av kjøretøyene i egen drift har ingen eller lave utslipp av klimagasser.

Tidshorisont: Innen utgang av 2012.

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen ved AOT og B&I.

Tiltaket inkluderer kartlegging av drivstofforbruk og type i egen kjøretøypark. Det avklares muligheter for å konvertere bilparken til alternative drivstoff. Det bør etableres et mål for utskiftningstakt og eventuell maksimalgrense for utslipp ved nye innkjøp. Utslipp fra egen kjøretøypark skal rapporteres årlig og kjøretøypark har mål om å inngå i markedets minst forurensede segment av biler.

Tiltaket vurderes i sammenheng med egen satsing på elbiler og infrastruktur for elektrifisering av veitransport.

Tiltak og delmål kategori 2: Samarbeid i Akershus.

Tiltak T4: Opplæring i økokjøring

Delmål: Mål på lenger sikt at økokjøring skal inngå i ordenær førerprøveopplæring.

Tidshorisont: 2012

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Det søkes samarbeid med Autoriserte Trafikkskole Landsforbund (ATL) og andre relevante aktører i Akershus. Tiltaket inkluderer informasjon og opplæring i økokjøring for egen virksomhet og regionale bedrifter.

Kjøreskoler med tilbud identifiseres. Fylkeskommunen er test-virksomhet ved at det gjennomføres opplæring i øko-kjøring blant ansatte. Eksisterende tiltak i andre kommuner kartlegges og insentivordninger utredes.

Tiltak T5: Elektrifisering av veitransport

Delmål: Utbygging av minst 150 ladepunkter

Tidshorisont: Innen 2012

Kostnad: 1 mill kr, avsatt ved Miljøfond Akershus

Ansvar: Sentraladministrasjonen, Akershus Energi og Kunnskapsbyen Lillestrøm

Gjennom miljøfond- og Transnova-finansiering av ladepunkter for elektrifisering av veitransport, etableres prosjekt Ladepunkt Akershus med mål om at Akershus blir blant fylkene med størst tilbud av ladepunkter for el-kjøretøy og plug-in hybrider.

Det er også et mål å øke bruk av elbiler i egen drift og stimulere ansatte til å bruke elbil i tjenesten. Mulige støtteordninger utredes.

Tiltak T6: Miljøvennlig hydrogen-produksjon

Delmål: Etablering av produksjon på Lillestrøm

Tidshorisont: Produksjon innen 2011

Kostnad: 10 mill kr avsatt ved Miljøfond Akershus

Ansvar: HyNor Lillestrøm og Kunnskapsbyen Lillestrøm i samarbeid med Akershus Energi

Fylkeskommunen har gjennom HyNor Lillestrøm i noen år samarbeidet om å utvikle en "nettnøytral" hydrogenstasjon.

Hydrogenstasjonen på Lillestrøm vil være et globalt nybrottsarbeid, og underbygger fylkeskommunens ønske om å ta en klimapolitisk foregangsrolle. Gjennom økt oppmerksomhet om klimavennlig teknologi, forventes tiltaket på sikt å bidra til hurtigere utskifting til en mer miljøvennlig bilpark.

Tiltak og delmål kategori 3: Samarbeid i Osloregionen og nasjonalt.

Tiltak T7: Regional gods- og logistikkutvikling

Delmål: Bedre fremkommelighet og tilgjengelighet for godstransport.

Tidshorisont: Må utredes

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen, Oslo kommune, Samarbeidsalliansen Osloregionen, som Akershus fylkeskommune deltar i, arbeider med prosjektet "Felles strategi for godslogistikk i Osloregionen".

Prosjektet skal konkretisere strategiske føringer som kan legge til rette for en utvikling av godslogistikk-systemet. Hensikten med en strategi for godslogistikk i Osloregionen er i følge prosjektbeskrivelsen todelt - den skal legge føringer for den fysiske planleggingen og andre relevante prosesser på regionalt og lokalt nivå, og fungere som grunnlag for felles innspill og påvirkningsarbeid inn mot statlige planprosesser. I så måte er fokus spesielt rettet mot neste rullering av Nasjonal transportplan.

Tiltak T8: Hydrogen- og biogassbusser

Delmål: Økt innfasing av hydrogen- og biogassbusser i Osloregionen

Tidshorisont: 2013

Kostnad: 20 mill. bevilget

Ansvar: Ruter

Fylkeskommunen skal bidra til pilotprosjekter, blant annet med hydrogen brenselcelle og hybridteknologi for busser.

Mer klimavennlige busser i regionen er en satsing som prioriteres av Ruter, og tiltaket vil kunne kobles til tiltak T6.

Tiltak T9: Effektiv gatebelysning

Delmål: Redusert energibruk og bedre belysning.

Tidshorisont: Utredning innen 2012

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Etter forvaltningsreformen overtar fylkeskommunen store strekninger veg. Som en del av utvikling og drift av veg bør potensiell reduksjon av energibruk til belysning analyseres i en lysplan. Eksempel på tiltak kan være overgang til ny teknologi og armatur.

Det etableres et samarbeid med prosjektet "Dynamisk gatebelysning" ved Oslo kommune, med mål om å redusere energibruk, samtidig som veg- og gatebelysningen bedres.

Utslipp fra avfallshåndtering skal reduseres med 80 prosent innen 2030

MÅL – FORBRUK OG AVFALL

I Akershus skal klimagassutslipp fra avfallshåndtering innen 2030 reduseres med 80 prosent i forhold til 1991-nivået. Det utvikles virkemidler som muliggjør en betydelig reduksjon av Akershus' globale klimautslipp (direkte og indirekte) innen 2030.

I egen virksomhet reetablerer fylkeskommunen ordningen "Grønn virksomhet" hvor miljøinnkjøp, økt gjenvinning og forbruksreduksjon prioriteres. Oppnådd klimagevinst skal kunne rapporteres.

Forbruksmønster og avfallshåndtering henger tett sammen, men det er også to områder som krever forskjellige tiltak og mål. I vurderingene er det her kun sett på utslipp ved sluttbehandling av avfall (deponi, biologisk behandling, forbrenning, gjenvinning). Forbedret oversikt over produkt- og avfallsstrømmer i egen drift, og forslag om klimaregnskap som omfatter hele livsløpet til et produkt, blir presentert som viktige delmål og tiltak. Det faglige grunnlaget hviler på Fylkesdelplan for avfallshåndtering i Oslo og Akershus 2001-2004 og på utredningene fra Klimasamarbeidet i Osloregionen. Det vil være behov for å kvalitetssikre dette målnivået, ettersom det over noen år etableres flere regionale sluttbehandlingsanlegg i Akershus.

BAKGRUNN OG STATUS

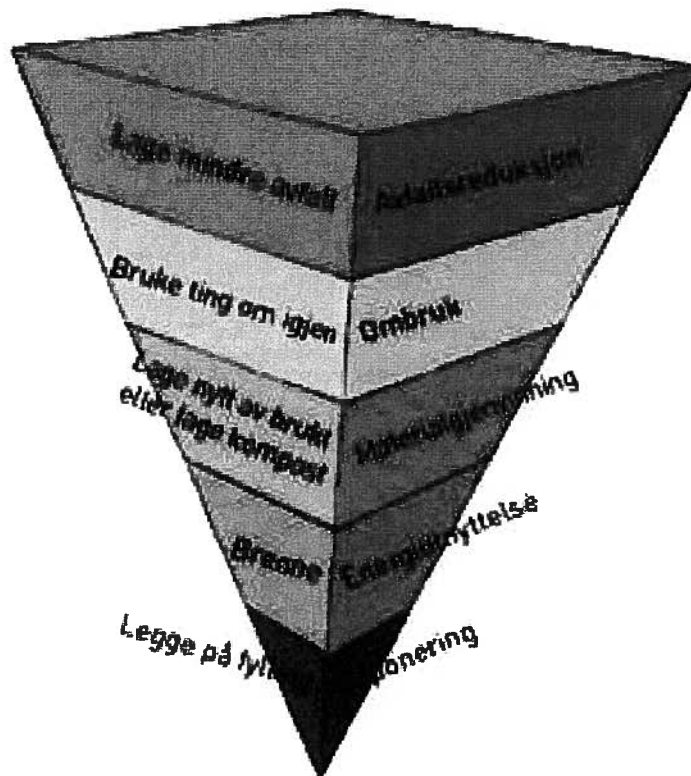
Avfallsmengden i Osloregionen antas i 2030 å bli omkring 2,95 millioner tonn; en økning fra 1,82 millioner tonn i 2010. Av dette vil omkring 380 000 tonn transporteres ut av regionen. Nesten 2 millioner tonn sorteres, 1,3 millioner tonn materialgjenvinnes og 880 000 tonn forbrennes. Dette vil kreve en betydelig økt ressursinnsats for innsamling. Fra 2009 mottar Esval deponi i Nes slagg fra Klemetsrud og Haraldrud forbrenningsanlegg. På Esval blir avfallet siktet, metaller utsortert og aske deponert. Bøler deponi mottar i tillegg materialer som ikke lar seg energigjenvinne eller materialgjenvinne.

Avfallsrådet for Oslo og Akershus, AROA, er en relevant arena for å følge opp og samordne regionale initiativ, som f.eks. utvikling av et regionalt biogassanlegg basert på matavfall. Som et faglig-politisk råd har AROA en rolle som regional premissgiver overfor politiske beslutningstagere. Der rollen til det faglige nettverket, *Avfallsforum for Oslo og Akershus*, primært er informasjonsutveksling og kompetanseheving, kan AROA i tillegg i kraft av sin politiske forankring stimulere til felles avfallsløsninger og bedre samarbeid i regionen. En gjennomgang og oppdatering av rådets statutter bør gjennomføres før 2012.

Nylige endringer i EU-regelverket om grensekryssende transport og foreslåtte endringer i rammedirektivet for avfall, tilsier økt fokus på lokal behandling av avfall. En viss transport ut

av regionen må imidlertid fortsatt forventes. En vesentlig andel av den andel som forventes transportert ut av regionen, vil være avfallsfraksjoner til materialgjenvinning.

Oslo presiserer i sin handlingsplan for Framtidens byer at hovedmålet for avfallshåndteringen i Oslo, er at kommunen skal ha et kretsløpsbasert avfallssystem basert på avfallshierarkiets prioriteringer (se figur 8) og avfallsløsninger der miljøhensyn er ivarettatt. Dette er viktige føringer som er retningsgivende for *Avfallsrådet for Oslo og Akershus*.

Figur 8: Avfallshierarkiet⁸

Klimagassutslippene fra prosesser i Osloregionen er betydelig redusert i perioden fra 1991 til 2006, hvor utslipp av metan (CH₄) fra avfallsdeponier er redusert med nesten 60 prosent. Øvrige prosessutslipp har endret seg lite. Hovedgrunnene til nedgangen i klimagassutslipp fra avfallssektoren beskrives i *Klimahandlingsplan 2030 for Osloregionen* som følgende:

- Det er etablert uttaksanlegg for deponigass fra de aller fleste deponier i regionen
- Mengden avfall til deponi har svingt litt men har de senere år avtatt på grunn av strategien for forbrenning og biologisk behandling av nedbrytbart avfall
- Økt forbrenning/energigjenvinning og biologisk behandling
- Materialgjenvinning av avfallet har økt betydelig

Reduserte utslipp av metan fra deponier et svært viktig klimatiltak på avfallsektoren. En stor andel av reduksjonene som er mulig å oppnå er allerede tatt ved å bygge uttaksanlegg og fange opp mest mulig av den gass som genereres. I 2005 var samlet uttak av metan fra uttaksanleggene i Akershus, Oslo og Buskerud tilsvarende ca. 190 000 tonn CO₂-ekvivalenter. Klimagassutslipp på grunn av metanutslipp som ikke fanges opp av uttaksanleggene, ble i

⁸ <http://www.loop.no/videregaende/oppgaver/>

2005 anslått til ca. 160 000 tonn CO₂-ekv. Med god driftsoppfølging og aktive tiltak for metanoksidasjon skulle det være mulig å redusere denne lekkasjen med ca. 100 000 tonn per år. Alle forhold tatt i betraktning vil en trolig kunne oppnå en reduksjon i netto utslipp av deponigass i Akershus på rundt 80 prosent i 2030 i forhold til utslippet i 1991.

HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – FORBRUK OG AVFALL

Stat Det viktigste handlingsrommet innenfor avfall ligger hos staten, gjennom lovgivning og regulering, og gjennom Statens Forurensingstilsyn, SFT. Regjeringens politikk framkommer i *St. meld. nr. 26 (2006-2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*. Tiltak og ansvar gjennomgås på i Miljøstatus i Norge (miljostatus.no).

Fra 1. juli 2009 ble det forbudt å deponere biologisk nedbrytbart avfall. Dette betyr at papir, trevirke og tekstiler må finne andre behandlingsalternativer enn deponering. Forbudet vil føre til mindre utslipp av klimagassen metan og er ventet å medføre økt gjenvinning.

Staten er en stor innkjøper og har et virkemiddel som bruker av miljøsertifisering og miljøkrav i innkjøpspolitikk.

Fylkeskommune Fylkeskommunen har et begrenset handlingsrom innenfor forbruk og avfall, men er en stor innkjøper og kan bruke miljøkrav med livsløpsanalyser som et klimatiltak i utforming av innkjøpspolitikk. Innen forbruk fins ulike handlingsrom og virkemidler knyttet til direkte aktivitet i fylket, og indirekte utslipp i andre regioner eller land som resultat av eget forbruk. Forbruksorientert utslippsregnskap og utslipp fra varer og tjenester utenfor Akershus, diskuteres i kapittel 2.

Avfallsrådet for Oslo og Akershus er en viktig fylkeskommunal arena for informasjonsutbytte og koordinering i regionen.

Kommune Kommunen har et viktig ansvar for håndtering av husholdningsavfall, organisert i kommunen eller i felleskap gjennom interkommunale selskaper (IKS). Kommunen kan etablere rutiner for kildesortering og levering av avfall til gjenvinning fra egen virksomhet. Kommuner kan være kontrollmedlemmer i Grønt Punkt Norge for å stille krav til leverandører.

De interkommunale avfallsselskapene i Akershus er Øvre Romerike Avfallsselskap (ØRAS), Romerike Avfallsforedling (ROAF) og FolloREN. kommunene Nes, Asker og Bærum har egen avfallshåndtering. Ved gjenvinning er det avfallsselskapene som organiserer henteordninger for papir, papp og kartong, i tillegg til plastemballasje og matavfall.

Kommunene kan sikre muligheter for å levere gjenstander til ombruk på gjenvinningsstasjonene.

Næringsliv

Næringslivet som innkjøper har et viktig virkemiddel for å påvirke underleverandører gjennom å stille miljøkrav og bruke sertifiseringsordninger. Alle virksomheter kan være kontrollmedlemmer i Grønt Punkt Norge for å stille slike krav.

Frivillige returordninger innen ulike sektorer kan gi stor effekt. Grønt Punkt Norge er en frivillig ordning som gir informasjon til sine kunder om at man er med og finansierer returordningene (Grønt Punkt) og informasjon til forbrukeren om hvordan man kan kildesortere (piktogrammene).

Næringslivet har plikter i forhold til f.eks. EE-forskriften. Alle handelsbedrifter som selger EE-produkter plikter å informere sine kunder og ta imot EE-produkter de selv selger. Dette omfatter både elektriske forretninger, dagligvarehandel, lekebutikker, og annen varehandel.

DELMÅL OG TILTAK

Sterkere begrensing av utslipp fra deponier med fokus på metangass står sentralt. I *Klima- og energihandlingspakke for Osloregionen* blir tiltak for å redusere metanutslipp fra deponier vurdert som det mest kosteffektive klimatiltaket for avfallssektoren. Nedlagte deponier slipper ut betydelige mengder metan, og Fylkesmannen i Oslo og Akershus ønsker et samarbeid for å iverksette stimulerings tiltak for å oppgradere deponier og redusere metanutslippene til et minimum.

Tiltak og delmål kategori 1: Interne tiltak.

Tiltak A1: Grønn virksomhet

Delmål: Reduksjon av direkte og indirekte klimautslipp

Tidshorison: Del av intern plan, oppstart før 2012

Kostnad: Inngår i ordinær virksomhet

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Tiltaket er en oppfølging av *Fylkesdelplan for miljøvern i Akershus, Regional Agenda 21*, mars 1998, vedtatt av fylkestinget januar 1998. Målet for grønn virksomhet er å feie for egen dør ved å prioritere miljøkrav ved innkjøp, redusere behov for innkjøp ved å øke gjenbruksgraden, og øke graden av kildesortering.

En rekke tiltak i *Regional Agenda 21* videreføres, som etablering av et klimaforum som skal fungere som en møteplass for kommuner, regionale myndigheter, frivillige organisasjoner, næringsliv og fagbevegelse.

Tiltak A2: Indirekte utslippsregnskap

Delmål: Etablere regionalt, forbruksorientert utslippsregnskap

Tidshorison: 2012

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Tiltaket har som mål å etablere et system for forbruksorientert utslippsregnskap som involverer kommunene i Akershus. Et slikt system kan så danne grunnlag for å formulere mål som inkluderer utslipp fra alt forbruk av varer og tjenester, også det som produseres utenfor Akershus.

Tiltak og delmål kategori 2: Samarbeid i Akershus.

Tiltak A3: Lavere metangassutslipp fra deponier

Delmål: Reduksjon av metanlekkasje ved økt uttak av deponigass og oksiderende deponioverdekking

Tidshorison: 2010-2013

Kostnad: 1 mill kr er avsatt ved Miljøfond Akershus

Ansvar: Fylkeskommunen i samarbeid med Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Dette samarbeidsprosjektet vil gi styrket veiledning og gjøre det mulig å iverksette stimulerings tiltak for å oppgradere deponier og redusere metanutslipp i Akershus.

Etablering av deponioverdekking med god metanoksidasjon vil bli særlig viktig når gassproduksjonen blir lavere og kvaliteten på gassen gjør at det er vanskelig å drifte motorer, gassbrenner etc. Forsøk viser at en kan oppnå en oksidasjon på mer enn 50 prosent i toppsjiktet med riktig dekke.

Tiltak A4: Konsept for gjenbruksordninger

Delmål: Økt grad av gjenbruk.

Tidshorison: 2011

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Fylkeskommunen i samarbeid med Avfallsrådet for Oslo og Akershus

Mulighet for å levere gjenstander til ombruk er et tiltak for redusert forbruk. Det undersøkes om mulighet for å støtte konsept for å øke graden av ombruk, blant annet ved bruktbutikk/ gratisbutikk.

Tiltaket gjennomføres i dialog med Energigjenvinningsetaten i Oslo og med de tre IKS-ene i Akershus, dessuten kommunene Trondheim og Fredrikstad, som har etablerte ordninger. Målet er å kunne tilby kommunene en insentivordning

Tiltak og delmål kategori 3: Samarbeid i Osloregionen og nasjonalt.
--

Tiltak A5: Grønne familier

Delmål: Deltakelse i kampanjen "Miljøsteget".

Tidshorison: Oppstart 2010

Kostnad: Ordinær virksomhet

Ansvar: Samarbeid med Grønn Hverdag

Oslo kommune har etablert et samarbeid med Grønn Hverdag om aksjonen "Miljøsteget". Sammen med Oslo ønsker vi å følge opp satsingen til også å omfatte kommunene i Akershus.

Tiltak A6: Regional plan for masseforvaltning

Delmål: Mer effektiv håndtering av byggmasser

Tidshorison: Utredning av behov før 2012

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Fylkeskommunen i samarbeid med Avfallsrådet for Oslo og Akershus

Fylkeskommunen har løftet temaet inn i arbeidet med regional planstrategi, og Avfallsrådet ønsker nå en vurdering av behovet for en plan for masseforvaltning i Osloregionen. Rådet er en naturlig arena for et slikt prosjekt. En regional plan vil ha som mål å øke gjenbruken, redusere ulovelig deponering og redusere utslippene fra massehåndtering i byggsektoren.

Utslipp fra stasjonær energi skal reduseres med 80 prosent innen 2030

MÅL STASJONÆR ENERGI

Klimagassutslipp fra stasjonær energi i Akershus skal innen 2030 reduseres med 80 prosent i forhold til 1991-nivået. Elektrisitetsbruken skal ikke økes ut over 2010-nivået.

I egne bygg skal fylkeskommunen redusere og legge om 25 prosent av energibruken innen utløpet av 2012. Bruk av fossile energibærere til oppvarming skal være utfaset i løpet av 2012.

Osloregionens klimasamarbeid har i løpet av 2008 utredet behov for virkemidler og tiltak for innen 2030 å redusere regionale klimagassutslipp til halvparten av 1991-nivået, uten økt elektrisitetsbruk (*Klimahandlingsplan 2030 for Osloregionen*). Dette 2030-målet ble vedtatt av Oslo bystyre i 2005, og er senere stadfestet. Trendutviklingen viser at de beskrevne tiltakene og foreslåtte virkemidler, kan redusere klimagassutslipp fra stasjonær energi med anslagsvis 70-80 prosent i forhold til 1991-nivået innen 2030. De foreslåtte virkemidlene skal sikre at tiltakene gjennomføres. Det er faglig uenighet om beregning av klimagassutslipp for elektrisitetsbruk, og det er her ikke regnet utslippsreduksjoner som følge av redusert elektrisitetsbruk.

BAKGRUNN OG STATUS

Utslipp fra stasjonær energibruk varierer relativt mye fra år til år, men med en nedadgående trend fra 1991 til 2006. Lavest var utslippet i 2000 og 2005. Årlige svingninger henger sammen med prisforholdet mellom olje og elektrisitet. Høy oljepris gir økt bruk av elektrisitet og omvendt. Årsaker til den nedadgående trenden for hele perioden er overgang fra olje til bioenergi, økt energieffektivisering og mildere vintre.

Det er størst reduksjoner i industri og husholdninger, mens annet næringsliv har hatt tilnærmet uendret utslipp i perioden.

Akershus Energi planlegger å investere en milliard kroner i fjernvarme i Akershus fylke de nærmeste årene. I løpet av kommende 10-årsperiode har Akershus Energi som mål å oppnå et totalt fjernvarmevolum på 500 GWh. Fjernvarmeleveransene skal baseres på fornybare energikilder; der det er praktisk mulig vil anleggene være 100 prosent CO₂-nøytrale. Denne investeringen vil grovt regnet kunne redusere CO₂-utslippene årlig med 120 000 tonn CO₂-ekvivalenter. Dette utgjør 6 prosent av samtlige CO₂-utslipp i Akershus. Akershus Energi har i dag levering av fjernvarme fra anlegg i Lillestrøm og på Årnes. I løpet av 2009 vil fjernvarmeanleggene i Lørenskog og Eidsvoll starte prøvedrift. Prosjektering av anlegg på Sørumsand er i gang og Akershus Energi har konsesjon på bygging av fjernvarmeanlegg i Asker og på Skedsmokorset.

Enøk i eksisterende bygninger er privatøkonomisk lønnsomt. Effektivisering av stasjonær energibruk kan skje ved å stille krav til energibruk i nybygg, støtte enøk-tiltak i eksisterende bygningsmasse, synliggjøre tekniske løsninger for passivhusstandard gjennom pilotprosjekter, og bruke informasjon aktivt som virkemiddel.

En ordning som foreslås som et tiltak for energieffektivisering, er EPC (Energy Performance Contracting), som er en kontraktsform for å lette gjennomføring av energireduserende tiltak i bygninger, både offentlige og private, næringsbygg og industri. EPC innebærer at en energientreprenør står for analyse og gjennomføring av tiltak, samtidig som besparelse og lønnsomhet for tiltakspakken blir garantert overfor kunden/byggeier. Ofte er tilbud om sparefinansiering av enøk-tiltak inkludert (tredjepartsfinansiering). Lengden av kontraktene bestemmes ofte slik at innsparte energikostnader per år tilsvarer nedbetaling av investering av tiltak, typisk 5-8 år. Erfaring fra 5-10 prosjekter i Norge viser at sparegarantiene ofte ligger på 10-20 prosents energireduksjon i forhold til eksisterende forbruk.

HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – STASJONÆR ENERGI

Stat Det er en rekke eksempler på hvordan statlige lovendringer og regelverk styrer utviklingen. Ny plan- og bygningslov med mulighet til å stille krav om energiløsninger i bygg, er et eksempel på lovendring som kan få svært stor betydning. I 2010 innføres en energimerkeordning for private boliger og næringsbygg.

Konsesjoner for utbygging av fjernvarme er et virkemiddel med svært stor betydning.

Fylkeskommune Akershus Energi er det viktigste verktøyet for fylkeskommunen for å øke bruken av fjernvarme i fylket. I løpet av 10 år har Akershus Energi mål om å oppnå et totalt fjernvarmevolum på 500 GWh.

I egen drift er fylkeskommunen ansvarlig for drift av 34 videregående skoler, og har inngått en rammeavtale med Enova om energiomlegging og -sparetiltak.

Kommune Kommunene er en stor byggeier i egen virksomhet, og har gjennom ny plan- og bygningslov fått økt mulighet til å stille krav i kommuneplanens arealdel om vannbåren varme som alternativ til energiforsyning ved ny bebyggelse.

Næringsliv Også næringslivet er en stor samlet byggeier og kan styre materialvalg, energibehov og lokalisering av bygg. Klimaregnskap og krav om resirkulering er andre virkemidler.

TILTAK

Strategisk legges vekt på konkrete, offentlige prosjekter, på støtteordninger, veiledning og generell informasjon.

Tiltak og delmål kategori 1: Interne tiltak.

Tiltak S1: Omlegging i egne skolebygg

Delmål: Konvertering fra elektrisitet og olje

Tidshorisont: 2012

Kostnad: 14 mill kr avsettes fra Miljøfond Akershus

Ansvar: Bygg og Innkjøp

Tiltaket er en videreutvikling og utvidelse av dagens eksisterende, femårige Enova-prosjekt. Tiltaket muliggjør energiomlegging og utfasing av oljefyring i egne bygg, utover rammeavtalen med Enova.

Tiltaket vil plassere Akershus i tetsjiktet når det gjelder energiomlegging i fylkeskommunale bygg.

Tiltak og delmål kategori 2: Samarbeid i Akershus.

Tiltak S2: Utbygging av fjernvarme i Akershus.

Delmål: 500 GWh fjernvarmeverum i løpet av 10 år.

Tidshorisont: 2009-2019

Kostnad: Akershus Energi

Ansvar: Akershus Energi

Akershus Energi har fjernvarmevirksomhet flere steder i fylket. Den største satsningen er i Skedsmo kommune, i Lillestrøm. Der bygges Akershus EnergiPark med Norges største flisfyringsanlegg.

Fjernvarmeanlegget skal bruke lokale energikilder og være CO₂ nøytralt. Varmeleveransene skal utelukkende baseres på fornybare energikilder.

Tiltak S3: Energisparkkontrakter, EPC

Delmål: Etablere et prøveprosjekt

Tidshorisont: Vurderes i løpet av 2010.

Kostnad: Må utredes

Ansvar: AFK sentraladministrasjon.

EPC er et virkemiddel for gjennomføring av energi-reducerende tiltak i bygg, hvor byggeier garanteres innparing og lønnsomhet av energientreprenøren. Ofte inkluderes sparefinansiering (tredjeparts-finansiering).

EPC innebærer at byggeiers økonomiske risiko for oppnåelse av enøk-tiltak elimineres. Pilotprosjekt i samarbeid med Akershus Energi vurderes i 2010.

Tiltak S4: Grønne tak

Delmål: Etablere en ordning for grønne tak

Tidshorisont: Oppstart 2010

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Vegetasjonsdekke (f.eks. med sedum-matte) som ekstra lag på tak, er et tiltak som har fått økt internasjonal oppmerksomhet. Blant effektene kan nevnes bedret visuelt miljø, redusert/forsinket vannavrenning, isolasjon (vinter og sommer) som fører til redusert energibehov, forlenget levetid for tak, og binding av CO₂.

Tiltaket har som første mål å vurdere muligheter for å etablere grønne tak i egen byggmasse. I neste omgang kan det være aktuelt å etablere virkemidler for å øke omfanget.

Tiltak og delmål kategori 3: Samarbeid i Osloregionen og nasjonalt.

Tiltak S5: Konverteringstilskudd fra olje- til biokjel

Delmål: Økt bruk av biobrensel

Tidshorisont: Utredes i 2010

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Utredning av støtteordning for privat sektor og allmennheten, på linje støtteordningen som benyttes av Oslo kommune. Tiltaket skal bidra til å få flest mulig grunnlastkjeler over på bioenergi. Grunnlast utgjør normalt rundt 90 prosent av energiforbruket ved oppvarming.

Klimaforliket (2008) medfører forbud mot å installere oljekjeler i nybygg, og erstatte gamle oljekjeler med nye i eksisterende bygg. Dette vil fase ut oppvarming med oljekjeler i bygg over 500 m², frem mot 2030.

Tiltak S6: Nettsted for enøk og utfasing av oljefyring

Delmål: Økt kompetanse i befolkningen, og økt handel med klimanøytrale varmekilder

Tidshorisont: 2010

Kostnad: 250 000 kr avsatt ved Miljøfond Akershus

Ansvar: Norges Naturvernforbund

Samarbeid med Oslo kommune og Naturvernforbundet om utvikling av nettstedet oljefri.no. Det har vært testet i 2009, og skal gi informasjon og mulighet til netthandel av energiløsninger som erstatter oppvarming med olje og el. Det er et ønske at nettstedet utprøves regionalt før nasjonal lansering.

Tiltaket vil ha direkte klimaeffekt ved kjøp og salg av klimanøytrale varmekilder. Dessuten vil det bidra til økt kompetanse for nettstedets brukere.

Klimatilpasning skal integreres i fylkeskommunal planlegging

MÅL KLIMATILPASNING

Akershus-samfunnet skal ha god oversikt over kommende klimaendringer og være robust mot ekstremvær. Innen 2030 er det etablert beredskap for pågående og kommende klimaendringer.

For egen virksomhet etablerer fylkeskommunen tilstrekkelig kompetanse slik at klimatilpasning integreres i ROS-analyser.

Arbeid med klimatilpasning i Akershus vil primært være rettet mot å heve kompetansen og styrke evnen til Akershus-kommunene slik at de best mulig kan møte klimaendringene på kort og lang sikt. Fylkeskommunen skal i samarbeid med Fylkesmannen bidra til at ansvarlige i kommunene får relevant tilbud om opplæring og innføring i klimatilpasning. Videre skal fylkeskommunens egne enheter og foretak gjennomgå orientering og analyse av effekter innenfor hver sektor.

Tidlige og effektive tiltak i offentlig sektor i Akershus bidrar til robuste organisasjoner som kan møte klimautfordringen. Dette vil redusere konsekvenser av og kostnader ved framtidige klimaendringer.

BAKGRUNN

Klimaet er allerede i endring og endringene vil fortsette i lang tid, selv om det ifølge FNs klimapanel fortsatt er håp om å unngå betydelige, globale klimaendringer. Dersom oppvarmingen skal holdes under 2 °C global temperaturøkning, må utslippene av klimagasser kuttes radikalt. Det innebærer at vi må forsterke arbeidet for å redusere utslippene, samtidig som vi starter arbeidet med tilpasningstiltak for å møte kommende klimaendringer. Kommunene har et viktig ansvar i dette arbeidet, og de har gode virkemidler for gjennomføring, gjennom transport- og arealplanlegging, byggesaksbehandling, ansvaret for vannforsyning, avløpshåndtering og kommunehelsetjeneste.

Klimasamarbeidet i Osloregionen gjennomførte i samarbeid med forskningssamarbeidet CIENS i 2007 en forstudie av regionale klimaendringer/virkninger og tilpasningsbehov (*Tilpasninger til klimaendringer i Osloregionen*, CIENS-rapport 1-2007). Blant de utfordringene CIENS-rapporten tar opp kan nevnes at det for Osloregionen er anslått en midlere økning i årlig middeltemperatur på omtrent 3 °C i inneværende århundre. Det er ventet at temperaturen vil øke mest om vinteren og høsten, henholdsvis om lag 3 °C og 3,5 °C. Sommertemperaturen er ventet å øke med 2,5-3 °C.

Årsnedbøren ventes å øke noe og kraftige regnskylt vil skje hyppigere, spesielt om høsten. Det forventes også flere flommer i regionen, men små endringer for største årlige flom.

Flombildet gjennom året vil endres: betydelig økning av flomepisoder vinter og høst, vårfloppen flyttes fra vår til senvinter, noe mindre flom om sommeren. Risikoen for lokale regnflommer vil øke, og økt og mer variert nedbør ventes å utløse flere leir- og jordskred.

Klimaendringene antas også å bli en utfordring for kritisk infrastruktur, bl.a. for transport, strøm og telekommunikasjon. Vi ser allerede i dag hvor sårbart samfunnet er for naturutløste hendelser og ekstremvær. Det er foreløpig gjort få vurderinger av hvilke konsekvenser klimaendringer kan få for infrastruktur i Osloregionen. Spesielt økt nedbør og høyere nedbørsintensitet, samt hyppigere "null-vær situasjoner" kan få stor betydning: oversvømmelser vil forårsake driftsforstyrrelser, redusert framkommelighet og skader på infrastruktur. Dette skyldes blant annet endringer i tine-frysesyklus, økt risiko for vinterflom og økt fare for jordras og leirskred. Mildere vintre og mindre/manglende tele kan i kombinasjon med større vindstyrker øke risikoen for brudd på linjenett som følge av trefall og ising på kraftlinjene (pga. våt snø som fryser eller underkjølt regn).

STATUS

Klimatilpasning involverer alle forvaltningsnivåer og mange samfunnssektorer, også oppgaver innen fylkeskommunen. For å sikre en helhetlig tilnærming til arbeid med klimatilpasning har regjeringen etablert en koordineringsgruppe på tvers av departementene. Samordningsarbeidet er lagt til et sekretariat hos Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, DSB. Direktoratet definerer klimatilpasning og sitt oppdrag⁹ som;

"Klimatilpasning handler om å planlegge for klimaendringer for å begrense potensielle skader, dra fordeler av mulighetene, og håndtere konsekvensene av et endret klima. Klimatilpasning omhandler både de gradvise endringene, som havnivåstigning, og de ekstreme hendelsene, som økt ekstremvær. ...

... Viktige oppgaver for sekretariatet er å skaffe oversikt over status for klimatilpasning i Norge, informasjons- og kunnskapsutveksling, etablering av en nettportal og bidra til utarbeidelsen av en nasjonal strategi for klimatilpasning."

Fra og med 2009 har DSB startet skoleringsarbeid gjennom Nasjonal Utdanningscenter for Samfunnssikkerhet og Beredskap, NUSB, i Heggedal i Asker. I en veileder om Fylkesmannens klimaarbeid¹⁰ på området klimatilpasning peker man særlig på at tilpasningsarbeid omfatter tiltak for å redusere eller forebygge uønskede effekter av klimaendringene. Målsettingen for det nasjonale arbeid med tilpasning til klimaendringene er både å redusere samfunnets sårbarhet for klimaendringene, og at bidra til å styrke Norges tilpasningsevne.

Regjeringen har nedsatt et klimatilpasningsutvalg som innen 1. november 2010 skal utarbeide en offentlig utredning (NOU) som redegjør for Norges sårbarhet for pågående klimaendringer, og behov for tilpasning i alle deler av landet.

⁹ <http://dsb.no/no/Ansvarsomrader/Nasjonalt-beredskap/Klimautfordringer/Klimatilpasning/>

¹⁰ http://www.dsb.no/Global/Publikasjoner/2009/Tema/Fylkesmannens_Klimaarbeid.pdf

HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – KLIMATILPASNING

Klimatilpasning er et område som preges av at handlingsrom og virkemidler fortsatt må videreutvikles og defineres.

- Stat** Regjeringens politikk for klimatilpasning er uttrykt i Stortingsmelding 34 (2006-2007) *Norsk klimapolitikk*, og i Stortingets klimaforlik (2008). I tillegg har regjeringen laget en redegjørelse¹¹ for sitt arbeid der målet er å redusere samfunnets sårbarhet for klimaendringer, og bidra til å styrke Norges tilpasningsevne. I dette arbeid har regjeringen oppnevnt et offentlig utvalg som innen 1. november 2010 skal utrede samfunnets sårbarhet og tilpasningsbehov som følge av klimaendringene i en NOU.
- Regionalt har staten gjennom Fylkesmannen ansvaret for beredskap og sikkerhet, og påser at det gjennomføres ROS-analyser (risiko- og sårbarhetsanalyser) i kommunene.
- Statlig nivå styrer også insentivordninger til landbruket, som er en viktig sektor som vil merke klimaendringer.
- Fylkeskommune** Akershus fylkeskommune har gjennom forstudien CIENS-rapport 1-2007 vist at det er behov for mer kunnskap på området, både om hvilke klimaendringer vi vil oppleve i vår region, hvilke funksjoner og områder som er mest sårbare, og ikke minst hvilke tilpasningsstrategier og tiltak som er kostnadseffektive. Dette er et arbeid som nå videreføres.
- Fylkeskommunen har en rolle som kompetanseleverandør og -utvikler for Akershus-kommunene og i egen virksomhet.
- For fylkeskommunen er det en viktig oppgave å gå gjennom virkemidler i alle sektorer i egen virksomhet. Kulturarv/kulturminnevern er eksempel på en slik sektor som direkte påvirkes av klimaendringer og hvor økt samarbeid over sektorgrenser er viktig.
- Kommune** Klimaendringene vil arte seg ulikt i forskjellige regioner i Norge og i forskjellige kommuner i samme region. Derfor har kommunene en viktig oppgave i å ta hensyn til klimaendringer i utarbeiding av kommuneplaner og kommunale delplaner.
- ROS-analyser og ny plan- og bygningslov er viktige verktøy i utforming av arealpolitikken og utvikling av kommunal infrastruktur. Også byggmasse og landbruk er områder hvor kommunen har innflytelse og kan styrke tilpasning til klimaendringer.
- Næringsliv** Næringslivet har som byggeier og -utbygger et viktig ansvar for dimensjonering for å håndtere framtidlige miljøforhold som påvirkes av klimaendringer.

¹¹ http://www.regjeringen.no/upload/MD/Vedlegg/Klima/Klimatilpasning/Klimatilpasning_redegjorelse150508.pdf

TILTAK

Strategisk legges vekt på videreutvikling av et regionalt prosjekt for økt kunnskap om klimaendringer og regionale effekter og tiltaksbehov. Kompetanseheving i fylkeskommunen, og tilrettelegging for kommunene er andre viktige tiltak.

Tiltak og delmål kategori 1: Interne tiltak.

Tiltak K1: Effekt av klimaendring for egen virksomhet
Delmål: Analyse av effekter for alle oppgaver (team) og virksomheter i fylkeskommunen

Tidshorisont: Før 2012

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Samarbeid med Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Tiltaket vurderes i sammenheng med intern handlingsplan

Tiltaket er ment som en videreutvikling av CIENS-rapporten slik at klimakonsekvenser utredes for fylkeskommunens utviklingsoppgaver, og for fylkeskommunens virksomheter. Det gjennomføres en intern gjennomgang i Avdeling for regional utvikling og ved Bygg og Innkjøp.

Tiltak og delmål kategori 2: Samarbeid i Akershus.

Tiltak K2: Beredskapsbehov for transport-infrastruktur
Delmål: En utredning om klimaendringers effekt på vei/transport

Tidshorisont: 2012

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Mulig samarbeid med Statens vegvesen og forskningsprosjekt om klimaendringer.

I 2010 overtar fylkeskommunen ansvar for tidligere riksveier. Etter innspill i CIENS-rapport på transportinfrastruktur, er målet å avdekke effekter av klimaendringer på transportinfrastruktur. Vi mangler systematisk kunnskap om i hvilken grad klimaendringer vil kunne føre til skader på transportinfrastrukturen i regionen. Hvilke typer skader som kan oppstå og hvilke typer infrastruktur er spesielt utsatt må avdekkes.

Tiltak K3: Kompetanseheving om klimatilpasning.

Delmål: Alle kommuner i Akershus har utpekt ansvarsperson for klimatilpasning i kommunen.

Tidshorisont: Årlig tilbud, oppstart 2010

Kostnad: Tiltak i Framtidens byer

Ansvar: Samarbeid med DSB og NUSB, eventuelt FMOA, og Oslo og Bærum innen Framtidens byer

For å innarbeide klimatilpasning i kommunale ROS-analyser foreslås igangsatt et kompetansehevende kurstilbud for kommunene i Akershus. Administra-

tivt og politisk nivå tilbys en innføring i temaer tilknyttet klimatilpasning og ROS-analyse.

DSB med sin utdanningsenhet NUSB har vist interesse for å starte et pilotprosjekt i samarbeid med fylkeskommunen.

Tiltak og delmål kategori 3: Samarbeid i Osloregionen og nasjonalt.

Tiltak K4: Datafangst og GIS-verktøy

Delmål: Bedre visuelle verktøy i klimaarbeidet

Tidshorisont: 2010

Kostnad: Ordinær virksomhet.

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Tematiske geodata/temadata er data som beskriver fagspesifikke tema fra ulike fagområder. Mange temadata som er relevant for klimaanalyse, er tilgjengelig gjennom *Norge digitalt*. Noen fagområder mangler eller har lite oppdaterte temadata. Plan- og temadatautvalget i Oslo og Akershus jobber med å kartlegge hvilke temadata som er nødvendig for å oppfylle plan- og bygningslovens krav om konsekvensanalyser og ROS-analyser.

Det arbeides med å lage enkle løsninger for Internett, for å utføre analyse av risikoområder og støtte planlegging mot et karbonnøytralt og klimatilpasset samfunn.

Tiltak K5: Regionale klimakonsekvenser

Delmål: Kompetanseheving

Tidshorisont: Utredes i 2010

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Samarbeid med CIENS, UMB, Østlandssamarbeidet
CIENS-forstudien avdekket behov for et mer omfattende forskningsprosjekt for å vurdere virkninger og tilpasningstiltak for relevante samfunnssektorer. I tillegg til å øke kunnskapen innenfor forstudiens temaområder, er det behov for en vurdering av andre samfunnssektorer og forvaltningsområder.

Fylkeskommunen har overfor Østlandssamarbeidet tatt initiativ til at CIENS-rapporten følges opp i en større regional sammenheng. Et mulig regionalt samarbeid diskuteres nå i dette forumet.

Klima og miljø skal styrkes i utdanning og kompetanse

MÅL UTDANNING OG KOMPETANSE

Innen 2030 har Akershus et nasjonalt ledende kompetansemiljø og næringsliv innen klima og energi, hvor hele kompetansekjeden fra grunnskole til næringsliv er ivaretatt.

For egen virksomhet driver fylkeskommunen løpende skolering i klimaspørsmål og innehar tilstrekkelig kompetanse på området. Det er i løpet av 2012 utviklet et relevant utdanningstilbud i de videregående skolene innenfor området.

BAKGRUNN OG STATUS

St.meld. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja løfter frem at produksjon av fornybar energi vil få stadig større betydning i framtida, og at bruk av fornybar energi vil skape nye arbeidsplasser. Det betyr at det er et stort behov for kunnskap og kompetanse om planlegging, produksjon og foredling av energien. Også i St.meld. nr. 21 (2004–2005) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand pekes det på viktigheten av utdanning innenfor feltet. I denne meldingen heter det: "En betydelig del av kunnskapsoppbyggingen skjer gjennom utdanningsinstitusjonene. Både grunnopplæringen, herunder fagopplæringen, og høyere utdanningsinstitusjoner tilfører nye generasjoner kunnskap, holdninger og ferdigheter som kan bidra til en bærekraftig utvikling."

I denne klimahandlingsplan foreslås det som et tiltak at det utvikles undervisningstilbud om klima og energi, som tilbud til Akershus' videregående skoler. Et slikt undervisningstilbud vil samtidig kunne heve klimakompetansen hos lærene og øke interessen for miljøfag generelt.

Akershus fylkeskommune er en aktiv kompetansebygger. Fylkeskommunen deltar i klima- og miljøarbeidet i flere internasjonale prosjekter, en aktivitet det på sikt er et mål å styrke for å dra nytte av internasjonal klimakompetanse. Økt samarbeid med regionale og nasjonale forskningsmiljøer (som CIENS, TØI, CICERO og Østlandsforskning) er nødvendig for å øke kunnskapen om viktige problemstillinger i den regionale klimapolitikken.

HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – UTDANNING OG KOMPETANSE

Stat Regjeringen sin politikk er blant annet uttrykt i *St.meld. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja*, og forskningsmeldingen *St.meld. nr. 30 (2008-2009) Klima for forskning*.

Som premissgiver og kompetanseleverandør er staten viktig, og har virkemidler gjennom bl.a. Norges Forskningsråd og Nasjonalt senter for naturfag i opplæringen (Naturfagsenteret). Staten setter mål for utdanning og utvikler nasjonale undervisningsopplegg.

Fylkeskommune Fylkeskommunen har et helhetlig ansvar for videregående opplæring i fylket. Akershus fylkeskommune driver 34 videregående skoler og to folkehøgskoler.

Fylkeskommunen har også en kompetanse- og innovasjonsrolle gjennom *Ungt Entreprenørskap*, Innovasjon Norge i Oslo, Akershus og Østfold, Kunnskapsbyen Lillestrøm, Høgskolen i Akershus, og frivillighetsorganisasjoner.

Kommune Kommunene er gjennom ansvar og drift av alle grunnskoler en viktig kunnskapsleverandør.

Næringsliv Næringsliv er en kompetanseleverandør og arena for innovasjon.

TILTAK

Tiltak og delmål kategori 1: Interne tiltak.

Tiltak U1: Klimarelatert informasjonsarbeid

Delmål: Akershus fylkeskommune er en ledende fylkeskommunal klimainformant

Tidshorisont: Løpende

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Forbedret informasjon om klimaproblemstillinger i Akershus; et tiltak for å synliggjøre regionalt og lokalt klimaarbeid og klimakunnskap.

I tiltaket inngår en kartlegging av dagens informasjonsflyt og pågående prosjekter knyttet til web, nyhetsbrev o.l.; og utvikling av nettbaserte løsninger i egen virksomhet (som f.eks. sortere.no). Videre skal klimatemaer som knyttes til miljøsertifisering synliggjøres på intranettet.

Tiltaket omfatter også internasjonal strategiutvikling, med sikte på å hente erfaring og inspirasjon fra andre regioner, og vise frem klimaarbeidet i Akershus. Blant dagens arenaer er prosjektet Baltic21EcoRegion og det regionale europasamarbeidet AER. Det utarbeides en engelsk tekst som beskriver klimahandlingsplanen.

Tiltak U2: Klimaskolering i fylkeskommunen

Delmål: Fylkespolitikkerne i Akershus er landets best oppdaterte på klimaproblematikk

Tidshorisont: Oppstart 2010

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Som oppfølging av fylkestingsvedtak, sak 2009/5654-1, utvikles et kursopplegg for å heve klima-

kompetansen hos de folkevalgte i Akershus. Parallelt utvikles relevant skolering for administrativt nivå.

Tiltak U3: Tverrfaglig undervisningstilbud for videregående skoler

Delmål: Økt klimakompetanse i egne skoler

Tidshorisont: Før 2012

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladm. i samarbeid m. Naturfagsenteret Undervisningsopplegg knyttet til skolens klimarelaterte innsats. Mange skoler i Akershus bruker/ har benyttet (rapporterer til) miljolare.no.

Det er ønskelig å benytte Naturfagsenteret som faglig ansvarlig for undervisningstilbudet. Også Utdanningsdirektoratet er en mulig samarbeidspartner knyttet til prosjektet Baltic21EcoRegion. Dette vil bidra til at tiltaket får et format som enkelt vil kunne overtas av andre fylker eller kommuner.

Ved å trekke inn klimarettet skoledrift i et flerfaglig, pedagogisk opplegg, vil elevene kunne få praktisk kunnskap om klima og energibruk, og gjennom involvering i skoledriften bli "ambassadører" for klimavennlige løsninger.

Tiltak U4: Miljøsertifisering

Delmål: Økt bevissthet og kunnskap som resultat av miljøsertifisering.

Tidshorisont: 2012

Kostnad: Må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Miljøsertifisering sees i sammenheng med intern kompetansebygging og er tenkt som et viktig

virkemiddel i en kommende, intern handlingsplan for fylkeskommunal virksomhet. I tiltaket inngår utvikling av miljøledelse.

Tiltak og delmål kategori 2: Samarbeid i Akershus.

Tiltak U5: Klimaskolering for kommunesektoren
Delmål: God gjennomføringsevne for kommunale klima- og energiplaner
Tidshorisont: Løpende
Kostnad: Må utredes
Ansvar: Sentraladministrasjonen
Det utvikles et seminartilbud til Akershus-kommunene knyttet til relevante, klimarelaterte temaer, som kan bidra til å øke gjennomføringsevne og -hastighet av den lokale klima- og energiplanen. Som del av tiltaket vurderes utvikling av en veileder for rullering av kommunale klima- og energiplaner.

Tiltak U6: Temapark "Energilandet" på Rånåsfoss
Delmål: Kompetanseheving for Akershus-skoler
Tidshorisont: Konsept (fase 2) ferdig i 2010
Kostnad: 300 000 kr er avsatt fra Miljøfond Akershus
Ansvar: Sentraladministrasjonen v. AOT i samarbeid med Kunnskapsbyen Lillestrøm
Akershus Energi har siden 1987 drevet undervisning om energi og miljø i det gamle kraftverket på Rånåsfoss. Nå utvides konseptet til en bredere og dypere satsing på energi og klima, med Kunnskapsbyen Lillestrøm som prosjekteier.

Prosjektet er nå inne i en viktig utviklingsfase hvor støtte fra fylkeskommunen vil være avgjørende. En viktig ny målgruppe vil være de videregående skolene i Akershus.

Tiltak U7: Økt klimakompetanse i landbruket.
Delmål: Klima- og energilinje på Hvam VGS
Tidshorisont: Forprosjekt 2010 - 2013
Kostnad: Må utredes
Ansvar: Sentraladministrasjonen, ARU og AOT
Forprosjektet "Lavenergilandbruket og klimaregnskap" har som mål å fremme det post-fossile landbruket og en mer energieffektiv matproduksjon. Det skal gis

informasjon rettet mot allmennheten og kunnskapsbasert undervisning til skoleelever og studenter.

Tiltak og delmål kategori 3: Samarbeid i Osloregionen og nasjonalt.

Tiltak U8: Kunnskapskampanjer for allmennheten
Delmål: Delta i informasjonskampanjer med Oslo og Bærum, innenfor Framtidens byer
Tidshorisont: Utrede innenfor Framtidens byer før 2012.
Kostnad: Må utredes
Ansvar: Sentraladministrasjonen, Oslo og Bærum kommuner, Framtidens byer.
Klimavett-kampanje og andre informasjonstiltak. Oslo kommune har lang og positiv erfaring med holdningskampanjer. Også Bærum kommune har høstet gode erfaringer med dette. Begge ønsker fylkeskommunen med i samarbeid om kampanjer og informasjonstiltak i 2010.

Tiltaket vurderes som et viktig virkemiddel for å øke oppmerksomheten om klimaspørsmål, påvirke holdninger og heve kompetansen i befolkningen.

Tiltak U9: Adferdsendringer i transport
Delmål: Kartlegging av effekt av informasjonstiltak
Tidshorisont: 2009-2013
Kostnad: Må utredes
Ansvar: TØI og CICERO
Det ønskes et samarbeid i forskningsprosjektet TEMPO for å finne svar på effektive informasjons-tiltak for at flere skal velge kollektivtransport og bidra til et mer miljøvennlig transportsystem.

Prosjektet er inndelt i fire programområder som på sikt vil kunne bidra til bedre tiltaksutforming knyttet til Akershus' klimapolitikk. Blant relevante problemstillinger er hvordan klimapåvirkning fra transportteknologier kan tallfestes, utvikling av effektiv kunnskapsformidling om transportpolitiske virkemidler, informasjon og endringer i atferd, etc.

Landbruk skal bidra til økt bruk av biomasse og reduserte klimagassutslipp

MÅL LANDBRUK

Landbruk, her definert som et felles begrep for jordbruk og skogsbruk, er et felt med store utfordringer og muligheter. Vi ønsker å ha fokus på begge deler for å muliggjøre at landbruk reduserer klimagassutslippene og styrker kompetanseutvikling, samtidig som det bidrar til økt bruk av bioenergi og bruk av tre som byggmateriale.

Landbruket i Akershus skal bidra til reduserte klimagassutslipp gjennom tiltak både innen jord- og skogbruk.

I egen virksomhet skal fylkeskommunen bidra til økt bruk av bioenergi, og til økt bruk av massivtre i egen bygningsmasse.

BAKGRUNN

Landskapsbildet i Akershus er preget av store landbruksområder. Til sammen har Akershus og Oslo 3,4 millioner dekar produktiv skog og ca 845 000 dekar dyrket jord herav 788 914 dekar som dyrkes for jordbruksformål. Skog og dyrket mark utgjør nesten 80 prosent av det totale arealet i fylkene. Av det totale landarealet i Norge er det kun 3 prosent som kan dyrkes; dette er lite i europeisk målestokk. Andelen jordbruksareal i Oslo og Akershus er 16 prosent av det totale arealet, bare Østfold og Vestfold har en større andel dyrkbart areal.

Et satsningsområde for landbruket er økologisk produksjon. Målet er 15 prosent økologisk produksjon innen 2015. I 2008 ble det drevet økologisk kornproduksjon på ca 9 200 dekar i Oslo og Akershus, noe som utgjorde ca 1,5 prosent av regionens kornareal¹². Internasjonale forsøk viser at økologisk produksjon har lavere utslipp av klimagasser per arealenhet; per produsert enhet er bildet mer sammensatt og det er vanskelig å konkludere. En viktig årsak er at ekstensive driftsformer krever større areal enn intensiv produksjon for å produsere samme mengde mat¹³.

STATUS JORDBRUK

I Norge står jordbruket for om lag 9 prosent av klimagassutslippene. Av dette utgjør metan 46 prosent (CO₂-ekvivalenter), lystgass 44 prosent (CO₂E) og CO₂ 10 prosent av utslippet. Landbruket har imidlertid også stort potensial til å inngå som en del av løsningen på veien mot et mer karbonnøytralt samfunn. Trevirke, halm, kornavrens, husdyrgjødsel og matavfall er eksempler på råstoff som i langt større grad kan brukes til produksjon av fornybar energi og gjødsel. I Akershus kan halm fra en vanlig korngård på 400 dekar erstatte 30.000 liter fyringsolje.

¹² Landbruket i Oslo & Akershus, Akershus Bondelag / Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

¹³ St.meld. nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen.

Reduksjon i antall husdyr i Akershus har de siste 60 år ført til en betydelig mer ensidig planteproduksjon og korndyrking favoriseres. Omlag 20 prosent av alt norsk matkorn blir produsert i Akershus. I Oslo og Akershus ble det i 2008 levert 266 000 tonn korn, hvorav havre og bygg utgjorde 187 000 tonn¹⁴. Eng til fôrproduksjon og beite utgjør i dag bare ca 18 prosent av jordbruksarealet (landsgjennomsnitt ca 66 prosent). Annen produksjon som frukt, bær, poteter og grønnsaker har også relativt lite areal i Oslo og Akershus.

Plantene som dyrkes i jordbruket er ett- eller flerårige arter med korte omløp, som høstes eller beites. De tar opp store mengder CO₂ som går videre til mat og dyrefôr. Bruttoopptaket av CO₂ i jordbruket er stort, men lagringstiden for karbonet i plantene er kort i et klimaperspektiv. I klimaregnskapet framstår jordbruket med netto utslipp av klimagasser. Tiltak som øker karbonlagring i jordbruksjord vil bli viktige i klimasammenheng, men det er behov for mer kunnskap om karbonbinding i jord, lystgasstap og utslipp fra husdyrproduksjon.

Det er et nasjonalt mål å redusere N-gjødsel i kornproduksjon med 10 prosent (St.meld. nr 39). Plantenes responskurve på gjødsel stiger jevnt til et visst nivå for så å flate ut og gå ned igjen. Miljøbelastningen fra gjødsling stiger med økt mengde gjødsel, men stiger betraktelig mer når opptaket av næring i plantene avtar.

STATUS SKOGSBRUK

På nasjonalt nivå er det nå over dobbelt så mye tømmer i skogen som for hundre år siden, og tilveksten er rekordstor. Med nesten 600 000 m³ avvirket skog i 2008 er Akershus landets 5. største skogbruksfylke målt etter avvirket kvanta (hogst). Det totale skogarealet i fylkene er 3,6 millioner dekar, og 88 prosent vurderes som økonomisk drivverdig. Gode vekstforhold og redusert uttak gjør at skogen i Oslo og Akershus har en tilvekst som er mer enn dobbelt så stor som uttaket. Det blir mer andre ord stadig mer trevirke, og et betydelig potensial for økt uttak av biomasse¹⁵. Forbruket av bioenergi i Norge i dag utgjør 16 TWh, men regjeringen har som mål å øke uttaket med inntil 14 TWh innen 2020¹⁶. Et aktuelt virkemiddel er å benytte hogst-avfall til energiproduksjon. Fjerning av hogstavfall kan imidlertid føre til tap av næringsstoffer som ellers ville kommet neste generasjon skog til gode. Et langsiktig tap av næringsstoffer fra skogøkosystemet er ikke forenlig med prinsippene for et bærekraftig skogbruk. Omfattende uttak av biobrensel kan også gi endrede betingelser for biologisk mangfold i skog¹⁷.

I St.meld. nr 39 er det lagt til grunn at det er mulig å øke den årlige produksjonen av trelast med 1,25 mill m³. Dette er beregnet å gi en substitusjonseffekt på om lag 1 million tonn CO₂. I tillegg vil det bindes en tilsvarende mengde CO₂ i trematerialets levetid. Den samlede nasjonale klimaeffekten av å bruke 1,25 mill m³ ny trelast er dermed beregnet til å være omtrent 1,8 millioner tonn CO₂. I Akershus, med en stor byggeaktivitet, vil det være store muligheter til å benytte dette aktivt.

¹⁴ Landbruket i Oslo & Akershus, Akershus Bondelag / Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

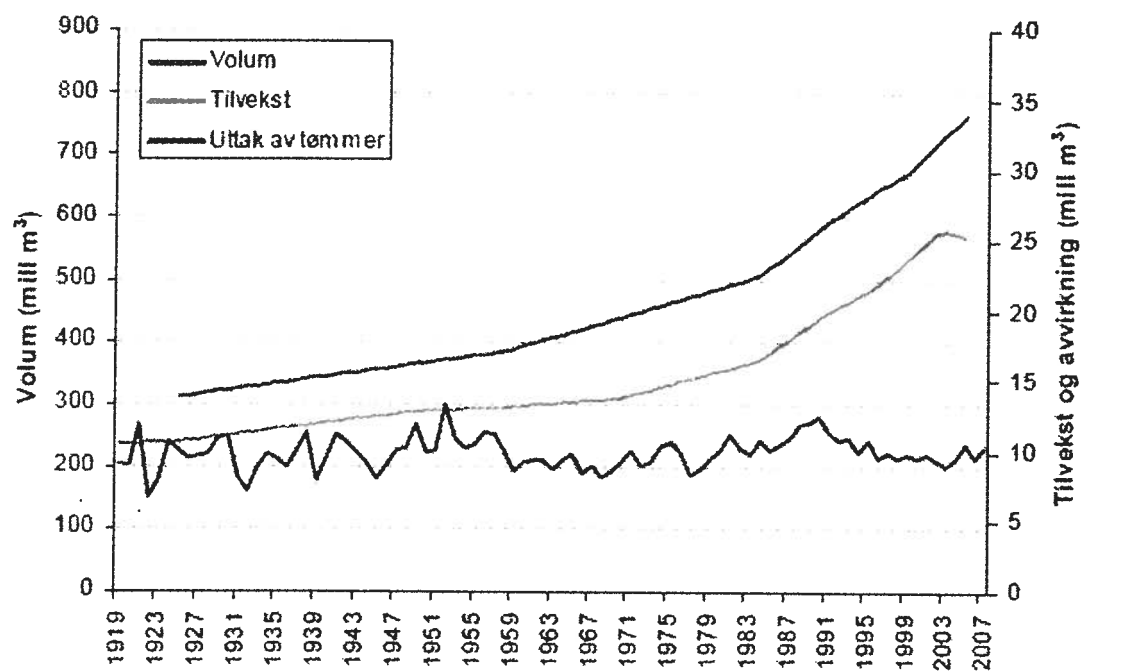
¹⁵ Landbruket i Oslo & Akershus, Akershus Bondelag / Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

¹⁶ Skog og landskap, Oppdragsrapport fra Skog og landskap 17/2009

¹⁷ Skog og landskap, Oppdragsrapport fra Skog og landskap 17/2009

Ved å bruke trevirke i en normal enebolig i stedet for alternative byggematerialer, reduseres utslippene av CO₂ med omtrent 15 tonn. Samtidig vil det bli lagret en tilsvarende mengde CO₂ i husets levetid. Det nasjonale *Trebasert Innovasjonsprogram* har økt bruk og ny anvendelse av trevirke som viktige mål. Programmet forvaltes av Innovasjon Norge, og har støttet opp under flere treprosjekter i Akershus, som f.eks. hovedflyplassen på Gardermoen. Substitusjonseffekten ved bruk av tre er beregnet gjennom livsløpsanalyser bl.a ved UMB (Petersen og Solberg 2005). Dersom effekten måles som innsparte CO₂-utslipp per brukt m³ trelast, viser deres tall at 1 m³ tre som erstatter betong, reduserer CO₂-utslippene med 0,2-2,1 tonn, og 1 m³ tre som erstatter stål, reduserer CO₂-utslippene med 0,2-0,5 tonn.

Sentral beliggenhet, god infrastruktur og gode vekstforhold gjør at skogbruket i Akershus har stort potensial for økt avvirkning, jf figur 9. Dermed vil fylket kunne bidra til en mer klimavennlig energiproduksjon i form av biobrensel. Akershus Bondelag har sammen med Fylkesmannen i Oslo og Akershus beregnet at det i Akershus kan tas ut nok trevirke til å dekke energibehovet for oppvarming i 150 000 boliger. Når 1 m³ trevirke erstatter bruk av lett fyringsolje, vil det gi en reduksjon i utslippene tilsvarende 560 kg CO₂ (Kilde: Det norske skogselskap 2009). Landsskogtakseringens analyser viser at det i Akershus er rom for betydelig økt avvirkning uten at det påvirker langsiktige avvirkningsmuligheter. Spesielt er det mulig å øke avvirkning av furu og lauvtrevirke.

Figur 9. Utvikling av volum, tilvekst og avvirkning¹⁸.

¹⁸ Skog og landskap, Oppdragsrapport fra Skog og landskap 17/2009

HANDLINGSROM OG VIRKEMIDLER – LANDBRUK

Stat Landbruks- og matdepartementet la i 2009 fram St.meld. nr 39 *Klimautfordringene – Landbruk en del av løsningen*. Regjeringens mål er at virkemidler i primærnæringene og avfallssektoren skal utløse en reduksjon i klimagassutslippene med 1,0 – 1,5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2020.

Det er også et mål å øke nettoopptaket av CO₂ i landbruket primært gjennom økt bruk av CO₂-nøytrale energikilder som skog og halm.

Det er Fylkesmannen som er ansvarlig for regionalt miljøprogram i landbruket.

Fylkeskommune Fylkeskommunen har en begrenset rolle som utviklingsaktør i landbruket. Gjennom forvaltningsreformen styrkes dog innovasjonsaspektet. Hvam videregående skole har flere landbruksfaglige pilotprosjekter i Akershus, av regional og endog nasjonal betydning.

Kommune Den kommunale landbruksforvaltningen er i Akershus og Oslo organisert gjennom regionale landbrukskontorer. Landbrukskontorene har oppgaver knyttet til forvaltningsoppgaver, veiledning, næringsutvikling og velferdsordninger.

Kommunene har ansvar for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, SMIL, en ordning som administreres av landbrukskontorene.

Næringsliv Lokalt næringsliv innen landbruk kan legge til rette for en struktur for kortreist mat som reduserer transportbehov, også ved å styre balansen mellom allsidig jordbruk eller ensidig kornproduksjon.

Innen landbruket er produksjon av bioenergi et viktig regionalt vekstområde. Også etablering av lokal varmeproduksjon er i utvikling.

TILTAK

Forskningsmiljøene har påpekt behov for tettere kontakt mellom forskning, forvaltning, rådgivningsmiljøer og det praktisk, utøvende landbruket. Det er derfor behov for arenaer som sikrer overføring av forskningsbasert kunnskap til landbruket, samtidig som forskermiljøene presenteres for utfordringer i næringsvirksomhet. I denne sammenheng vil Fylkesmannens landbruksavdeling ha en viktig rolle, sammen med kommunene og landbrukets organisasjoner. Fylkeskommunen ønsker ved klimahandlingsplanen å etablere samarbeid i relevante fora.

Tiltak og delmål kategori 1: Interne tiltak.

Tiltak L1: Økt trebruk i bygningsmassen

Delmål: Økt bruk av massivtre og binding av CO2

Tidshorison: Utrede før 2012

Kostnad: Prosjektutvikling utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen, Bygg & Innkjøp
Det utarbeides en strategi for økt trebruk i egen bygningsmasse, hvor bruk av massivtre inngår.

Det er etablert dialog med relevante fagmiljøer for å øke kompetansen og kunne gi innspill til fylkeskommunen som byggeier.

Tiltaket bør vurderes utvidet til et kategori-3-tiltak som også omfatter samarbeid med Akershuskommuner. En aktuell utviklingsmulighet er å søke deltakelse i arkitekturprosjektet *FutureBuilt*, i samarbeid med Arkitektforeningen, Enova, Grønn Byggallianse, Husbanken, Oslo og Drammen kommuner (se under).

Tiltak og delmål kategori 2: Samarbeid i Akershus.

Tiltak L2: Biogass fra husdyrgjødsel

Delmål: Reduksjon av metan- og lystgassutslipp

Tidshorison: 2012

Kostnad: Utrede

Ansvar: Sentraladministrasjonen i samarbeid med Avfallsrådet for Oslo og Akershus (AROA)
Biogassanlegg basert på husdyrgjødsel gir klimaeffekt ved at det (1) bidrar til reduserte utslipp av metan og lystgass, og (2) produserer klimanøytral energi.

Utslipp av lystgass skjer også ved gjødselsspredning. Forskningsmiljøene ved UMB arbeider for å redusere slike utslipp gjennom forbedret gjødselteknologi, dessuten generelt for å minimere klimagassutslipp ved matproduksjon og økt binding av klimagasser i matjord.

Akershus fylkeskommune og AROA bør i samarbeid med relevante aktører i fylket tilrettelegge for økt bruk av husdyrgjødsel i biogassproduksjon.

Tiltak L3: Redusert erosjon

Delmål: Sikring av jordbruksjord

Tidshorison: Oppstart innen 2012

Kostnad: Mulige samarbeidsprosjekt må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen, FMOA med flere
Klimaendringer fører til endret og kraftigere nedbør som vil kreve endret jordarbeiding i jordbruket,

er forhold som er viktig i en klimahandlingsplan. Ved å begrense erosjon begrenses også utvasking av karbon og nitrogenforbindelser til vassdrag.

Tiltak og virkemidler beskrives i Regionalt miljøprogram for landbruket i Oslo og Akershus, administrert av Fylkesmannen. Tiltaket er relevant for fylkeskommunens arbeid knyttet til vannforskriften.

Tiltak L4: Økt humusinnhold i jord

Delmål: Matjord med bedre vekstskvalitet

Tidshorison: Oppstart innen 2012

Kostnad: Mulige samarbeidsprosjekt må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen, FMOA med flere
I Akershus er humusinnholdet i matjord kraftig redusert de siste 60 år. Det bør søkes samarbeid med relevante partnere for kartlegging og utvikling av mål og tiltak for økt humusinnhold i matjord.

Fylkesmannen, Bioforsk og Romerike Landbruksrådgivning er mulige partnere. Blant aktuelle tiltak kan nevnes redusert jordarbeiding, bedre bruk av planterester, biokull-tilsetning til matjord, redusert jordpakking, mer effektiv bruk av husdyrgjødsel og økt bruk av fangvekster.

Tiltak L5: Lavenergi-landbruk og klimaregnskap

Delmål: Klimaløft innenfor landbrukssektoren i Akershus.

Tidshorison: Forprosjekt 2010 - 2013

Kostnad: Utrede

Ansvar: Sentraladministrasjonen, regionale aktører
Hvam videregående skole, Romerike Landbruksrådgivning, Akershus Bondelag og Agro Utvikling har i 2009 etablert forprosjektet "Lavenergi-landbruket og klimaregnskap".

Prosjektet skal bidra til et "post-fossilt" jordbruk og mer energieffektiv matproduksjon. Et av målene er å utvikle en arena der forskning, rådgiving, undervisning og praktisk landbruk møtes. Prosjektet skal bidra til økt informasjon rettet mot allmennheten, og kunnskapsbasert undervisning til skoleelever og studenter.

Prosjektet vil utvikle kommunikasjonsverktøy, metodikk for klimaregnskap, og stimulere til kompetansebygging og målretting av forskning. Som skoleeier og utviklingsaktør kan Akershus fylkeskommune bidra til å sikre at prosjektet når sine mål.

Tiltak L6: Samarbeid for økt bruk av bioenergi

Delmål: Lokal, bioenergi-basert varmeproduksjon

Tidshorison: Utrede

Kostnad: Mulige samarbeidsprosjekt må utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen

Erfaringene fra Bioenergi prosjektet i Akershus og Østfold (2007-09) viser at det er mange produsenter i landbruket som er interessert i å starte lokal bioenergi basert varme produksjon, men at markedet fortsatt er umodent. Blant aktuelle kunder er kommunal bygningsmasse, og det kan være aktuelt å innlede et samarbeid med Akershus-kommuner om å foretrekke lokal varme produksjon der dette er blant mulige alternativ.

Tiltak og delmål kategori 3: Samarbeid i Osloregionen og nasjonalt.

Tiltak L1: Økt trebruk i bygningsmassen

Delmål: Økt bruk av massivtre og bindning av CO₂

Tidshorisont: Utrede før 2012

Kostnad: Prosjektutvikling utredes

Ansvar: Sentraladministrasjonen, Bygg & Innkjøp

Det utarbeides en strategi for økt trebruk i egen bygningsmasse, hvor bruk av massivtre inngår (se foran).

Tiltaket bør vurderes utvidet til et kategori-3-tiltak som også omfatter samarbeid med Akershus-kommuner. En aktuell utviklingsmulighet er å søke deltakelse i arkitekturprosjektet *FutureBuilt*, i samarbeid med Arkitektforeningen, Enova, Grønn Byggallianse, Husbanken og kommunene Drammen og Oslo.

Tiltakstabell [ikke ferdigstilt]

Overordnede tiltak

Tiltak	Tidshorisont	Ansvar	Kostnad	Kobling andre tiltak
M1: Videreføring av klimasamarbeid i Osloregionen	2010	Sentraladministrasjonen		
M2: Etablere et forbruksorientert utslippsregnskap	2012	Sentraladministrasjonen		
M3: Bedring av indikator- og rapporteringssystem.	-	Sentraladministrasjonen		
M4: Regional kompetanseheving	-	AFK, Regionrådene		
M5: Handlingsplan for egen virksomhet	2010	Sentraladministrasjonen		
M6: Etablering av et klimaforum i Akershus	2010	AFK		
M7: Styrking av miljøledelse og miljøsertifisering	2012	Sentraladministrasjonen		
M8: Utredning av veiledningskontor i regionen	2012	AFK, Oslo og Bærum komm.		
M9: Utredning av ENØK-fond i Akershus	2012	Sentraladministrasjonen		

Transport

Tiltak	Tidshorisont	Ansvar	Kostnad	Kobling andre tiltak
T1: Incentiv for kollektivtrafikk for egne ansatte	2012	Sentraladministrasjonen		
T2: Klimavoter i egen drift	2010	Sentraladministrasjonen		
T3: Lavutslippsbiler i egen drift	2012	Sentraladministrasjonen		
T4: Økokjøring	2012	Sentraladministrasjonen		
T5: Elektrifisering av veitransport	2012	Sentraladministrasjonen		
T6: Miljøvennlig produksjon av hydrogen	2011	HyNor Lillestrøm, K.L.		
T7: Regional gods- og logistikkutvikling	-	AFK, Oslo komm.		
T8: Hydrogen- og biogassbusser	2013	Ruter		
T9: Effektiv gatebelysning	2012	Sentraladministrasjonen		

Forbruk og avfall

Tiltak	Tidshorisont	Ansvar	Kostnad	Kobling andre tiltak
A1: Grønn virksomhet	2012	AFK, ARU		
A2: Forbruksorientert klimaregnskap	2012	AFK, ARU		
A3: Økt uttak av deponigass	2013	Samarbeid AROA, FMOA		
A4: Økt grad av gjenbruk	2010	AROA		
A5: Miljøsteget, "grønne familier"	2010	AFK, Oslo kommune		
A6: Regional plan for masseforvaltning	2012	AROA		

Stasjonær energi

Tiltak	Tidshorisont	Ansvar	Kostnad	Kobling andre tiltak
S1: Omlegging i eksisterende bygningsmasse	2012	Sentraladministrasjonen, AOT		
S2: Utbygging av fjernvarme i Akershus	2019	Akershus Energi		
S3: Energisparekontrakter, EPC	2010	Sentraladministrasjonen		
S4: Grønne tak	2010	Sentraladministrasjonen		
S5: Konvertering av oljekjeler til bio	2010	AFK, Oslo kommune		
S6: Utvikling av nettsted for konvertering	2010	Naturvernforbundet		

Klimatilpasning

Tiltak	Tidshorisont	Ansvar	Kostnad	Kobling andre tiltak
K1: Effekter i egen virksomhet	2012	AFK, FMOA		
K2: Klimaendringers effekt på transport	2012	AFK, SVV		
K3: Kompetanseheving i klimatilpasning	2010	AFK, DSB, NUSB		
K4: Bruk av GIS-verktøy	2010	Sentraladministrasjonen		
K5: Regionalt prosjekt om klimakonsekvenser	2010	Østlandssamarbeidet		

Utdanning og kompetanse

Tiltak	Tidshorisont	Ansvar	Kostnad	Kobling andre tiltak
U1: Kommunikasjonsstrategi for klima	2010	AFK, Team 2 v. ARU		
U2: Skolering av folkevalgte	2010	Sentraladministrasjonen		
U3: Tverrfaglig undervisningsopplegg	2012	Naturfagsentret		
U4: Miljøsertifisering	2012	Sentraladministrasjonen		
U5: Kurs for kommunesektoren	2010	Kunnskapsbyen Lillestrøm		
U6: Energilandet og Energiforum på Rånåsfoss	2010	Akershus Energi		
U7: Klimakompetanse i landbruk	2013	AFK, Oslo kommune		
U8: Informasjons- og kunnskapskampanjer	2012	AFK, Oslo kommune		
U9: Kartlegging av informasjonstiltak og effekter	2013	TØI, CICERO		

Landbruk

Tiltak	Tidshorisont	Ansvar	Kostnad	Kobling andre tiltak
L1: Massivtre i bygningsmassen	2012	Sentraladministrasjonen		
L2: Biogass fra husdyrgjødsel	2012	AROA		
L3: Redusert erosjon	2012	AFK, FMOA		
L4: Bedring av humusinnhold i jord	2012	AFK, FMOA		
L5: Lavenergi-landbruk og klimaregnskap	2013	Sentraladministrasjonen		
L6: Samarbeid for økt bruk av bioenergi	2012	Sentraladministrasjonen		

Referanseliste og bakgrunnsdokumenter

Rapporter

Klima- og energistrategi for Osloregionen, vedtatt 2003 av Akershus fylkeskommune
Klima- og energihandlingspakke for Osloregionen, vedtatt 2005 av Akershus fylkeskommune
Tilpasninger til klimaendringer i Osloregionen, CIENS-rapport 1-2007
Klimahandlingsplan 2030 for Osloregionen, Kimasamarbeidet i Osloregionen, april 2009
Kommunal transportstatistikk, VISTA Analyse, oktober 2008
Klimaplaner i Akershus, gjennomgang av status i kommunene, Civitas, november 2009
Miljøsertifisering for kommunale enheter, Vestregionen, juni 2009
Miljøstyringssystemer og sertifisering i Akershus, Civitas, januar 2010
Fylkesdelplan for avfallshåndtering i Oslo og Akershus 2001-2004, oktober 2001
Klimaregnskap for Akershus fylkeskommune, MiSA, november 2009
Norsk klimapolitikk, St.meld. nr 34 (2006-2007)
Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand, St. meld. nr 26 (2006-2007)
Klimatilpasning i Norge, Regjeringens redegjørelse, mai 2008
Fylkesmannens klimaarbeid, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, juni 2009
Utdanningslinja, St.meld. nr 44 (2008-2009)
Klima for forskning (Forskningsmeldingen), St.meld. nr 30 (2008-2009)
Nasjonal transportplan 2010–2019, St.meld. nr 16 (2008–2009)
Handlingsprogram for Oslopakke 3 2010-2013, styringsgruppens forslag, september 2009
Handlingsprogram for fylkesveger, vedtatt 18. februar 2010
Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen, St.meld. nr 39 (2008-2009)
Regional strategi for landbruksbasert næringsutvikling 2005-2008, Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Landbruket i Oslo og Akershus, Akershus Bondelag, 2009
Resultatkontroll skogbruk/miljø - rapport 2008, oppdragsrapport fra Skog og landskap 17/2009

Nettsteder

Kampanjen *Miljøsteget* - <http://www.gronnhverdag.no/Nettsider/Groenn-Hverdag/Lm/Bli-med-Ta-miljoesteget>
Miljøstatus i Norge - <http://www.miljostatus.no>
Befolkningsframskrivning for Akershus og Oslo 2010-2030 - <http://www.akershus.no/file.php?id=12513>
Klimaforliket - http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/Klima/avtale_klimameldingen.pdf
Klimakur 2020 - <http://www.klimakur2020.no/Templates/Public/Pages/Article.aspx?id=653&epslanguage=en>
Oslopakke 3, handlingsprogram 2010-2013 - http://www.akershus.no/tema/Aktuelt/arkiv/?article_id=30410
<http://www.vegvesen.no/binary?id=192506>
Retursamarbeidet LOOP - <http://www.loop.no/videregaende/oppgaver/>
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap - <http://dsb.no/no/Ansvarsomrader/Nasjonal-beredskap/Klimautfordringer/Klimatilpasning/>
Trebasert Innovasjonsprogram - <http://www.innovasjon Norge.no/Satsinger/Landbruk/Trebasert-innovasjonsprogram/>
Det norske Skogselskap - <http://www.skogselskapet.no/id/69>

SAKSDOKUMENT

<u>Behandles av:</u>	<u>Møtedato:</u>	<u>Saksnr.:</u>
KOMITE FOR MILJØ- OG SAMFUNNSUTVIKLING	14.06.2010	21/10
KOMMUNESTYRET	21.06.2010	74/10

Arkivsaksnr.: 10/537
Arkivkode: K10
Saksbehandler: Guro Haug

FORSLAG TIL FORSKRIFT FOR PRIORITERTE ARTER - HØRING

SAMMENDRAG

Truet og sårbar natur står sentralt når målet er å stanse tap av naturens mangfold. Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) åpner for at det kan fastsettes forskrifter som utpeker arter som prioriterte. Direktoratet for naturforvaltning (DN) har sendt forslag til forskrift for 12 prioriterte arter etter naturmangfoldloven på høring. For sju av artene foreslås det at det innføres økologiske funksjonsområder. Nittedal kommune berøres av to av de prioriterte artene; elvemusling og storsalamander.

Nittedal er aktiv i arbeidet med å ivareta flere av rødlisteartene i kommunen vår, bl.a. storsalamander. Rådmannen synes det er positivt at storsalamander nå foreslås som en prioritert art og at det lages en forskrift for å sikre arten spesielt. Forslaget om 300 meters omkringliggende økologisk funksjonsområde og vandringskorridorer mellom dammer der avstanden er mindre enn 1000 meter er relativt omfattende og vil kunne berøre det lokale næringslivet i betydelig grad. Rådmannen har forståelse for at størrelsen på salamanderens faktiske bruksområder vil variere mellom de ulike lokalitetene. Rådmannen tilrår at det etableres en praksis når det gjelder håndheving av dispensasjonsbestemmelsene som medfører at det blir bruksområdene og vandringskorridorene som storsalamanderen faktisk benytter som utgjør det økologiske funksjonsområdet.

Rådmannen ser også positivt på forslag til forskrift for elvemusling. Rådmannen ser ingen konflikter med lokale forhold i forslaget, da Nitelva allerede er et varig vernet vassdrag og bestemmelser som ivaretar verneverdiene allerede er vedtatt gjennom kommuneplanens arealdel.

Rådmannen ser generelt positivt på at det utarbeides forskrift for prioriterte arter. Dette arbeidet vil medføre at natur sikres og vil bidra til økt fokus og kunnskap om truet og sårbar natur, og hvordan den skal forvaltes og skjøttes. Det anses også som positivt at ordningen samlet sett vil medføre en forenkling for kommuner og grunneiere, ved at staten samordner sine prioriteringer av natur utenfor verneområdene. Det er også viktig at det etableres faste tilskuddsordninger til gjennomføring av skjøtsel eller andre typer tiltak som er nødvendige for å sikre bevaring av artene.

INNSTILLING

1. Nittedal kommune er positiv til forslag til forskrift for de prioriterte artene som er registrert i kommunen; elvemusling og storsalamander. Tiltaket vil bidra til at natur sikres og til økt kunnskap om truet og sårbar natur og hvordan den skal forvaltes og skjøttes.
2. Forslaget om økologisk funksjonsområde og vandringskorridorer i forskrift for storsalamander er relativt omfattende og vil kunne berøre det lokale næringslivet i betydelig grad. Det bør etableres en praksis når det gjelder håndheving av dispensasjons-bestemmelsene som medfører at det blir bruksområdene og vandringskorridorene som storsalamanderen faktisk benytter som utgjør det økologiske funksjonsområdet.

3. Hva som menes med ”vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk” bør defineres nærmere.
4. Faste tilskuddsordninger til gjennomføring av skjøtsel eller andre typer tiltak som er nødvendige for å sikre bevaring av artene må etableres.

RÅDMANNEN I NITTEDAL, 03.06.2010

Anne-Birgitte Sveri

Vedlegg:

1. Brev av 23.03.2010 fra Direktoratet for naturforvaltning
2. Forslag til forskrift om storsalamander
3. Forslag til forskrift om elvemusling

Andre saksdokumenter (ikke vedlagt):

- a) Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) LOV-2009-06-19-100

Utrykte vedlegg fås ved henvendelse til ordførerens sekretær

SAKSFRAMSTILLING**Bakgrunn for saken**

Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) åpner for at det kan fastsettes forskrifter som utpeker arter som prioriterte (jfr. § 23). Direktoratet for naturforvaltning (DN) har sendt forslag til forskrift for 12 prioriterte arter etter naturmangfoldloven på høring. For sju av artene foreslås det at det innføres økologiske funksjonsområder (jfr. 24). Nittedal kommune berøres av to av de prioriterte artene; elvemusling og storsalamander.

Saksopplysninger

Utryddelsen av arter anses i dag som en av de viktigste og største miljøtrusler verden står overfor. På global basis er det påvist at arter har dødd ut i stadig høyere tempo i løpet av de siste tiårene. I Norge er det påvist ca. 40 000 arter, men det reelle antallet er sannsynligvis omkring 60 000. Det er foretatt statusvurdering av omkring 18 500 arter (Norsk Rødliste 2006), og av disse er 3799 klassifisert som rødlistearter. Av disse er 1941 vurdert som truet.

For å gjøre noe med tapet av naturmangfoldet har alle EU-landene sluttet seg til målet om "å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010". Stortinget sluttet seg til målet bl.a. ved behandlingen av St.meld. nr. 26 (2006-2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*.

Truet og sårbar natur står sentralt når målet er å stanse tap av naturens mangfold. Reglene i naturmangfoldloven om prioriterte arter og bestemmelser om økologiske funksjonsområder er et ledd i den felles innsatsen for å ta vare på arter og er knyttet til forvatningsmålet for arter i naturmangfoldloven. Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Kriterier for utvelgelse er at arten har en bestandssituasjon eller bestandsutvikling som strider imot målet om levedyktige bestander, at arten har en vesentlig del av sin naturlige utbredelse eller genetiske særtrekk i Norge eller at det er internasjonale forpliktelser knyttet til arten.

Viktige premisser for det utvalget som er gjort er at det har vært tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og tilgjengelighet av stedfestet informasjon om de aktuelle artene. En annen viktig premiss har vært at ikke andre virkemidler som plan- og bygningsloven, områdevern, skogbruksloven, frivillige løsninger m.m. eller en kombinasjon av disse fremstår som mer hensiktsmessig.

Naturmangfoldloven skisserer fire tiltak som kan iverksettes for å beskytte prioriterte arter (§ 24):

- forbud mot enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse
- bestemmelse om at reglene i naturmangfoldloven om artsforvaltning (§§ 15 til 22) bare gjelder så langt det følger av forskriften
- regler om beskyttelse av visse typer økologiske funksjonsområder av mindre omfang
- det kan settes krav om å klarlegge følger av planlagte inngrep i funksjonsområder

Å gi regler om visse typer økologiske funksjonsområder innebærer beskyttelse av områder som arten er særlig avhengig av i deler eller i hele sin livssyklus. Det kan for eksempel dreie seg om

hekkeplasser, spillplasser, gyteplasser eller viktige oppholds- eller hvileplasser. Det kan bare gis regler om økologiske funksjonsområder av mindre omfang. Det er f. eks. ikke hjemmel for å gi større trekkveier og store beiteområder.

Regler om økologiske funksjonsområder er regler om bærekraftig bruk. Dette innebærer bl.a. at de hensyn som pålegges ikke må medføre en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk. Dersom summen av hensyn i etterkant av vedtaket gir restriksjoner som medfører en vesentlig vanskeliggjøring og et vesentlig tap, kan grunneier kreve at området vernes etter naturmangfoldloven eller at det gjøres unntak fra prioriteringen for de aktuelle områdene. Syv av de tolv foreslåtte forskriftsutkastene inneholder bestemmelser om økologisk funksjonsområde, bl.a. gjelder dette for storsalamander. I denne forskriften er det et forbud mot handlinger som kan påvirke arten. De nevnte handlingene er imidlertid bare forbudt dersom de kan påvirke arten.

Det går frem av forslag til forskriftene at fylkesmannen kan dispensere fra bestemmelsene om forbud mot uttak, skade og ødeleggelse og økologisk funksjonsområde. Ved søknad om inngrep i det økologiske funksjonsområdet for storsalamander, kan forvaltningsmyndigheten kreve at følgene av det planlagte inngrepet for arten kartlegges.

Direktoratet for naturforvaltning har vurdert at ingen av de økologiske funksjonsområdene i høringsforslaget antas å medføre en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk. Det er tale om områder av mindre geografisk omfang, og i mange tilfeller vil enkle omlegginger eller tilpasninger i driftsmetoder være tilstrekkelig til å fortsette igangværende bruk. I hvor sterk grad grunneierne vil bli berørt av forslagene, avhenger i utgangspunktet av hva slags type virksomhet som drives eller som er tenkt drevet på det stedet der artene er. For prioriterte arter med økologisk funksjonsområde, vil restriksjonsnivået ta utgangspunkt i trusselbildet. Dersom igangværende bruk er en årsak til at arten har en negativ tilstand eller utvikling i forhold til forvaltningsmålet i § 5, kan bruken være i motstrid med utkastet til forskrift om en prioritert art. Naturmangfoldloven skal gjelde side om side med annet lovverk.

Av de tolv artene som foreslås utpekt som prioritert art er elvemusling og storsalamander registrert i Nittedal. Elvemusling er registrert flere steder i Nitelva ned til Rotnes. Elvemuslingen kan bli flere hundre år gammel. De yngste elvemuslingene som er registrert i Nitelva er 10-15 år gamle. Dette kan bety at elvemuslingen ikke har reprodusert seg de senere årene. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har en rapport om elvemuslingen i Nitelva under utarbeiding. Rapporten vil gi oss oppdatert informasjon om status for arten i kommunen vår.

Det er tre kjente lokaliteter for storsalamander i kommunen. Det er "Lille Mortetjern" på Holumskog, vannmagasin/brannndam i Gjelleråsmarka på grensa til Skedsmo kommune og en skogsdam ved Opegårdskollen på Romeriksåsen.

Storsalamander (*Triturus cristatus*)

Artens status

Storsalamander er klassifisert som sårbar på Norsk Rødliste 2006. I Norge finnes storsalamander utbredt i tre atskilte områder; på Østlandet fra svenskegrensa i Østfold rundt Oslofjorden til Skienstraktene og opp i midtre Telemark, og så langt nord som til Land, Lillehammer og Ytre Rendal. På Vestlandet finnes den en rekke steder mellom Boknafjorden/ Haugesund og Bergen. I Midt-Norge finnes den på Nordmøre og mot nordøst både på sørsida og nordsida av Trondheimsfjorden.

Storsalamander lever i mindre dammer og tjern i jordbruks- og kulturlandskap og i skogs- og myrområder. Antall lokaliteter med verifiserte registreringer med storsalamander fra nyere dato (etter 1990) er ca. 250, men gjennom den kommunale kartleggingen av biologisk mangfold er det registrert ca. 450 lokaliteter. Antallet lokaliteter endres stadig pga at nye blir registrert og noen faller ut fordi storsalamander forsvinner fra lokaliteten.

Trusler

Den dårlige status til storsalamander skyldes i første rekke at arten tåler predasjon fra fisk svært dårlig. De store endringene som jordbruks- og kulturlandskapet har gjennomgått etter 1945 har også ført til en kraftig tilbakegang for storsalamander.

I skogs- og myrområder er faremomentene først og fremst drenering i forbindelse med skogkultivering, og eventuelt fiskeutsetting. For alle områder er det et problem når salamanderlokalitetene blir fåtallige og mulighetene for spredning mellom dem forsvinner. Da stopper også all genutveksling mellom de (etter hvert isolerte) lokale bestandene. Dette gjør seg særlig gjeldende i utbyggings- og pressområder. Færre dammer fører til at avstanden mellom egnete yngledammer øker. Det opprettes også barrierer, ofte i form av sterkt trafikkerte veger eller av landarealer som ikke kan krysses av salamander. Slike barrierer kan også avskjære yngledammen fra vinterkvarteret.

Forslag til forskrift

Storsalamander foreslås utpekt som prioritert art og det innføres bestemmelser om økologisk funksjonsområde. Det settes forbud mot enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av storsalamander. Som ødeleggelse regnes forurensning, drenering, gjenfylling eller annen form for tørrlegging av dammer som er tilholdssted for storsalamander, innfangning av individer av arten, samt andre handlinger som er egnet til å skade, forstyrre eller på annen måte forringe individer av arten.

Som økologisk funksjonsområde for storsalamander regnes i forskriften dammer som er tilholdssted for storsalamander, med en 300 meters omkringliggende randsone, og vandringskorridorer mellom dammer der avstanden er mindre enn 1000 meter. I økologisk funksjonsområde for storsalamander gjelder følgende bestemmelser:

- Utbygging, grøfting, oppdemming forurensning og lagring av masser som kan påvirke arten, er forbudt.
- Utsetting av fisk er forbudt.
- Hogst skal ikke være til skade for storsalamander.
- Bestemmelsene om økologisk funksjonsområde gjelder bare så langt de ikke medfører en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk.

Forslag til forskrift følger vedlagt i vedlegg 2.

Nyttevirksomheter

Prioriteringen og etableringen av økologiske funksjonsområder er et ledd i den felles innsatsen for å ta vare på storsalamander som art og er et av flere tiltak knyttet til forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 4. Tiltaket medfører at natur sikres, jf. det nasjonale målet om å stanse tapet av naturmangfold. Administrativt vil ordningen samlet sett medføre en forenkling for kommuner, grunneiere og rettighetshavere ved at staten samordner sine prioriteringer av natur utenfor verneområdene. Prioriteringen vil også føre til økt kunnskap om natur og hvordan den skal forvaltes og skjøttes. Det forventes at tiltak (tilskudd) også vil bidra til økt sysselsetting lokalt gjennom at mange skjøtsels- og sikringstiltak kan utføres av kommuner, organisasjoner og grunneiere.

Økonomiske konsekvenser for grunneiere og rettighetshavere

I områdene som foreslås innført som økologiske funksjonsområder vil forslaget kunne begrense tørrlegging, masseutfylling og utbygging så langt det ikke medfører en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk. Det antas derfor at prioriteringen, med bestemmelser om funksjonsområder, ikke vil ha vesentlige økonomiske konsekvenser for igangværende virksomhet. Forslaget vil kunne innebære at press for nedbygging av jordbruksarealer blir ledet til et annet område.

Elvemusling (*Margaritifera margaritifera*)

Artens status

Elvemusling er klassifisert som sårbar på Norsk Rødliste 2006. På Verdens naturvernunion sin liste (IUCN) over trua arter er elvemusling oppført som "Sterkt truet". Arten står også på Bernkonvensjonens liste III over arter som det skal tas spesielt hensyn til. Elvemuslingen er i dag fredet mot fangst gjennom forskrift 30.12.1992 nr. 1230 om fangst av elveperlemusling.

I europeisk sammenheng har elvemusling hatt en dramatisk nedgang gjennom hele 1900-tallet og finnes i dag kun sporadisk i Mellom- og Sør-Europa. I Norge har vi pr. i dag lokaliteter med elvemusling i alle fylker. Det er antatt at Norge trolig innehar om lag 1/4 av de gjenværende populasjonene av elvemusling i Vest-Europa og at totalt sett mer enn 2/3 av det totale antall muslinger innenfor dette området finnes i Norge. Elvemusling er derfor en ansvarsart for Norge.

Imidlertid har det også her til lands vært en negativ utvikling. Av totalt ca 504 kjente og sikre lokaliteter hvor arten historisk er registrert, er ca 25 % av disse i dag utdødd. Blant de resterende 380 lokalitetene er arten i fare for å dø ut på ca 122 lokaliteter. God rekruttering, som er en forutsetning for en langsiktig levedyktig bestand, er funnet på om lag 1/3 av lokalitetene med musling.

Trusler

Tidligere var perlefisket den største trusselen. Forhold som medfører tilslamming, sedimentering samt forurensning av vannet virker negativt inn på muslingen. I tillegg vil endringer i vannføring og tilgjengeligheten av vertsfisk (laks og ørret) kunne være uheldig. Alle fysiske inngrep som medfører direkte skade på populasjoner og dets leveområde vil også innebære en trussel idet arten har svært begrensede bevegelsesmuligheter.

Forslag til forskrift

Elvemusling foreslås utpekt som prioritert art. Det settes forbud mot enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av elvemusling. Som ødeleggelse regnes nedbygging, graving, vesentlig vannuttak og forurensning, samt andre handlinger som er egnet til å skade, forstyrre eller på annen måte forringe individer av arten. Forslag til forskrift følger vedlagt i vedlegg 3.

Nyttevirksomheter

Som for storsalamander.

Økonomiske konsekvenser for grunneiere og rettighetshavere

Det antas at prioriteringen ikke vil ha vesentlige økonomiske konsekvenser for igangværende virksomhet. Prioriteringen vil imidlertid kunne medføre at det vil måtte velges andre alternative løsninger til aktivitet eller handlinger som vil kunne påvirke muslingen negativt.

Når det gjelder prioriteringen av elvemusling så kan dette berøre vannuttak av større omfang. Slikt vannuttak er imidlertid allerede regulert gjennom Vannressursloven (§ 10) og som også vil stille krav om minstevannføring. I vurderingen av både konsesjonsplikt og minstevannsføringsvilkår tillegges biologisk mangfold stor vekt. Som en rødlista og viktig ansvarsart vil elvemuslingen bli vektlagt i denne sammenhengen. En prioritering vil forhåpentligvis øke bevisstheten omkring arten slik at den blir tatt tilstrekkelig hensyn til ved praktisering av ovennevnte lov.

Forhold til eksisterende plandokumenter

To av de kjente storsalamanderlokalitetene ligger innenfor markaområdene i kommuneplanens arealdel (LNF-formål) og forslag til forskrift vurderes til å være i samsvar med vedtatt plan. Den tredje kjente lokaliteten ligger i et område som er båndlagt i kommuneplanens arealdel. Forslaget til økologisk funksjonsområde er betydelig større en det båndlagte arealet og strekker seg langt inn i arealer regulert til næringsformål.

Lokalitetene for elvemusling ligger alle i Nitelva. Nitelva er et varig vernet vassdrag og bestemmelser som ivaretar verneverdiene er allerede innarbeidet i kommuneplanens arealdel. Forslag til forskrift for elvemusling vurderes også her til å være i samsvar med bestemmelsene i kommuneplanens arealdel.

Økonomiske konsekvenser

Forskrift for storsalamander antas å kunne ha vesentlig økonomisk konsekvenser for næringslivet innenfor artens foreslåtte økologiske funksjonsområde. Forslagene antas ikke å ha vesentlige økonomiske konsekvenser for kommunen.

Administrative konsekvenser

Forslagene antas ikke å ha vesentlige administrative konsekvenser for kommunen. DN forutsetter at kommunene tar hensyn til arten i sin arealplanlegging og saksbehandling i tillegg til å være behjelpelige overfor fylkesmannen med den informasjonen som skal ut til de grunneiere og rettighetshavere som har fått en prioriterte art på sin eiendom.

Miljøkonsekvenser

Se saken for øvrig.

Risiko- og sårbarhetsanalyse (beredskap)

Ikke relevant.

Konsekvenser for universell utforming (Diskriminerings og tilgjengelighetsloven)

Ikke relevant.

RÅDMANNENS VURDERING

Kommunene har en viktig rolle i arbeidet med å stanse tapet av biologisk mangfold. Nittedal er aktiv i arbeidet med å ivareta flere av rødlisteartene i kommunen vår. Bl.a. har kommunen arbeidet aktivt for å ivareta storsalamander og småsalamander i "Lille Mortetjern" på Holumskog gjennom rotenonbehandling (september 2009) og kartlegging av bruksområder for storsalamanderens bruksområder på land som er igangsatt nå i sommer. Resultatet av denne kartleggingen skal danne grunnlag for langsiktig ivaretakelse av bestanden gjennom utarbeiding av reguleringsplan for området. Rådmannen synes det er positivt at storsalamander nå foreslås som en prioritert art og at det lages en forskrift for å sikre arten spesielt.

Forslaget om 300 meters omkringliggende økologisk funksjonsområde og vandringskorridorer mellom dammer der avstanden er mindre enn 1000 meter er relativt omfattende og vil kunne berøre det lokale næringslivet i betydelig grad. Rådmannen har forståelse for at størrelsen på salamanderens faktiske bruksområder vil variere mellom de ulike lokalitetene. Rådmannen tilrår at det etableres en praksis når det gjelder håndheving av dispensasjonsbestemmelsene som medfører at det blir bruksområdene og vandringskorridorene som storsalamander faktisk benytter som utgjør det økologiske funksjonsområdet.

Det går frem av forskriftskast med bestemmelser om økologiske funksjonsområder at forbudet mot bestemte handlinger bare gjelder så langt det ikke medfører en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk. Innebærer forbudet en vesentlig vanskeliggjøring, vil den igangværende aktiviteten kunne fortsette. Rådmannen finner det noe uklart hva "vesentlig vanskeliggjøring" innebærer og tilrår at dette defineres nærmere.

Rådmannen ser også positivt på forslag til forskrift for elvemusling. Rådmannen ser ingen konflikter med lokale forhold i forslaget, da Nitelva allerede er et varig vernet vassdrag og bestemmelser som ivaretar verneverdiene allerede er vedtatt gjennom kommuneplanens arealdel. Forskriften vil i tillegg bidra til å øke fokus på arten og vil trolig bidra til å styrke arbeidet for å bedre vannkvaliteten i elva, i tråd med EU sitt rammedirektiv for vann.

Rådmannen ser generelt positivt på at det utarbeides forskrift for prioriterte arter. Dette arbeidet vil medføre at natur sikres og vil bidra til økt fokus og kunnskap om truet og sårbar natur, og hvordan den skal forvaltes og skjottes. Rådmannen ser det som positivt at ordningen samlet sett vil medføre en forenkling for kommuner og grunneiere, ved at staten samordner sine prioriteringer av natur utenfor verneområdene. Det er også viktig at det etableres faste tilskuddsordninger til gjennomføring av skjøtsel eller andre typer tiltak som er nødvendige for å sikre bevaring av artene.

Vedlegg 1

DIREKTORATET FOR
NATUREFORVALTNING

Innlandet kommune	
Arkivsak nr. 10/537	Dok.nr. 1
Saksbeh. Ceiba	Kopi til
24 MARS 2010	
Emnekode	v K10
Objektkode	

Jf høringsliste

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2010/2812 ART-NK-PJSA
Arkivkode:

Dato:
23.03.2010

Høring av forslag til forskrifter for prioriterte arter.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) sender med dette 12 forslag til forskrifter for prioriterte arter etter naturmangfoldloven på høring.

Naturmangfoldloven åpner for at det kan fastsettes forskrifter som utpeker arter som prioriterte (jf. § 23). Høringsforslaget omfatter 12 arter. For sju av artene foreslås det at det innføres økologiske funksjonsområder (jf. § 24).

I vedlegg 3 er det en oversikt over hvilke kommuner som har kartlagte forekomster av de ulike artene.

Høringsfristen er: 23. juni 2010.

Bakgrunn

I dag anses utryddelsen av arter som en av de viktigste og største miljøtrusler verden står overfor. På global basis er det påvist at arter har dødd ut i stadig høyere tempo i løpet av de siste tiårene.

I Norge er det påvist ca. 40 000 arter, men det reelle antallet er sannsynligvis omkring 60 000. Det er foretatt statusvurdering av omkring 18 500 arter (Norsk Rødliste 2006), og av disse er 3799 klassifisert som rødlistearter. Av disse er 1941 vurdert som truet. For å gjøre noe med tapet av naturmangfoldet satte miljøvernministrene i EU-landene seg et klart mål i Gøteborg i 2001. Målet var "å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010". Alle miljøvernministrene i Europa, inkludert den norske, ga sin tilslutning til dette målet på ministerkonferansen i Kiev i 2003. Stortinget sluttet seg til målet bl.a. ved behandlingen av St.meld. nr. 26 (2006-2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*.

Truet og sårbar natur står sentralt når målet er å stanse tap av naturens mangfold. Reglene i naturmangfoldloven om prioriterte arter og utvalgte naturtyper skal bidra til å stanse tap av

Besøksadresse:

Tungasletta 2

Postadresse:

Postboks 5672 Sluppen
N-7485 Trondheim

Telefon:

73 58 05 00

Telefaks:

73 58 05 01

Videokonf:

73 90 51 40

Internett:

www.dirnat.no

E-post:

Postmottak@dirnat.no

Saksbehandler:

Per Johan Salberg

Telefon:

73 58 06 39

biologisk mangfold. Den norske rødlista er sentral i arbeidet med å vurdere hvilke arter som kan ha nytte av særlig beskyttelse og tiltak.

Den politiske plattformen for regjeringen (Soria Moria II) sier at regjeringen skal: "Bruke naturmangfoldloven aktivt for å redusere antall truede arter på gjeldende rødliste og sikre at de mest truede naturtyper får status som utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven".

Samarbeid i forkant av høring

Direktoratet for naturforvaltning har på oppdrag fra Miljøverndepartementet ledet en prosess med å velge ut hvilke arter og naturtyper som bør få økt beskyttelse gjennom naturmangfoldloven. Prosessen har involvert berørte interesseorganisasjoner og etater i forkant av høringen. DN har i flere år samarbeidet med organisasjoner og etater innenfor arbeidet med trua arter. Denne gruppen (også kalt Rådgivende gruppe for trua arter) har bestått av representanter fra naturvernorganisasjoner, Norges skogeierforbund, Bondelaget, Statens landbruksforvaltning, Fiskeridirektoratet, Artsdatabanken, fylkesmennenes kontaktutvalg og Direktoratet for naturforvaltning.

Det ble avholdt et heldagsseminar om forslagene i Stjørdal 9. desember 2009. Alle interesseorganisasjoner som ga uttalelse til naturmangfoldloven og Sametinget ble invitert til å delta på dette seminaret, samt Rådgivende gruppe. I forkant av seminaret ble en "brutto"-liste over aktuelle arter til første høringsrunde sendt ut. På seminaret 9. desember 2009 ble denne listen vurdert og diskutert. På bakgrunn av denne prosessen har Direktoratet for naturforvaltning valgt å ta ut noen arter fra "brutto-listen" i denne første runden. I tillegg har direktoratet forelagt selve forskriftsutkastene for noen av de største organisasjonene, som et ledd i kvalitetssikringen av forslagene forut for høringen. Videre arrangerte direktoratet et seminar om truede arter og naturtyper den 16.-17. februar 2010 i Trondheim, der en rekke interesseorganisasjoner var invitert.

I tillegg til at arten oppfyller minst ett av kriteriene (nevnt senere i brevet) som nevnt i naturmangfoldloven for å prioritere arter (§23), har viktige premisser for det utvalget som er gjort nå, vært at det er tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og tilgjengelighet av stedfestet informasjon om de aktuelle artene. Forslaget i denne høringsrunden består derfor av arter som det er utarbeidet handlingsplaner for eller der handlingsplaner er under utarbeidelse eller slutføring.

En annen viktig premiss har vært at ikke andre virkemidler som plan- og bygningsloven, områdevern, skogbruksloven, frivillige løsninger m.m. eller en kombinasjon av disse, fremstår som mer hensiktsmessig. På denne bakgrunn har ellers potensielle arter blitt vurdert som uaktuelle, mens de arter som omfattes av høringsbrevet er arter der virkemiddelet prioritering etter naturmangfoldloven §§ 23 og 24 er vurdert som det mest formålstjenlige. Direktoratet for naturforvaltning har kommet fram til et forslag til arter som i denne omgang bør foreslås å få status som prioritert art (se nedenfor). I de neste årene vil flere arter bli

vurdert, også i samarbeid med interesseorganisasjoner og etater, med sikte på å bli gitt status som prioritert art.

Tiltak etter naturmangfoldloven skal avveies mot andre viktige samfunnsinteresser. DN har gjennom prosessen fram til utvelgelsen som foreligger, og utformingen av forskriftene, vurdert forhold knyttet til andre kjente samfunnsinteresser. Denne høringen vil ytterligere klargjøre forholdet til andre interesser.

Når det gjelder samiske interesser og reinsdriftsinteresser kan det nevnes at Sametinget, i tillegg til den kontakt som er omtalt ovenfor, også har fått tilbud om konsultasjon. Sametinget har imidlertid meldt tilbake at man ikke ønsker konsultasjon før alminnelig høring. Sametinget vil komme tilbake til spørsmålet om konsultasjon etter høringen. Videre vil det bli tatt særskilt kontakt med Norske reindriftsamers landsforbund i høringsprosessen, i tillegg til at organisasjonen står som høringsinstans.

Høringsforslaget

Følgende arter foreslås pekt ut som prioritert art:

1. Fjellrev - <i>Alopex lagopus</i>	m/økologisk funksjonsområde
2. Rød skogfrue - <i>Cephalanthera rubra</i>	m/økologisk funksjonsområde
3. Elvemusling - <i>Margaritifera margaritifera</i>	
4. Storsalamander - <i>Triturus cristatus</i>	m/økologisk funksjonsområde
5. Elvesandjeger - <i>Cicindela maritima</i>	m/økologisk funksjonsområde
6. Sinoberbille - <i>Cucujus cinnaberinus</i>	m/økologisk funksjonsområde
7. Dverggås - <i>Anser erythropus</i>	m/økologisk funksjonsområde
8. Eremitt - <i>Osmoderma eremita</i>	
9. Honningblom - <i>Herminium monorchis</i>	
10. Klippeblåvinge - <i>Scolitantides orion</i>	m/økologisk funksjonsområde
11. Svarthalespove - <i>Limosa limosa</i>	
12. Dragehode - <i>Dracocephalum ruysciana</i>	

I vedlegg 1 er det en kort omtale av de enkelte artene. Der er det også vist til en internettadresse til handlingsplanene for artene med utfyllende informasjon. Vedlegget er av beskrivende art og har ingen juridisk status.

Forslaget til forskrifter er vedlagt, se vedlegg 2. Selv om forskriftsutkastene inneholder flere felles elementer er de alle tilpasset den enkelte art, bl.a. ut fra artens behov og de trusler som gjør seg gjeldende. I fremtidige forskrifter for andre arter vil derfor tilsvarende bestemmelser kunne bli utformet på en annen måte.

Hjemmelsgrunnlag

Utpekingen av prioriterte arter og bestemmelser om økologiske funksjonsområder er et ledd i den felles innsatsen for å ta vare på arter og er knyttet til forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5.

Under følger en gjennomgang av de viktigste forholdene knyttet til bestemmelsene om prioriterte arter i naturmangfoldloven. For en mer inngående orientering om loven, vil vi anbefale høringsinstansene om å gå inn på Miljøverndepartementets nettsider om den nye naturmangfoldloven, der prioriterte arter har bred omtale <http://www.regjeringen.no/dep/md/tema/naturmangfold/ny-naturmangfoldslov.html?id=552994>). Vi anbefaler også å lese de særskilte merknader i Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) til de enkelte bestemmelser i naturmangfoldloven, se: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/otprp/2008-2009/otprp-nr-52-2008-2009-/21.html?id=552588>

Formålet med naturmangfoldloven er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på for fremtiden, også slik at den gir grunnlag for menneskers virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur. Bærekraftig bruk skal – i samsvar med formålsbestemmelsen for loven – være et sentralt virkemiddel for å ta vare på naturmangfoldet.

Målet for arter (§ 5) er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

Myndighetenes vurderingsplikt

Når det foreligger dokumentasjon for at en art etter vitenskapelige kriterier antas å ha en tilstand eller utvikling som vesentlig strider mot målet i § 5 første ledd, skal myndighetene etter loven – av eget tiltak eller etter krav fra en organisasjon eller andre med rettslig interesse – vurdere om det bør treffes vedtak om å utpeke en art som prioritert ved forskrift, jf. § 23 tredje ledd.

Kriterier for utvelgelse

Paragrafene 23 og 24 i naturmangfoldloven omhandler prioriterte arter. Ved avgjørelsen av prioritering (§ 23) legges vesentlig vekt på om

- arten har en bestandssituasjon eller bestandsutvikling som strider mot målet i lovens § 5 (om levedyktige bestander),
- arten har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse eller genetiske særtrekk i Norge, eller
- det er internasjonale forpliktelser knyttet til arten.

Naturmangfoldlovens § 24 første ledd bokstav a til c skisserer fire tiltak som kan iverksettes for å beskytte prioriterte arter:

- Forbud mot enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse
- Bestemmelse om at reglene i §§ 15 til 22 bare gjelder så langt det følger av forskriften
- Regler om beskyttelse av visse typer økologiske funksjonsområder av mindre omfang
- Det kan settes krav om å klarlegge følger av planlagte inngrep i funksjonsområder.

Nærmere om "uttak, skade eller ødeleggelse"

"Uttak" er i naturmangfoldloven § 3 bokstav o definert som "enhver form for avlaving eller fjerning av hele eller deler av organismer eller deres genetiske materiale fra naturen uansett formål". Begrepet omfatter også flytting.

I Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 394 omtales begrepet "ødeleggelse". Begrepet omfatter handlinger som er egnet til å skade, forandre, tildekke, forstyrre eller på annen måte forringe en prioritert art. Dette omfatter for eksempel hogging av trær der en prioritert fugleart har reir, nedbygging av en vannforekomst som er tilholdssted for en prioritert art, eller forurensning eller grøfting/drenering/gjenfylling av den delen av et landskap hvor en prioritert art holder til.

De vedlagte forskriftskastene inneholder alle et forbud mot uttak, skade og ødeleggelse (§ 4). Forbudsbestemmelsen gir eksempler på ulike aktuelle handlinger som kan rammes av forbudet. De nevnte handlingene er imidlertid bare forbudt dersom de er egnet til å skade, forandre, tildekke, forstyrre eller på annen måte forringe individer av arten.

Når det gjelder begrepet "forstyrre" kan det være behov for å peke på at forbudet i § 4 i forskriftskastene mot handlinger som er egnet til å forstyrre, gjelder forstyrrelser som kan forringe individer av arten. Lette, forbigående forstyrrelser som ikke påvirker individet negativt omfattes ikke.

Et forbud mot "uttak, skade eller ødeleggelse" vil ikke omfatte et større område enn det som kan omfattes av bestemmelser om økologisk funksjonsområde for samme art, jf. nedenfor. Normalt vil forbudet gjelde et langt mindre område.

Økologiske funksjonsområder

Å gi regler om visse typer økologiske funksjonsområder innebærer beskyttelse av områder som arten er særlig avhengig av i deler av eller i hele sin livssyklus. Det kan dreie seg om hekkeplasser, spillplasser, hiområder, gyteplasser, kalvingsområder (eks. villrein), eller viktige oppholds- eller hvileplasser. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 395 gir en aktuell, men ikke uttømmende, oppregning av økologiske funksjonsområder.

Som nevnt kan det bare gis regler om beskyttelse av økologiske funksjonsområder av mindre omfang. Det er det enkelte funksjonsområdet som skal være av mindre omfang. Dersom det er behov for å etablere større økologiske funksjonsområder, for eksempel trekkveier og store beiteområder, er det ikke her hjemmel for det, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 395.

Regler om økologiske funksjonsområder er regler om bærekraftig bruk, i motsetning til reglene som setter forbud mot uttak, skade og ødeleggelse. Dette innebærer:

- De hensyn som pålegges må ikke medføre en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk.
- Dersom summen av hensyn i etterkant av vedtaket gir restriksjoner som medfører en vesentlig vanskeliggjøring og et vesentlig tap, kan grunneier kreve at området vernes etter naturmangfoldlovens kapittel V (områdevern) eller at det gjøres unntak fra prioriteringen for de aktuelle områdene.
- Bestemmelsen om økologiske funksjonsområder gjelder ikke i sjø,
- Myndigheten etter loven kan gjøre unntak fra forskrift etter § 23 dersom det ikke forringer artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling, eller dersom vesentlige samfunnshensyn gjør det nødvendig.

Gis det regler om økologiske funksjonsområder der aktiv skjøtsel eller andre tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av funksjonsområdet, skal staten legge frem en handlingsplan for å sikre slike områder, jf. § 24 tredje ledd. I Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 396 legges det opp til at staten i slike tilfeller vanligvis skal legge frem et *utkast til handlingsplan* senest samtidig som en forskrift om prioritering av en art vedtas.

Syv av de tolv vedlagte forskriftsutkastene inneholder bestemmelser om økologisk funksjonsområde (§ 5). I noen av disse forskriftene er det et forbud mot handlinger som kan påvirke den aktuelle arten, og eksempler på ulike aktuelle handlinger som kan rammes av forbudet. De nevnte handlingene er imidlertid bare forbudt dersom de kan påvirke arten.

I andre forskriftsutkast er forbudet mot handlinger snevrere utformet. Felles for alle forskriftsutkastene som har bestemmelser om økologisk funksjonsområde er imidlertid at forbudet mot bestemte handlinger bare gjelder så langt det ikke medfører en vesentlig

vanskeliggjøring av igangværende bruk. Innebærer forbudet en vesentlig vanskeliggjøring, vil den igangværende aktiviteten kunne fortsette.

Naturmangfoldloven § 24 første ledd bokstav c slår fast at en forskrift om prioriterte arter kan sette krav om å klarlegge følgene for arten av planlagte inngrep i dens funksjonsområder. I noen av de vedlagte forskriftsutkastene er det tatt inn slike bestemmelser i § 5 om økologisk funksjonsområde, i andre forskriftsutkast i § 9 om dispensasjon, alt etter hva man har antatt var det praktiske anvendelsesbehovet. Etter høringen vil det imidlertid bli vurdert å regulere dette på samme måte i alle forskriftene med økologisk funksjonsområde, for eksempel ved at bestemmelsene om dette inngår i § 5 i alle forskriftene.

Vedtaksmyndighet og rettsvirkning

Forskriftene vedtas av Kongen i statsråd. Forskriften vil spesifisere hva prioriteringen medfører. Dersom det gis regler om beskyttelse av visse typer økologiske funksjonsområder vil forskriften også spesifisere hva dette innebærer.

Bruken av miljøprinsippene, jf. naturmangfoldloven § 7.

Forskriftene er utformet med tanke på at artene skal tas vare på for fremtiden (jf. §§ 1 og 5 i naturmangfoldloven).

I tillegg til at arten oppfyller minst ett av kriteriene som nevnt i naturmangfoldloven (kriteriene er ikke uttømmende) for å prioritere arter (§23), har viktige premisser for det utvalget som er gjort nå, vært at det er tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag, jf. naturmangfoldloven § 8 og tilgjengelighet av stedfestet informasjon om de aktuelle artene. Forslaget i denne høringsrunden består derfor av arter som det er utarbeidet handlingsplaner for eller der handlingsplaner er under utarbeidelse eller slutføring.

Likevel vil kunnskapsgrunnlaget variere for de enkelte artene, og for flere arter er trusselbildet sammensatt. I tillegg er det vanskelig å vurdere det framtidige trusselbildet. Der det har vært tvil om konsekvensene av ulike tiltak for artene og om hvilket restriksjonsnivå forskriftene bør ligge på, er det lagt vekt på føre-var prinsippet i § 9 for å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Eksisterende trusler og eventuelle framtidige trusler er sett på og vurdert i sammenheng, jf. prinsippet om økosystemtilnærming og samlet belastning i § 10.

Avprioritering

Departementet kan ved forskrift avgjøre at en prioritering etter § 24 første ledd bokstav a faller bort når bestandsmålet i § 5 første ledd er nådd, jf § 23 siste ledd. Når bestandsmålet er nådd skal det derfor igangsettes en prosess der siktemålet er at arten ikke lenger skal være prioritert. Det er viktig at de som forvalter disse artene følger utviklingen nøye.

Forholdet til annen lovgivning

Som det fremgår av Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 395 vil reglene fastsatt i forskrifter om prioriterte arter normalt ikke kunne fravikes med hjemmel i eller i medhold av annen lovgivning. Det vil imidlertid kunne søkes om unntak fra forskriften dersom det ikke forringer artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling eller dersom vesentlige samfunnsmessige hensyn gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 24 siste ledd.

Det fremgår av proposisjonen at naturmangfoldloven skal gjelde side om side med annet lovverk. De spørsmål som forskriftsutkastene reiser om utøvelse av virksomhet med tillatelse etter annet lovverk skal avklares før forskriftene vedtas.

For noen sakstyper som omfattes både av forskrifter om prioriterte arter og ulik sektorlovgivning, vil det være behov for avklaringer før forskriftene vedtas når det gjelder prosedyrer mellom sektormyndigheter og miljømyndigheter og hvordan miljømyndighetene seg imellom skal utøve sin kompetanse etter naturmangfoldloven.

Konsekvenser

I vedlegg 1 er konsekvensene av tiltak etter forskriftene kommentert for hver art.

Generelt

Prioritering av arter innebærer forbud mot enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse. Bestemmelsene om artens økologiske funksjonsområder er regler for bærekraftig bruk.

Det skal ferdigstilles handlingsplaner for alle de prioriterte arter og deres funksjonsområder som foreslås i denne runden. Det er opprettet tilskuddsordninger for aktive tiltak som følger av handlingsplanene. Dette er ordninger som grunneiere, kommuner, organisasjoner og andre kan søke om midler fra til tiltak som skjøtsel, restaurering og gjenoppretting.

Fylkesmannen vil ha et ansvar for å informere grunneiere, rettighetshavere og andre om aktuelle tilskuddsordninger.

Nyttevirknninger

Tiltakene kan bidra til at natur sikres, jf. det nasjonale målet om å stanse tapet av naturmangfold. Administrativt vil ordningen samlet sett medføre en forenkling for kommuner, grunneiere og rettighetshavere ved at staten samordner sine prioriteringer av natur utenfor verneområdene. Tiltak vil også føre til økt kunnskap om natur og hvordan den skal forvaltes og skjøttes. Det forventes at tiltak (tilskudd) også vil bidra til økt sysselsetting lokalt gjennom at mange skjøtsels- og sikringstiltak kan utføres av kommuner, organisasjoner og grunneiere.

Økonomiske konsekvenser

Grunneiere og rettighetshavere

I hvor sterk grad grunneiere og rettighetshavere vil bli berørt av forslagene, avhenger i utgangspunktet av hva slags type virksomhet som drives eller som er tenkt drevet, på det stedet der artene er. For prioriterte arter med økologisk funksjonsområde vil restriksjonsnivået ta utgangspunkt i trusselbildet. Dersom igangværende bruk er en årsak til at arten har en negativ tilstand eller utvikling i forhold til forvaltningsmålet i § 5, kan bruken være i motstrid med utkastet til forskrift om en prioritert art. Naturmangfoldloven skal gjelde side om side med annet lovverk. Før forskriftene vedtas, skal nødvendig avklaring knyttet til igangværende virksomhet etter annet lovverk finne sted.

Bestemmelsene om økologisk funksjonsområde fastsetter at de hensyn som pålegges der ikke må medføre en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk. Ingen av de økologiske funksjonsområdene i dette høringsforslaget antas å medføre en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk; det er tale om områder av mindre geografisk omfang, og i mange tilfeller vil enkle omlegginger eller tilpasninger i driftsmetoder være tilstrekkelig til å fortsette igangværende bruk, noe som i en rekke tilfeller allerede følger av aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven § 6.

Staten

Det er fra og med 2010 etablert en ordning på statsbudsjettet med tilskudd til prioriterte arter og utvalgte naturtyper. For prioriterte arter er det for budsjettåret 2010 avsatt 10 mill. kroner til slikt tilskudd, jf. Prop. 1 S (2009-2010) fra Miljøverndepartementet der også tildelingskriteriene fremgår. Det vil bli lagt vekt på å gi tilskudd til tiltak som er i tråd med utarbeidete handlingsplaner. Den årlige budsjettmessige oppfølgingen knyttet til ordningen vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettsituasjonen.

Kommuner

Reglene om prioriterte arter antas ikke å ha økonomiske konsekvenser for kommunene.

Administrative konsekvenser

Staten

Fylkesmannen foreslås som forvaltningsmyndighet etter forskriftene for de prioriterte artene. Ordningen antas ikke å få vesentlige administrative eller økonomiske konsekvenser for berørte sektormyndigheter.

Det vil bli utarbeidet en veileder til hjelp i forvaltningen av prioriterte arter. Fylkesmannen vil måtte avsette noen ressurser for å nå ut med informasjon om hvor prioriterte arter og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter finnes, til informasjon om tilskuddsordninger og til dialog med kommuner, grunneiere, tiltakshavere og andre aktører i lokalmiljøet om hvilke aktiviteter som eventuelt ikke kan finne sted der.

Kommuner

Prioriteringen av arter antas ikke å ha administrative konsekvenser for kommunene. Det forutsettes at kommunene vil være behjelpelige overfor fylkesmannen med den informasjonen som skal ut til de grunneiere og rettighetshavere som har fått en prioriterte art på sin eiendom. Kommunene vil imidlertid få tilbud om opplæring i ordningen med prioriterte arter som et ledd i et bredt kursopplegg i naturmangfoldloven allerede før sommeren.

Kunnskap om geografisk plassering av leveområder og avgrensning av økologiske funksjonsområder.

Forskriftene om prioriterte arter er ikke juridisk knyttet direkte til kart. Forskriftene omfatter både områder som er kjent på tidspunktet da forskriften gis, og områder som blir kartlagt på et senere tidspunkt. Opplysninger om en arts forekomst/leveområde kan finnes i handlingsplanen for arten, i Artsdatabankens Artskart (<http://artskart.artsdatabanken.no/>) og i kommunenes registreringer av biologisk mangfold.

Vedlagt er en oversikt over hvilke kommuner som har kartlagte forekomster av de ulike artene (vedlegg 3). Til denne oversikten må nevnes at listen er veiledende.

Kartleggingsarbeidet og innlegging i databaser er en kontinuerlig prosess. Arter kan derfor finnes i kommuner selv om de ikke er kryssset av på lista.

Fylkesmannen vil få i oppgave å underrette grunneiere og rettighetshavere om hvor forekomstene av prioriterte arter og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter finnes, og til dialog med kommuner, grunneiere, tiltakshavere, andre aktører i lokalmiljøet og andre sektormyndigheter om hvordan forekomstene bør skjøttes og hvilke aktiviteter som eventuelt ikke kan finne sted der. Det forutsettes at kommunene er behjelpelig overfor fylkesmannen med den informasjonen som skal ut til de grunneiere og rettighetshavere som har en forekomst av en prioriterte art på sin eiendom.

Kontakt

Spørsmål angående nærmere lokalisering av artene rettes til respektive fylkesmann.

Spørsmål forøvrig kan rettes til følgende personer ved DN:

Jørund Braa	Jorund.Braa@dirnat.no	73 58 06 27	Koordinering, prioriterte arter generelt, forskrifter generelt
Gudrun Syrstad	Gudrun.Syrstad@dirnat.no	73 58 04 68	naturmangfoldloven, forskrifter generelt
Svein Båtvik	Svein-t.Batvik@dirnat.no	73 58 06 40	rød skogfrue, honningblom, sinoberbille
Lars Løfaldli	Lars.Lofaldli@dirnat.no	73 58 08 23	dragehode, eremitt

Jo Anders Auran	Jo.Anders.Auran@dirnat.no	73 50 04 74	dverggås, svarthalespove
Jarl Koksvik	Jarl.Koksvik@dirnat.no	73 58 07 92	elvemusling
Jan Paul Bolstad	Jan-Paul.Bolstad@dirnat.no	73 58 04 65	fjellrev
Ingrid Regina Reinkind	Ingrid-Regina.Reinkind@dirnat.no	73 58 04 64	storsalamander
Øystein Størkersen	Oystein.Storkersen@dirnat.no	73 58 06 17	klippeblåvinge
Terje Klokk	Terje.Klokk@dirnat.no	73 58 06 28	elvesandjeger

For å lette behandlingen av høringsuttalelsene, ber vi om at svarene sendes elektronisk til DN ved Jorund.Braa@dirnat.no. Uttalelsene ønskes strukturert slik at generelle kommentarer kommer først og deretter kommentarer knyttet til den enkelte arten.

Med hilsen

Elektronisk dokumentert godkjenning, uten underskrift

Yngve Svarte
direktør Artsforvaltningsavdelingen

Jon Barikmo

Vedlegg:

1. Omtale av forslag til prioriterte arter.
2. Forslag til forskrifter.
3. Oversikt over kommuner med foreslåtte prioriterte arter.

Høringsinstanser

Departementene
Fylkesmennene
Fylkeskommunene
Kommunene

Sametinget, Boks 144, 9735 KARASJOK
Statens landbruksforvaltning, Postboks 8140 Dep., 0033 OSLO
Reindriftsforvaltningen, Markveien 14, 9510 ALTA
Bergvesenet, Boks 3021 Lade, 7441 TRONDHEIM
Forsvarsbygg, postboks 405, sentrum, 0103 OSLO
Vegdirektoratet, Boks 8142 Dep. 0033 OSLO
Fiskeridirektoratet, Postboks 185 Sentrum, 5804 Bergen

Jernbaneverket, Postboks 1162, 0107 OSLO
Norges vassdrags- og energidirektorat, Boks 5091 Majorstua, 0301 OSLO
Artsdatabanken, Erling Skakkes gt. 47, 7491 Trondheim

Statkraft SF, Postboks 200 Lilleaker, 0216 OSLO
Statnett SF, Postboks 5192 Majorstua, 0302 OSLO
Statskog SF, seerviceboks 1016, 7809 NAMSOS

Norges Bondelag, Postboks 9354 Grønland, 0135 OSLO
Norges Skogeierforbund, postboks 1438 Vika, 0115 OSLO
Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Øvre Vollgate 9, 0158 OSLO
Norskog, Lilleakerveien 31, 0216 OSLO
Norges Fjellstyresamband, Stortingsgt. 5, 0161 OSLO
Rogaland bondelag, postboks 278 Sentrum, 4001 STAVANGER
Rogaland Bonde- og Småbrukarlag, v/Jan Ove Langheim, Eia. 4380 Hauge i Dalane
Orre Vassdragslag v/Frode Vatne, Nordsjøvegen 1051, 4343 ORRE
Kommunenes sentralforbund, Postboks 1378 Vika, 0114 OSLO
Utmarkskommunenes sammenslutning, Postboks 471, Sentrum, 0105 OSLO
Norsk Allmenningsforbund, 2610 MESNALI
Norsk Vindkraftforening – NORWEA, Wergelandsveien 23B, 0167 OSLO
Småkraftforeninga, Postboks 123, Lilleaker, 0216 OSLO
Energi Norge, Postboks 7184 Majorstuen, 0307 OSLO
Distriktenes energiforening Defo., Postboks 1497 Vika, 0116 OSLO
Norsk Fjernvarme, P.b. 7184, Majorstuen OSLO

Norske Reindriftsamers landsforbund, Boks 508, 9255 TROMSØ
Norske Samers Riksforbund, Boks 173, 9521 KAUTOKEINO
Samenes landsforbund, Kirkemo, 9826 SIRMA

Norges Naturvernforbund, Boks 342 Sentrum, 0101 OSLO
WWF Norge, Boks 6784 St. Olavspl., 0130 OSLO
SABIMA, Postboks 6784 St. Olavsplass, 0130 OSLO
Norsk Botanisk Forening, Postboks 1172 Blindern, 0318 OSLO
Norsk Orkideforening, Enebakkvegen 605, 1404 SIGGERUD
Norsk Ornitologisk Forening, Sandgata 30B, 7012 TRONDHEIM
Norsk entomologisk forening, v/ Hallvard Elven, Munkebekken 186, 1061 OSLO
Norsk Zoologisk Forening, Boks 102 Blindern, 0314 OSLO
Norsk limnologforening, Postboks 86 Blindern, 0314 OSLO
Norsk Biologiforening, Postboks 1066 Blindern, 0316 OSLO
Miljøstiftelsen Bellona, Postboks 2141 Grünerløkka, 0505 OSLO
Natur og Ungdom, Torggt. 34, 0183 OSLO
Norges Miljøvernforbund, Postboks 539, 5806 BERGEN
Fremtiden i våre hender, Postboks 4743 Sofienberg, 0506 OSLO
Greenpeace Norge, Postboks 6803 St. Olavs gt. 11, 0165 OSLO
SRN Samarbeidsrådet for naturvernsaker, postboks 7 sentrum, 0101 OSLO
Den Norske Turistforening, Boks 7 Sentrum, 0101 OSLO
Friluftslivets fellesorganisasjon, Nedre Slottsgt 25, 0157 OSLO
Friluftsrådernes Landsforbund, Gml. Drammensvei 203, 1337 SANDVIKA
Norges Jeger- og Fiskerforbund, Postboks 94, 1378 NESBRU
Nasjonalt Museumsnettverk for kulturlandskap, De Heibergske Samlinger - Sogn Folkemuseum
Vestreim, 6854 KAUPANGER
Norsk Kulturarv, Vågåvegen 35, 2680 VÅGÅ
Biofokus, Gaustadalléen 21, 0349 Oslo

Kulturlandskapsenteret i Telemark, Bygdesentralen, 3690 HJARTDAL
Helgeland Museum Naturhistorisk avdeling, 8622 MO I RANA
Bioforsk Midt-Norge, Kvithamar, 7500 STJØRDAL
Bioforsk Fr. A Dahlsvei 20, 1432 ÅS
Bioforsk Økologisk, Gunnars veg 6, 6630 TINGVOLL
Miljøfaglig utredning AS, Åsdalsveien 18, 1166 OSLO
NINA Oslo, Gaustadalléen 21, 0349 OSLO
Høgskulen i Sogn og Fjordane, Postboks 133, 6851 SOGNDAL
Høgskolen i Nord-Trøndelag, p.b. 2501, 7729 STEINKJER

UiTø, 9037 Tromsø
NTNU, 7491 TRONDHEIM
UiB, postboks 7800, 5020 BERGEN
UiO, postboks 1072 Blindern, 0316 OSLO
Universitetet i Stavanger, 4036 STAVANGER
Universitetet for miljø- og biovitenskap, Postboks 5003, 1432 Ås
Tromsø Museum, Universitetsmuseet, 9037 Tromsø
NTNU, Vitenskapsmuseet, Erling Skakkes gt. 47 b, 7012 TRONDHEIM
Bergen Museum, Universitetet i Bergen, Postboks 7800, 5020 Bergen
Universitetet i Oslo, Naturhistorisk museum, Postboks 1172 Blindern, 0318 Oslo
Stavanger Museum, Zoologisk avdeling, Musegt. 16, 4010 Stavanger
Agder naturmuseum og botaniske hage, Postboks 1887 Gimlemoen, 4686 Kristiansand

Norsk institutt for naturforskning, Tungasletta 2, 7485 TRONDHEIM
Norsk institutt for skogforskning, Høgskoleveien 12, 1432 ÅS
Norsk Institutt for Vannforskning, Postboks 173 Kjelsås, 0411 OSLO

Forskrift om elvemusling (*Margaritifera margaritifera*) som prioritert art

Fastsatt ved kongelig resolusjon ... med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr.100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) §§ 23, 24, 62 og 77. Fremmet av Miljøverndepartementet.

§ 1. Elvemusling som prioritert art

Elvemusling (*Margaritifera margaritifera*) utpekes som prioritert art.

§ 2. Formål

Formålet med forskriften er å sikre at elvemusling og dens genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at arten forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder.

§ 3. Virkeområde

Forskriften gjelder i hele landet.

§ 4. Forbud mot uttak, skade og ødeleggelse

Enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av elvemusling er forbudt. Som ødeleggelse regnes nedbygging, graving, vesentlig vannuttak og forurensning, samt andre handlinger som er egnet til å skade, forstyrre eller på annen måte forringe individer av arten.

§ 5. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten har inngått avtale med, kan iverksette tiltak i samsvar med naturmangfoldloven § 47 for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er nødvendig for å sikre bevaring av arten.

§ 6. Forvaltningsmyndighet

Fylkesmannen er forvaltningsmyndighet etter forskriften.

§ 7. Dispensasjon

Fylkesmannen kan, etter søknad, gjøre unntak fra forbudet i § 4, i samsvar med naturmangfoldloven § 24 femte ledd.. Gjelder søknaden flere fylker, behandles den av Direktoratet for naturforvaltning.

§ 8. Ikraftredelse

Forskriften trer i kraft

Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 30. desember 1992 nr. 1230 om fangst av elveperlemusling.

Forskrift om storsalamander (*Triturus cristatus*) som prioritert art

Fastsatt ved kongelig resolusjon ... med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr.100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) §§ 23, 24, og 62. Fremmet av Miljøverndepartementet.

§ 1. Storsalamander som prioritert art

Storsalamander (*Triturus cristatus*) utpekes som prioritert art.

§ 2. Formål

Formålet med forskriften er å sikre at storsalamander og dens genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at arten forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder.

§ 3. Virkeområde

Forskriften gjelder i hele landet.

§ 4. Forbud mot uttak, skade og ødeleggelse

Enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av storsalamander er forbudt. Som ødeleggelse regnes forurensning, drenering, gjenfylling eller annen form for tørrlegging av dammer som er tilholdssted for storsalamander, innfangning av individer av arten, samt andre handlinger som er egnet til å skade, forstyrre eller på annen måte forringe individer av arten.

§ 5. Artens økologiske funksjonsområde

Som økologisk funksjonsområde for storsalamander regnes i denne forskriften dammer som er tilholdssted for storsalamander, med en 300 meters omkringliggende randsone, og vandringskorridorer mellom dammer der avstanden er mindre enn 1000 meter.

I økologisk funksjonsområde for storsalamander gjelder følgende bestemmelser:

- a) Utbygging, grøfting, oppdemming, forurensning og lagring av masser som kan påvirke arten, er forbudt.
- b) Utsetting av fisk er forbudt.
- c) Hogst skal ikke være til skade for storsalamander.

Bestemmelsene i annet ledd gjelder bare så langt de ikke medfører en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk.

Dersom det planlegges inngrep i det økologiske funksjonsområdet for storsalamander, kan forvaltningsmyndigheten kreve at følgene av det planlagte inngrepet for arten klarlegges, i samsvar med naturmangfoldloven § 24 første ledd c).

§ 6. *Handlingsplan*

Det skal utarbeides en handlingsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel eller andre typer tiltak som er nødvendige for å ta vare på artens økologiske funksjonsområder.

§ 7. *Skjøtsel*

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten har inngått avtale med, kan iverksette tiltak i samsvar med naturmangfoldloven § 47 for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er nødvendig for å sikre bevaring av arten.

§ 8. *Forvaltningsmyndighet*

Fylkesmannen er forvaltningsmyndighet etter forskriften.

§ 9. *Dispensasjon*

Fylkesmannen, etter søknad, gjøre unntak fra bestemmelsene i §§ 4 og 5 annet ledd, i samsvar med naturmangfoldloven § 24 femte ledd. Gjelder søknaden flere fylker, behandles den av Direktoratet for naturforvaltning.

Ved søknad om dispensasjon til inngrep i det økologiske funksjonsområdet for storsalamander, kan forvaltningsmyndigheten kreve at følgene av det planlagte inngrepet for arten klarlegges, i samsvar med naturmangfoldloven § 24 første ledd c).

§ 10. *Ikrafttredelse*

Forskriften trer i kraft